

ZPRÁVODAJ KVZ

ZPRÁVODAJ KANCELÁŘE
VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO
ZASTUPOVÁNÍ
ČESKÉ REPUBLIKY PŘED
EVROPSKÝM SOUDEM
PRO LIDSKÁ PRÁVA

2019

číslo 1 | duben | ročník 7

Hooligans

S., V. a A. proti Dánsku

Preventivní zadržení
fotbalových chuligánů po dobu
utkáni bez povolení soudu

Internetové odkazy

*Magyar Jeti Zrt a ostatní proti
Maďarsku*

Odpovědnost za obsah
hypertextových odkazů
v článcích na zpravodajských
portálech

Zabezpečovací detence

Ilmseher proti Německu

Podmínky nařízení a výkonu
zabezpečovací detence

Občanské právo

Sportovní právo 8

Mutu a Pechstein proti Švýcarsku

Nestrannost a nezávislost mezinárodní sportovní arbitráže s ohledem na způsob jejího ustavení a fungování a míra povinnosti konat veřejné ústní jednání v řízení před ní.

Regulace nájemného 11

Kuklík a ostatní proti České republice

Výše náhrady škody za regulaci nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 je rozdílem mezi tržním a regulovaným nájemným.

Nucené vystěhování 12

F. J. M. proti Spojenému království

Dojde-li v důsledku nesplacení hypotéky k povinnosti vyklidit nemovitost ve prospěch věřitele, soudy nemusejí zkoumat, zda vystěhováním nedojde k nepřiměřenému zásahu do práva na domov; vyvážení soupeřících zájmů již vykonal zákonodárce.

Internet 14

Magyar Jeti Zrt a ostatní proti Maďarsku

Používání hypertextových odkazů v člácích na internetových zpravodajských portálech – provozovatel portálu nemůže být odpovědný za případný zásah do osobnostních práv způsobených videem, na které umístil hypertextový odkaz.

Obchodní právo 16

Lekić proti Slovinsku

Připustnost rozhodnutí o zrušení dlouhodobě neaktivní a zadlužené obchodní společnosti bez likvidace s tím, že její závazky přejdou na základě nového zákona na společnosti.

Rodinné právo 19

Khusnutdinov a X proti Rusku

Důležitost aktivity rodiče v řízení o navrácení dítěte v případě mezinárodního únosu – v důsledku pasivity otce v klíčovém období po odloučení si dcera u prarodičů zvykla a projevila přání, následně respektované soudy, u nich zůstat.

Trestní právo

Hanobení náboženství 22

E. S. proti Rakousku

Odsouzení k peněžitému trestu za označení proroka Mohameda za pedofila během veřejného semináře.

Přístup k obhájci v přípravném řízení 23

Beuze proti Belgii

Stanovení pravidel posouzení spravedlivosti trestního řízení, je-li podezřelému odepřen přístup k obhájci během úvodního výslechu policejním orgánem.

Zabezpečovací detence 27

Ilseher proti Německu

Podmínky nařízení a výkonu zabezpečovací detence.

Trestné činy z nenávisti ... 33

Lakatošová a Lakatoš proti Slovensku

Odsouzení policisty, jež zabil tři osoby romského etnika, ve zjednodušeném řízení toliko za vraždu bez vyšetření možného rasového motivu činu, byť na něj poukazovala řada indicií

Výslech svědků obhajoby. 35

Murtazaliyeva proti Rusku

Stanovení podmínek, za nichž soud může odmítnout předvolat svědky obhajoby – obhajoba musí dostatečně vysvětlit, v čem je dané svědectví důležité.

Zdravotnictví 39

Pojatina proti Chorvatsku

Připustnost zákazu porodů v domácím prostředí za pomoci porodní asistentky. Povinnost zapsat do matrice a poskytnout post-natální péči doma narozeným dětem.

Transgender 41

S. V. proti Itálii

Nemožnost transgender osoby nechat si změnit křestní jméno po dobu 2,5 let, po které čekala na provedení a následné soudní potvrzení operativní změny pohlaví.

Policie 42

S., V. a A. proti Dánsku

Možnost preventivně zbavit svobody fotbalové hooligans po dobu několika hodin před a během fotbalového zápasu bez nutnosti soudního rozhodnutí.

Kárná odpovědnost

soudců 46

Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku

Spravedlivost kárného řízení se soudkyní – omezená šíře soudního přezkumu rozhodnutí soudcovské rady o kárném provinění v kombinaci s absencí ústního jednání ve věci.

Cizinecké právo 50

M. A. proti Litvě

Odmítnutí cizinecké policie registrovat na hraničním přechodu žádost o azyl a předat ji příslušným azylovým orgánům a nepuštění takto odmítnutých žadatelů na území státu.

Sociální zabezpečení 53

Belli a Arquier-Martinez proti Švýcarsku

Odebrání zvláštního invalidního důchodu vypláceného bez ohledu na to, zda dotyčná osoba předtím přispívala do systému důchodového pojištění, z důvodu přesunutí trvalého bydliště do zahraničí.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

Rodinný život	56
Dědické právo	56
Regulace nájemného	56

Velký senát Soudu

Sledování mobilní a elektronické komunikace zpravodajskými službami	57
Vyhoštění na základě utajovaných informací získaných zpravodajskými službami	58
Vazební stíhání lídra parlamentní opozice	58

Výkon rozsudků Soudu

Nedobrovolný pobyt v zařízení sociálních služeb	59
Právo na kontradiktorní řízení	59

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

Přehled použitých piktogramů

Jednotlivé články Úmluvy a protokolů

článek 2: Právo na život

článek 3: Zákaz mučení

článek 4: Zákaz otroctví a nucených prací

článek 5: Právo na svobodu a osobní bezpečnost

článek 6: Právo na spravedlivé řízení

článek 8: Právo na respektování soukromého a rodinného života

článek 9: Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

článek 10: Svoboda projevu

článek 11: Svoboda shromažďování a sdružování

článek 14: Zákaz diskriminace

článek 1 Protokolu č. 1: Ochrana majetku

článek 2 Protokolu č. 1: Právo na vzdělání

článek 3 Protokolu č. 1: Právo na svobodné volby

článek 2 Protokolu č. 4: Svoboda pohybu

Ostatní piktogramy

Rozhodnutí proti ostatním státům Rady Evropy

Rozhodnutí proti České republice

Rozhodnutí velkého senátu Soudu

Mezistátní stížnost

Občanské právo

Správní právo

Trestní právo

Užitečné odkazy

Slovo úvodem

Milí čtenáři!

Zdá se, že Evropský soud pro lidská práva („Soud“) nadále jako koráb nerušeně pluje na vodách řeky l'ill (ano, pozoruhodný název: 3krát *el*, jednou *měkké i* a jednou *apostrof*, tedy celkem pět různě dlouhých a zakroucených čárek) protnuté kanálem spojujícím jiné, významnější toky, vybudovaným v polovině 19. století. Přesto nejenom neustále vydává rozsudky a rozhodnutí (byť je jich dost málo vůči České republice) a nově i posudky podle Protokolu č. 16 (první takový, týkající se náhradního mateřství, byl zveřejněn dne 10. dubna 2019), ale také obměňuje své složení a vedení.

Novým předsedou tak byl s účinností od 5. května 2019 zvolen řecký místopředseda Linos-Alexandre Sicilianos, který vystřídá italského předsedu Guida Raimondiho, jemuž skončí devítiletý mandát. Novému předsedovi můžeme zajisté pográtulovat a popřát hodně štěstí do nadcházejícího zhruba ročního období jeho působení na Soudě, neboť o moc víc mu jeho vlastní mandát nedovolí. Volbou dne, kdy k volbě do nejvyšší funkce přistoupil – totiž na apríla –, Soud nejspíš ostentativně prokázal, že v jeho záležitostech jdou žerty naprosto stranou. (Ve skutečnosti to asi zase jednou jen krásně vyšlo.)

Vedle změn personálních průběžně probíhají i změny v postupech, které Soud uplatňuje pro vyřizování stížností. Významné inovace z poslední doby (ne však nutně z právě uplynulých měsíců – to platí plně jen o té poslední) jsou tři a směřují k tomu, jak Soud odbřemenit a umožnit mu si konečně poradit s přetrvávajícími nedodělkami.

Soud *předně* rozšířil chápání či rozsah pojmu „ustálená judikatura“. Uvedený pojem nalezneme v čl. 28 odst. 1 písm. b) Úmluvy, jehož znění, vzešlé z Protokolu č. 14 k Úmluvě, umožňuje, aby namísto sedmičlenného senátu, který stížnosti obvykle posuzuje, rozhodoval jednomyslně tříčlenný soudcovský výbor a vynesl rozsudek tam, kde stížnost nastoluje otázku výkladu nebo použití Úmluvy nebo jejích protokolů, která je již řešena ustálenou judikaturou Soudu. Soud dospěl k závěru, že již vydal tolik rozsudků a rozhodnutí, a tudíž vytvořil takový soubor judikatury, který na naprostou většinu otázek, které stížnosti vyvolávají, nabízí odpověď. S výjimkou stížností, které skutečně vyvolávají nové otázky výkladu (tj. vyžadují rozvinout nebo vyjasnit použitelné zásady) či nové otázky použití (tam, kde zavedené zásady mají být uplatněny v nových skutkových souvislostech) nebo jsou hraniční (tam, kde jsou zásady sice jasné, ale přesto zůstávají pochybnosti o tom, zda došlo k porušení) anebo představují citlivé či jinak významné kauzy (pro vnitrostátní právní řád), by každá stížnost zralá na meritorní posouzení měla jít do výboru, a teprve tehdy, pokud by v něm nebylo dosaženo jednomyslnosti, měl by se věci zabývat senát.

Pravda je, že promítnutí tohoto pohledu na judikaturu do praxe může vést ke zvýšení efektivity procesu vyřizování stížností, nicméně případné přehmaty už nepůjde napravit. Rozsudky výboru, na rozdíl od rozsudků senátu, totiž nabývají právní moci vynesemím a nelze žádat o postoupení věci velkému senátu. Zárukami tu jsou jen předchozí kontradiktorní řízení a jednomyslnost rozhodování ve výboru. Snad bych ještě dodal, že ustálené judikatuře se mezi zasvěcenými přezdívá ‚WECL‘ (*well-established case law*).

Soud *dále* rozhodl drasticky omezit dosavadní praxi sepisování skutkového stavu stížnosti oznamované žalovanému státu. Vyšel přitom z dopadu dříve zavedeného požadavku, který je striktně vymáhán (a někteří říkají, že až příliš striktně a někdy nedůvodně), a sice předkládání stížností na připraveném formuláři, jenž musí být bezesbýtku vyplněn. Stížnost, která podle kanceláře Soudu nevyhovuje tomuto požadavku, bude administrativně odmítnuta, tj. nebude ani předložena soudci. Je-li tu korektně sepsaná stížnost, včetně příloh, které dokládají tvrzené skutečnosti, lze po žalované vládě chtít, aby na ni odpověděla, aniž jí kancelář Soudu skutkový stav napřed převypráví.

Zní to jednoduše a logicky a navíc je to v souladu s myšlenkou sdílené odpovědnosti za stav kontrolního mechanismu Úmluvy, podle níž byla pojmenována konference v Bruselu konaná v březnu 2015. Sepisování skutkového stavu stížnosti, jež má být oznámena (v žargonu tzv. komunikována) žalovanému státu (což je jen malá část stížností z těch, které Soudu napadnou), přesto bylo a je výchozím bodem dalších postupů. Asi by mělo být hned výchozím bodem úvahy, zda stížnost vůbec oznámit; v důsledku toho může být stížností oznamováno relativně více. Když máte něco sepsat, musíte to promyslet a předeštěřit. Skutkový stav stížnosti je také zveřejňován v databázi HUDOC a od data oznámení se odvíjí lhůta dvanácti týdnů, v nichž může jiný smluvní stát nebo subjekt žádat o povolení vstoupit do řízení (tzv. intervenovat) jako *amicus curiae* podle čl. 36 odst. 2 Úmluvy. Inu, když moc nevíte, o čem stížnost je, ztěžuje vám to objektivně rozhodování o tom, zda se máte do záležitosti zapojit, protože je i pro vás v nějakém ohledu důležitá. Přitom prohlášení z konference v Kodani, jež se konala v dubnu 2018, zdůrazňuje význam těchto intervencí, který lze spatřovat jak v rovině utváření judikatury, tak v rovině všeobecné akceptovatelnosti právních názorů Soudu a zohledňování jeho rozsudků jinými smluvními státy, než byly konkrétně žalovány.

Kromě uvedených stinných stránek není ani zřejmé, zda to ve výsledku ušetří mnoho času. Oznámení stížnosti se totiž ještě zdaleka nerovná vyřízení stížnosti – je-li snadné stížnost rozeslat k vyjádření, není nutně snadné ji pak ve světle došlých vyjádření posoudit, včetně vyjasnění skutkového stavu. Časová úspora může eventuálně vzniknout v kombinaci se třetí inovací, o níž bude řeč vzápětí. Je třeba vzít v potaz, že tento postup, zvaný ‚IMSI‘ (*immediate simplified communication procedure*), se vztahuje na téměř všechny stížnosti, bez ohledu na to, zda jsou triviální nebo komplexní, s výjimkou těch, u nichž kancelář Soudu z nějakého důvodu skutkový stav přece jen sepiše.

Soud *konečně* rozhodl v letošním roce otestovat tzv. povinnou nespornou fázi řízení po oznámení stížnosti. Když to zjednoduším, až na výjimky, kdy je především příliš obtížné kvantifikovat vzniklou újmu, zejména tam, kde jde o vyčíslení majetkové škody, má po oznámení stížnosti nastat lhůta

dvanácti týdnů, během nichž mají účastníci řízení, zejména žalovaná vláda, důkladně posoudit návrh kanceláře Soudu na smírné urovnání. Pokud se smír nepodaří uzavřít nebo nebude zvolen postup jednostranného prohlášení vlády o porušení Úmluvy, má žalovaná vláda dalších dvanáct týdnů na sepsání stanoviska ve sporném řízení.

Někteří říkají, že tím vláda jen či hlavně získává dalších osm týdnů na vyjádření ke stížnosti oproti předchozímu stavu. Když však srovnáme necelé dva měsíce s obvyklou délkou řízení před Soudem, vidíme, že na těchto osmi týdnech tolik nezáleží. Větší problém spočívá v tom, že pokud kancelář Soudu navrhne nějakou částku jen na základě stížnosti, aniž si ve sporném řízení ověří základní fakta, může to cestu ke smíru spíše zkomplikovat. V neposlední řadě je třeba si uvědomit, že se všechny uvedené inovace použijí současně na tytéž případy. Zatímco to nevádí ve vztahu k rozsahu pojmu ustálené judikatury, může být výsledek zavedení tohoto zlepšovacího návrhu do praxe spíše negativně ovlivněn tím, že vyslovení návrhu finančního vyrovnání nebude předcházet sepsání skutkového stavu. Na každý pád k tomu mohu dodat, že na rozdíl od ostatních dvou nových přístupů tu žádná anglická zkratka zavedena není. Aspoň prozatím. A ještě něco podstatnějšího – na vyhodnocení dopadů uvedených opatření je zatím brzy.

Při formulaci předchozích řádků jsem si uvědomil, jak moc jsem si vzal za své, že na nich nebudu žertovat, podobně jako Soud nežertuje na apríla. Ale ne vždycky musí být úvodní slovo vedeno lehkým duchem a tónem. Soud se jednoduše snaží vypořádat s břemenem nevyřízených stížností, které ho oprávněně tíží. A nám, uživatelům systému, nezbývá než se přihlásit ke své spoluzodpovědnosti za daný stav a přispět pomyslnou troškou do mlýna k tomu, aby řízení ve Štrasburku netrvalo tak dlouho. Myslím, že obětem vážných porušení lidských práv, k nimž bohužel dochází i v tomto tisíciletí, něco podobného dlužíme.

Příjemné jarní měsíce přeje

Z Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnec

Sportovní právo

Rozsudek 2. října 2018 ve věcech č. 40575/10 a 67474/10 – Mutu a Pechstein proti Švýcarsku

Senát třetí sekce Soudu rozhodl většinou pěti hlasů proti dvěma o tom, že Rozhodčí soud pro sport je nezávislý a nestranný soud zřízený zákonem a že řízení před ním v zásadě splňuje požadavky práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 6 Úmluvy. Současně dospěl k jednomyslnému závěru o porušení článku 6 Úmluvy tím, že žalovaný stát stěžovatelce nezaručil právo na veřejné projednání jejího případu před uvedeným rozhodčím soudem.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka Claudia Pechstein je vůbec nejúspěšnější německou olympioničkou. Svoji zemi reprezentuje v rychlobruslení. V roce 2009 ji disciplinární komise Mezinárodní bruslařské unie (ISU) udělila mimo jiné trest zákazu činnosti na dva roky za doping. Stěžovatelka se

později potvrdil. Stěžovatel rovněž napadl rozhodčí nálezy CAS před švýcarským nejvyšším soudem a poukazyval především na to, že CAS není nezávislým a nestranným soudem. Namítal existenci spojení mezi jedním z rozhodců a advokátní kanceláří hájící zájmy FC Chelsea i to, že jiný z rozhodců rozhodoval jak spor o ukončení smlouvy, tak spor o finanční náhradu. I jeho odvolání však nejvyšší soud zamítl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelé namítali porušení svého práva na spravedlivý proces zaručeného článkem 6 Úmluvy.

A. K PŘIJATELNOSTI

Soud v prvé řadě odmítl námitky žalované vlády vůči přijatelnosti stížností.

Předně shledal, že se článek 6 na řízení před CAS použije, a to především s ohledem na občanskoprávní povahu sporných práv, jež jsou v případě stěžovatele majetkové povahy a vyplývají ze soukromoprávního vztahu a v případě stěžovatelky se týkají disciplinárního řízení s důsledky pro možnost výkonu povolání (obdobně Le

odvolala k Rozhodčímu soudu pro sport (CAS). Tříčlenný rozhodčí senát rozhodoval za zavřenými dveřmi navzdory výslovné žádosti stěžovatelky o veřejné projednání případu. Proti rozhodčímu nálezu CAS, který rozhodnutí disciplinární komise ISU potvrdil, podala stěžovatelka odvolání ke švýcarskému nejvyššímu soudu, který je dle švýcarského práva oprávněn z určitých omezených důvodů rozhodčí nálezy CAS přezkoumávat. Stěžovatelka tvrdila, že CAS není nezávislým a nestranným soudem, přičemž namítala především nedostatky v systému ustanovování jednotlivých rozhodců. Navíc CAS porušil její právo na veřejné projednání věci. Nejvyšší soud však její odvolání zamítl.

Anglický fotbalový klub FC Chelsea ukončil pracovní poměr se stěžovatelem, rumunským fotbalistou Adrianem Mutuem, a to pro porušení antidopingových pravidel v roce 2003. Rozhodnutí klubu potvrdila odvolací komise anglické Premier League a následně i CAS, když dospěly k závěru, že stěžovatel jednostranně porušil svoji pracovní smlouvu. Rozhodčí komise Mezinárodní federace fotbalových asociací (FIFA) následně přiznala klubu vysokou finanční náhradu, kterou CAS

Z

Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgii, č. 6878/75 a 7238/75, rozsudek pléna ze dne 23. června 1981, § 48).

Dále z moci úřední přezkoumal, zda má k přezkumu námitky stěžovatelů pravomoc *ratione personae*, a dospěl k závěru, že žalovaný stát odpovídá za případná pochybení CAS, ačkoli se nejedná o instituci podle švýcarského veřejného práva, nýbrž o subjekt zřízený Mezinárodní radou pro sportovní arbitráž (ICAS), jež je sama soukromoprávní nadací. Podle Soudu švýcarské právo zakládá přezkumnou pravomoc nejvyššího soudu, který zamítl opravné prostředky obou stěžovatelů, a tím dodal rozhodnutí CAS právní moc. Činnost CAS tudíž může vyvolat odpovědnost žalovaného státu podle Úmluvy (Nada proti Švýcarsku, č. 10593/08, rozsudek velkého senátu ze dne 12. září 2012, § 120–122).

Konečně Soud sice připustil, že nejvyšší soud odmítl námitku stěžovatelky založenou na nedostatku nezávislosti a nestrannosti CAS, neboť ji neuplatnila už před samotným CAS. Protože se ale nejvyšší soud k problema-

tice přesto věcně vyjádřil, nelze tuto námitku odmítnout pro nevyčerpání prostředků nápravy (*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) proti Švýcarsku* (č. 2), č. 32772/02, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2009, § 43 a 45).

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY Z DŮVODU NEDOSTATKU NEZÁVISLOSTI A NESTRANNOSTI CAS

Soud na tomto poli řešil otázku platnosti přijetí rozhodčího řízení ze strany stěžovatelů a samotnou otázku nezávislosti a nestrannosti CAS.

a) Platnost přijetí rozhodčího řízení

Soud na úvod připomněl zásady své judikatury vztahující se k právu na přístup k soudu, jež je aspektem práva na soud a nemá absolutní povahu. Případná omezení však nesmí zasáhnout samotnou podstatu práva jednotlivce na přístup k soudu. Toto právo nutně neznamená možnost obrátit se na klasický soud začleněný do struktury řádných soudů určité země. Článek 6 nebrání zřizování rozhodčích soudů pro rozhodování určitých majetkových sporů mezi jednotlivci (*Suda proti České republice*, č. 1643/06, rozsudek ze dne 28. října 2010, § 48).

Jelikož rozhodčí řízení před CAS bylo pro stěžovatele obligatorní, mělo splňovat všechny podmínky práva na spravedlivý proces kladené na něj článkem 6 Úmluvy.

b) Zákonost, nezávislost a nestrannost CAS

1. Obecné zásady

Soud na úvod zopakoval zásady vyplývající z jeho judikatury. Pojem ‚soud zřízený zákonem‘ mimo jiné znamená, že zákoný základ musí mít existence i složení soudu (*Lavents proti Lotyšsku*, č. 58442/00, rozsudek ze dne 28. listopadu 2002, § 114). I orgán, který nepatří mezi soudy určitého státu, však může být v materiálním smyslu ‚soudem‘ pro účely čl. 6 odst. 1 Úmluvy; ‚soud‘ je charakterizován svojí soudní úlohou, kdy je jeho úkolem na základě právních norem, s úplnou přezkumnou pravomocí a po organizovaném řízení rozhodovat veškeré otázky spadající do jeho pravomoci (*Sramek proti Rakousku*, č. 8790/79, rozsudek ze dne 22. října 1984, § 36). Soudem může být jen takový orgán, který má úplnou přezkumnou pravomoc a splňuje řadu požadavků, jako je nezávislost na moci výkonné i na stranách sporu

Je třeba rozlišit dobrovolné a obligatorní rozhodčí řízení. Zatímco u prvního typu se účastníci řízení dobrovolně vzdávají určitých práv podle článku 6 Úmluvy za předpokladu, že tak činí svobodným, zákonným a jednoznačným způsobem (*Suda*, rozsudek citovaný výše, § 49), a pokud je vzdání se práva doprovázeno minimálními zárukami odpovídajícími jeho významu (*Pfeifer a Plankl proti Rakousku*, č. 10802/84, rozsudek ze dne 25. února 1992, § 37), obligatorní rozhodčí řízení je ze zákona povinné a rozhodčí soud musí splňovat záruky stanovené čl. 6 odst. 1 Úmluvy (*Suda*, rozsudek citovaný výše, § 49).

Soud následně přezkoumal, zda se stěžovatelé vzdali svých práv garantovaných článkem 6 Úmluvy svobodným, zákonným a jednoznačným způsobem. Ze srovnání s obvyklými druhy rozhodčích řízení v obchodní oblasti vyplynulo, že řízení před CAS bylo pro oba sportovce k projednání jejich odvolání povinné. Pokud se stěžovatelka chtěla věnovat povolání profesionální rychlobruslařky, neměla jinou možnost než přijmout rozhodčí doložku ISU ve prospěch CAS. Stěžovatel sice rozhodčí řízení přijal svobodně, ale vzhledem k tomu, že vnesl námitku podjatosti rozhodce jmenovaného fotbalovým klubem, neučinil tak ve vztahu k právu na nezávislý a nestranný soud jednoznačně.

Z

(*Beaumartin proti Francii*, č. 15287/89, rozsudek ze dne 24. listopadu 1994, § 38).

Při ověřování ‚nezávislosti‘ soudu je třeba vzít v potaz zejména způsob ustanovování a délku mandátu jeho členů, ochranu proti vnějším tlakům, a zda vyvolává zdání nezávislosti (*Findlay proti Spojenému království*, č. 22107/93, rozsudek ze dne 25. února 1997, § 73).

Nestrannost se obvykle definuje jako nedostatek předsudku či zaujatosti. Je třeba ji posuzovat subjektivním postupem, a to podle osobního přesvědčení a jednání dotyčného soudce, a rovněž objektivním postupem, kdy je třeba ověřit, zda soud zejména svým složením skýtal dostatečné záruky, které vylučují legitimní pochybnosti o nestrannosti (*Fey proti Rakousku*, č. 14396/88, rozsudek ze dne 24. února 1993, § 27–28 a 30). Hranice mezi subjektivní a objektivní nestranností však není nepropustná; v případě, že je obtížné popřít presumpci subjektivní nestrannosti soudce, představuje podmínka objektivní nestrannosti důležitou dodatečnou záruku (*Pullar proti Spojenému království*, č. 22399/93, rozsudek ze dne 10. června 1996, § 32).

2. Jejich použití na projednávanou věc

Soud konstatoval, že ač byl CAS zřízen soukromoprávním subjektem, vyhovuje definici soudu ve smyslu článku 6 Úmluvy. Má pravomoc rozhodovat spory, které jsou mu předloženy, a jeho rozhodnutí lze považovat za soudní. Sportovci mohou napadnout nálezy CAS před švýcarským nejvyšším soudem, který je dlouhodobě považuje za skutečné rozsudky srovnatelné s rozhodnutími státních soudů.

Stěžovatelka především poukazovala na to, že předseda rozhodčího senátu vždy odmítal, aby byl jako rozhodce jmenován sportovci podezřelými z dopingu, a byl zastáncem tvrdé linie vůči dopingu, což údajně prozrazuje jeho zaujatost vůči obviněným sportovcům. Stejně jako nejvyšší soud se Soud domnívá, že tyto argumenty jsou příliš vágní a hypotetické. Soud nepovažoval za problematickou ani namítanou finanční závislost CAS na Mezinárodním olympijském výboru (MOV), jelikož státy samy obdobně financují své soudy. Při hodnocení systému nominace rozhodců CAS vyšel Soud ze skutečnosti, že rozhodčí senát tvořili tři rozhodci vybraní účastníky řízení z uzavřeného seznamu obsahujícího v té době více než 300 rozhodců. Podobu tohoto seznamu určuje ICAS, která je složená z 20 zástupců – po čtyřech z mezinárodních sportovních federací, Asociace národních olympijských výborů (ANOC), MOV, řad sportovců a nezávislých odborníků. Soud připustil, že

mezinárodní sportovní federace, ANOC a MOV mají výrazný vliv na podobu seznamu rozhodců CAS. Zároveň však uvedl, že přímým důsledkem tohoto vlivu není nedostatek nezávislosti a nestrannosti rozhodců CAS ani obecně, ani v konkrétním případě stěžovatelky.

Soud se neztotožnil ani s argumenty stěžovatele. Ten namítal mimo jiné, že tentýž rozhodce rozhodoval o ukončení jeho smlouvy v roce 2005 i o finanční náhradě pro FC Chelsea v roce 2009. Soud připomněl, že v takových případech je podstatné určit, zda dotyčný rozhodce postupně posuzoval stejné skutkové okolnosti a řešil pokaždé tutéž otázku nebo otázku, jejíž odlišnost je zanedbatelná (*Liga Portuguesa de Futebol Profissional proti Portugalsku*, č. 4687/11, rozsudek ze dne 17. května 2016, § 69). V projednávané věci však rozhodce posuzoval odlišné právní otázky: v prvním případě smluvní odpovědnost a ve druhém výši náhrady škody. Stěžovatel u jiného z rozhodců napadal jeho spojení s advokátní kanceláří zastupující zájmy FC Chelsea. Podle švýcarského nejvyššího soudu, jehož rozsudek byl podrobně odůvodněn, aniž vykazoval známky svévole, však stěžovatel na podporu svého tvrzení nepředložil dostatečné důkazy, přičemž podle Soudu není vážný důvod, pro který by měl názor nejvyššího soudu nahradit názorem svým.

K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy v aspektu nezávislosti a nestrannosti CAS tedy ani v jednom případě nedošlo.

Z

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY Z DŮVODU NEVEŘEJNÉHO PROJEDNÁNÍ VĚCI

Stěžovatelka navíc kritizovala, že jí nebylo v žádné fázi řízení (zejména ani před CAS, ani před nejvyšším soudem) dopřáno veřejné jednání.

Soud připomněl zásady vyplývající k tomuto aspektu práva na spravedlivý proces z jeho judikatury. Veřejnost soudního jednání sice patří mezi základní zásadu zakotvenou v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, ale soudy mohou s ohledem na zvláštnosti projednávané věci rozhodnout, že se od ní odchýlí, což toto ustanovení připouští. Navíc není nezbytné konat jednání ve všech řízeních, zejména ne tam, kde projednávaná věc nevyvolává otázky důvěryhodnosti nebo spor o skutkových aspektech, jejichž objasnění by vyžadovalo ústní projednání. Tehdy soudy mohou spravedlivě a přiměřeně rozhodnout na základě písemných podání účastníků a jiných dokumentů (*Döry proti Švédsku*, č. 28394/95, rozsudek ze dne 12. listopadu 2002, § 37). Soud již dříve rozhodl, že řízení vztahující se výlučně k právním nebo vysoce technickým

otázkám mohou splňovat požadavky článku 6 i bez veřejného jednání (*Juriscic a Collegium Mehrerau proti Rakousku*, č. 62539/00, rozsudek ze dne 27. července 2006, § 65).

Třebaže čl. 6 odst. 1 připouští dobrovolné, výslovné či konkludentní, vzdání se práva na veřejné jednání (*Håkansson a Stuesson proti Švédsku*, č. 11855/85, rozsudek ze dne 21. února 1990, § 66), stěžovatelka nejenom byla nucena podrobit se rozhodčímu řízení, ale konání veřejného jednání se systematicky domáhala. Navíc se řízení týkalo sporných skutkových otázek, CAS ohledně dopingu vyslechl řadu odborníků a postih uložený stěžovatelce měl znevažující povahu. Nejvyšší soud ostatně také *obiter dictum* uznal, že by bývalo bylo lepší konat jednání. Proto došlo k porušení čl. 6 odst. 1 ve vztahu k řízení před CAS.

Naproti tomu předmětem řízení před nejvyšším soudem byly procesní záruky použitelné v řízení před CAS, tedy právní otázky vysoce technické povahy, přičemž v takových případech lze spor rozhodnout bez veřejného

jednání. Tato část stížnosti je tudíž zjevně neopodstatněná.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Keller a soudce Serghides v částečně nesouhlasném stanovisku upozornili na věc [Suda proti České republice](#) (č. 1643/06, rozsudek ze dne 28. října 2010), v níž došlo k porušení čl. 6 odst. 1 z toho důvodu, že rozhodčí soud nebyl soudem zřízeným zákonem, jelikož rozhodoval na základě rozhodčí doložky a byl složen z rozhodců vybraných ze seznamu vedeného soukromou společností. CAS je přitom rozhodčím orgánem bez právní osobnosti, který je součástí ICAS, nadace založené podle švýcarského práva. CAS tak podle nich není soudem zřízeným zákonem, a to především vzhledem k jeho soukromoprávním kořenům a k tomu, že jeho věcná a místní příslušnost nemají zákonný základ. Současně oba disentující soudci nepovažují CAS za nezávislý a nestranný soud. Většina uznala, že sportovní organizace mají ve srovnání se sportovci převažující vliv na složení ICAS a tím pádem i na podobu seznamu rozhodců CAS. Názor většiny znamená, že k porušení článku 6 Úmluvy by bylo nutné dokázat absenci nezávislosti a nestrannosti v případě konkrétního rozhodce nebo konkrétní skupiny rozhodců. Takový požadavek je však v rozporu s ustálenou judikaturou Soudu, podle které postačuje k porušení článku 6 Úmluvy existence strukturálních nedostatků v rámci celého orgánu. Vliv

sportovních organizací na složení ICAS, potažmo seznamu rozhodců CAS je značný a odporuje Úmluvě zejména proto, že podíl sportovců na nominaci rozhodců je pouze pětina.

Regulace nájemného

Rozsudek ze dne 4. října 2018 ve věci č. 15493/12 a čtyři další – *Kuklík a ostatní proti České republice*

Výbor první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení práva stěžovatelů na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, a přiznal stěžovatelům spravedlivé zadosťučnění.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Řízení bylo zahájeno pěti stížnostmi (č. 15493/12, 34297/13, 25705/14, 39843/16 a 45417/16), které podalo k Soudu šest stěžovatelů, a to F. Kuklík („první stěžovatel“), J. Jošt („druhý stěžovatel“), O. Heldenburg a M. Heldenburg („třetí stěžovatelka a čtvrtý stěžovatel“), O. Ráž („pátý stěžovatel“) a V. Stuchlý („šestý stěžovatel“). Vzhledem ke společnému skutkovému a právnímu základu Soud spojil k projednání všech pět stížností.

Z

Stěžovatelé jsou vlastníky bytových domů či bytů (pátý stěžovatel vlastní devět bytů, ostatní stížnosti se týkají jednoho bytu), na které se vztahoval systém regulace nájemného. Ústavní soud dospěl k závěru, že systém regulace nájemného v České republice je protiústavní a porušuje právo vlastníků na majetek chráněné článkem 1 Protokolu č. 1. Tento stav, který označil za „právní vakuum“, trval od 1. ledna 2002 do 30. března 2006 a ani v období od 31. března do 31. prosince 2006 neexistoval pro regulaci nájemného právní základ. Soud tento zásah v uvedeném období prohlásil za nezákonný (viz [R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice](#), č. 37926/05 a čtyři další, rozsudek ze dne 3. července 2014, § 123–127).

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K PŘEDBĚŽNÝM NÁMITKÁM VLÁDY

Po předložení stanovisek druhého stěžovatele a třetí stěžovatelky a čtvrtého stěžovatele ve věci spravedlivého zadosťučnění vláda namítala, že stěžovatelé porušili pravidlo důvěrnosti jednání o smírném urovnání,

neboť se v dokumentech předložených Soudu v rámci řízení o spravedlivém zadosťučnění vyjadřovali k jednáním o smírném urovnání. Soud uvedl, že obdobné tvrzení vznesené vládou již bylo posuzováno a odmítnuto ve věcech [Čapský a Jescheková proti České republice](#) (č. 25784/09 a 36002/09, rozsudek (spravedlivé zadosťučnění) ze dne 9. února 2017, § 17–23) a [Heldenburgovi proti České republice](#) (č. 65546/09, rozsudek (spravedlivé zadosťučnění) ze dne 9. února 2017, § 22–32). Soud v projednávaných věcech neshledal důvod, aby se od svých závěrů v uvedených věcech odchýlil, a tuto námitku vlády zamítl.

Vláda dále namítala, že pátý stěžovatel pozbyl postavení oběti porušení Úmluvy, neboť vnitrostátní soudy uznaly, že došlo k porušení jeho práva na pokojné užívání majetku, a přiznaly mu za toto porušení dostatečnou náhradu, která mu byla skutečně vyplacena. Soud k tomu podotkl, že stěžovatel musí mít postavení oběti nejen v době podání stížnosti, ale toto postavení musí trvat ve všech fázích řízení. Současně vnitrostátní orgány musí výslovně či fakticky uznat porušení Úmluvy a poskytnout za ně náhradu ([Scordino proti Itálii](#), (č. 1),

č. 36813/97, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2006, § 180). V projednávané věci Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy uznaly porušení práva páteho stěžovatele na pokojné užívání majetku, avšak přiznaly mu náhradu pouze ve výši 40 980 Kč, byť požadoval částku 501 228 Kč vypočtenou jako rozdíl mezi tržním nájemným v dané lokalitě a regulovaným nájemným z pěti bytů pronajímaných v rámci systému regulace nájemného po dobu 12 měsíců. Soud dospěl k závěru, že náhradu poskytnutou vnitrostátními soudy nelze ve světle standardů stanovených v jeho judikatuře pro obdobné situace považovat za přiměřenou ([Čapský, Jescheková a Heldenburgovi proti České republice](#), rozsudky o spravedlivém zadostiučinění cit. výše), a proto se pátý stěžovatel může i nadále považovat za oběť tvrzeného porušení.

Vláda konečně namítala, že pátý stěžovatel nepřiznal, že v roce 2003 obdržel příspěvek na odstranění povodňových škod z roku 2002, a zneužil tak právo podat stížnost. Soud připomněl, že podání neúplných informací může představovat zneužití práva podat stížnost, zejména týkají-li se tyto informace podstaty případu a nebylo-li jejich neposkytnutí dostatečně vysvětleno ([Gross proti Švýcarsku](#), č. 67810/10, rozsudek velkého senátu ze dne 30. září 2014, § 28). Jelikož ovšem pátý stěžovatel sporný příspěvek nezahrnul do svých nároků

uplatněných před Soudem, nebyla podle Soudu stížnost založena na vědomě nepravdivých skutečnostech. Nepovažoval proto za vhodné ji odmítnout pro zneužití práva podat stížnost.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Soud se zabýval tvrzeným porušením vlastnického práva stěžovatelů způsobeným neexistencí právního rámce v letech 2002 až 2006 pro opatření k regulaci nájemného.

Soud uvedl, že situace stěžovatelů je svojí podstatou a okolnostmi shodná se situací stěžovatelů ve věci [R & L, s. r. o. a ostatní proti České republice](#) (cit. výše). S ohledem na ustálenou judikaturu k dané problematice dospěl k závěru o porušení článku 1 Protokolu č. 1.

C. KE SPRAVEDLIVÉMU ZADOSTIUČINĚNÍ

Stěžovatelé požadovali náhradu majetkové škody, která jim vznikla v důsledku povinnosti pronajímat své byty za podmínek stanovených systémem regulace nájemného. První stěžovatel požadoval částku 44 498 eur, druhý stěžovatel částku 5 246 eur, třetí stěžovatelka a čtvrtý stěžovatel dohromady částku 3 962 eur, pátý stěžovatel částku 39 450 eur a šestý stěžovatel částku 3 613 eur. Dále požadovali z téhož titulu náhradu nemajetkové újmy a náhradu nákladů řízení.

Z

Soud poznamenal, že otázka spravedlivého zadostiučinění byla řešena ve věcech [Čapský a Jeschkeová proti České republice](#) (rozsudek ke spravedlivému zadostiučinění cit. výše, § 45) a [Heldenburgovi proti České republice](#) (rozsudek ke spravedlivému zadostiučinění cit. výše, § 49). Soud v těchto případech rozhodl, že dotčené osoby mají nárok na odškodnění zohledňující rozdíl mezi tržním nájemným v podmínkách volného trhu a nájemným, na které měli stěžovatelé právo podle vnitrostátní právní úpravy prohlášené Soudem za nezákonnou. Současně musí být nárok na spravedlivé zadostiučinění včetně náhrady majetkové škody a nákladů řízení podrobně vyčíslen a doložen příslušnými doklady ([Novruz Ismayilov proti Ázerbájdžánu](#), č. 16794/05, rozsudek ze dne 20. února 2014, § 92).

Soud posoudil důkazní materiály, které měl k dispozici, a přiznal stěžovatelům následující přiměřené zadostiučinění: prvnímu stěžovateli částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy; druhému stěžovateli částku 5 246 eur na náhradě majetkové škody a částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy; třetí stěžovatelce a čtvrt-

tému stěžovateli dohromady částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy; pátému stěžovateli částku 17 717 eur na náhradě majetkové škody a částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy; šestému stěžovateli částku 3 613 eur na náhradě majetkové škody a částku 3 000 eur na náhradě nemajetkové újmy. Vyjma druhého stěžovatele Soud rovněž přiznal stěžovatelům náhradu nákladů řízení v různé výši.

Nucené vystěhování

Rozsudek ze dne 6. listopadu 2018 ve věci č. 76202/16 – F. J. M. proti Spojenému království

Senát první sekce Soudu jednomyslně odmítl pro zjevnou neopodstatněnost stížnost namítající porušení článku 8 Úmluvy zakotvujícího právo na soukromý a rodinný život, v níž stěžovatelka jakožto zranitelná osoba namítala nevážení přiměřenosti příkazu k vystěhování z jejího obydlí soudem v situaci,

kdy si byt nárokoval soukromý vlastník z důvodu nesplácení hypotéky.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka je zranitelnou osobou, trpí psychickými problémy a poruchami chování. Z těchto důvodů v minulosti dvakrát přišla o nájemní bydlení zajištěné státní správou. V roce 2005 její rodiče pořídili nemovitost s osmiletou hypotékou. Stěžovatelce v něm zajistili možnost nájmu na dobu určitou. Stěžovatelka požádala o příspěvek na bydlení k pokrytí nájemného.

Rodiče stěžovatelky se v roce 2008 dostali do prodlení se splácením hypotéky, a finanční společnost proto pověřila správce k zabavení bytu. Vzhledem k malému nedoplatku správce nejprve nepodnikl žádné kroky k ukončení nájmu. Jelikož ale dluh přetrvával, v roce 2012 správce na základě příkazu k zadržení majetku zaslal stěžovatelce výzvu k vystěhování s dvouměsíční lhůtou.

Stěžovatelka příkaz napadla před soudy. Její psychiatr se v řízení vyjádřil, že pokud dojde k vystěhování stěžovatelky, bude mít velký problém s hledáním náhradního bydlení a může se pravděpodobně stát i bezdomovkyní. Navíc by stres ze stěhování mohl poškodit její duševní zdraví, způsobit sklony k sebepoškození či sebevraždě nebo ublížení druhým.

Soudy nicméně nenašly prostor, jak jejímu vystěhování zabránit, vzhledem k tomu, že šlo o smluvní vztah mezi soukromými osobami. Zdůraznily, že neexistuje ustálená praxe Soudů, že by se měla v takovém případě zkoumat přiměřenost zásahu do soukromého života stěžovatelky podle článku 8 Úmluvy v poměru k majetkovým právům pronajímatele a jeho případné finanční ztrátě.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že zatímco prostor pro uvážení států je užší, jde-li o zásah do zásadního práva jednotlivce (*Connors proti Spojenému království*, č. 66746/01, rozsudek ze dne 27. května 2004, § 82), v případě otázek spojených s uplatněním sociálních či hospodářských politik je naopak široký (*Buckley proti Spojenému království*, č. 20348/92, rozsudek ze dne 25. září 1996, § 75 *in fine*). Soud v takových případech zasáhne až tehdy, je-li vnitrostátní posouzení veřejného zájmu ze strany zákonodárce založeno na zjevně nerozumných základech (*Immobiliare Saffi proti Itálii*, č. 22774/93, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 49).

Toto pravidlo Soud ovšem formuloval ve vztahu k vlastnickému právu chráněnému článkem 1 Protokolu č. 1,

Z

zatímco projednávaná věc se týká článku 8 Úmluvy, který zahrnuje klíčová práva týkající se identity jednotlivce, jeho sebeurčení, vztahů s ostatními nebo i zajištění jeho místa v komunitě (*Gillow proti Spojenému království*, č. 9063/80, rozsudek ze dne 24. listopadu 1986, § 55). Prostor pro uvážení se proto u posuzování těchto případů bude lišit podle kontextu, přičemž zvláštní důraz je kladen na rozsah narušení osobní sféry stěžovatele (*Hatton a ostatní proti Spojenému království*, č. 36022/97, rozsudek velkého senátu ze dne 24. listopadu 1986, § 103 a 123).

Procesní záruky jednotlivce jsou podle Soudů zvláště důležité při určení, zda stát při stanovení regulačního rámce nepřekročil svůj prostor pro uvážení. Soud zejména zkoumá, zda byl rozhodovací proces vedoucí k zásahu spravedlivý a poskytoval náležitou ochranu zájmům jednotlivce stanoveným článkem 8 Úmluvy (*Chapman proti Spojenému království*, č. 27238/95, rozsudek velkého senátu ze dne 18. ledna 2001, § 92).

Soud zároveň zdůraznil, že ztráta bydlení je nejcitelnějším zásahem do práva na respektování obydlí. Jednotlivec ohrožený takovým zásahem by proto měl mít možnost, aby o přiměřenosti zásahu rozhodl nezávislý soud podle zásad stanovených článkem 8 Úmluvy, a to i v případech, kdy podle vnitrostátního práva jeho právo na bydlení zaniklo. Tato zásada se primárně uplatní v případech sociálního nebo státem provozovaného bydlení (např. *Stanková proti Slovensku*, č. 7205/02, rozsudek ze dne 9. října 2007), ale také u soudem nařízeného prodeje majetku k uspokojení věřitelů (*Zehentner proti Rakousku*, č. 20082/02, 16. července 2009) nebo zbourání majetku postaveného bez příslušného povolení (*Ivanova a Cherkezov proti Bulharsku*, č. 46577/15, rozsudek ze dne 21. dubna 2016, § 54).

Soud ovšem odlišil výše uvedené situace od případů, kdy stěžovatelé dobrovolně použili svá obydlí k zajištění krytí úvěru od soukromých osob nebo společností. Ve věci *Vrzić proti Chorvatsku* soukromá společnost na základě exekučního titulu nemovitosti prodala a nechala soudem nařídit vystěhování (č. 43777/13, rozsudek ze dne 12. července 2016). Ačkoliv v tomto sporu

nezhodnotil přiměřenost opatření nezávislý soud, Soud neshledal porušení článku 8 Úmluvy.

b) Použití uvedených zásad na projednávanou věc

Podle Soudu bylo v projednávané věci třeba vážit dotčené zájmy soukromých osob proti zájmům stěžovatelky. Majetkové nároky soukromých osob odlišuje od veřejných zájmů především skutečnost, že obě strany majetkového vztahu dobrovolně uzavřely smluvní vztah, který je předem vymezen právní úpravou včetně jejich práv chráněných Úmluvou. Pokud by v takových případech mohly vnitrostátní soudy narušit tuto rovnováhu, stanovenou právními předpisy, byla by Úmluva přímo vykonatelná mezi soukromými osobami tak, že by měnila smluvní práva a povinnosti, k nimž se dobrovolně zavázaly.

Také v tomto případě šlo o smluvní vztah mezi soukromými osobami, který se řídí vnitrostátní právní úpravou zakotvující rovnováhu mezi právy obou stran, tedy článkem 8 Úmluvy u stěžovatelky a článkem 1 Protokolu č. 1 u vlastníků. Vzhledem k zásadám smluvní jistoty a konzistence při uplatňování práva by v takových případech mělo navrhané posouzení přiměřenosti soudem ještě před nařízením vystěhování zcela nepředvídatelné a potenciálně velmi škodlivé účinky na soukromý nájemní sektor. Britský zákonodárce navíc

umožnil, aby soud v případech, kdy by obecná povinnost vyklidit byt do dvou týdnů způsobila výjimečné strádání, tuto lhůtu prodloužil až na šest týdnů.

Přestože tedy Soud vzal na vědomí konkrétní situaci stěžovatelky, neshledal důvody pro závěr, že by v projednávané věci či obdobných případech vyvážení práv zakotvených v Úmluvě nemohl provést již zákonodárce a že by vnitrostátní soudy měly mít podle článku 8 Úmluvy pravomoc předem prověřit přiměřenost příkazu k vystěhování, pokud jde o situaci, v níž soukromý vlastník nárokuje svoje vlastnictví na základě smluvního vztahu uzavřeného s povinnou osobou. Stížnost proto odmítl jako zjevně neopodstatněnou.

Internet

Rozsudek ze dne 4. prosince 2018 ve věci č. 11257/16 – Magyar Jeti Zrt a ostatní proti Maďarsku

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že shledání objektivní občanskoprávní odpovědnosti provozovatele internetového zpravodajského portálu za obsah, k němuž vedl hypertextový odkaz umístěný v jednom z článků publikovaných na tomto portálu, představuje nepřiměřený zásah do práva provozovatele na svobodu projevu, který je v rozporu s článkem 10 Úmluvy.

Z

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkou je soukromá společnost provozující zpravodajský internetový portál. V září 2013 opilí fotbaloví fanoušci zastavili cestou na zápas před základní školou, jejíž žáci jsou převážně Romové. Fanoušci poté začali mimo jiné vykřikovat rasistické urážky spolu s vyhrůzkami. Stěžovatelka zveřejnila o incidentu článek, jenž obsahoval hypertextový odkaz na rozhovor umístěný na serveru pro sdílení videosouborů (Youtube). Autorem videa bylo médium zaměřené na romskou problematiku. Video zobrazovalo vedoucího představitele romské komunity dané obce, který na videu kromě jiného prohlásil, že ‚Jobbik přišel‘ a ‚oni napadli školu, Jobbik ji napadl‘. Obsah hypertextového odkazu nebyl stěžovatelkou v článku komentován.

V říjnu podala politická strana Jobbik žalobu na ochranu dobré pověsti proti vedoucímu představiteli komunity, médiu, jež s ním připravilo rozhovor, stěžovatelce a dalším médiím. Vnitrostátní soudy rozhodly,

že citované výroky představovaly pomluvu, jelikož Jobbik nebyl do incidentu nijak zapojen. Co se týče médií, soudy konstatovaly, že měla objektivní odpovědnost za šíření hanlivých výroků bez ohledu na to, zda jednala v dobré víře. Stěžovatelce soudy nařídily zveřejnit podstatné části rozsudku na svém zpravodajském portálu a odstranit předmětný hypertextový odkaz.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že stanovením objektivní odpovědnosti za obsah, na který vedl hypertextový odkaz umístěný v článku, který zveřejnila, došlo k porušení její svobody projevu.

a) Obecné zásady plynoucí z judikatury Soudu

Soud připomněl, že ochrana, kterou článek 10 poskytuje 10 novinářům v souvislosti s podáváním zpráv o záležitostech veřejného zájmu, je podmíněna tím, že jednají v dobré víře, na pravdivém skutkovém základě a podávají spolehlivé a přesné informace v souladu s etickými pravidly žurnalistiky (Bédat proti Švýcarsku,

č. 56925/08, rozsudek velkého senátu ze dne 29. května 2016, § 58). Při zkoumání nezbytnosti zásahu do svobody projevu v demokratické společnosti je klíčové, zda byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi svobodou projevu na straně jedné a právem na soukromý život na straně druhé ([Axel Springer AG proti Německu](#), č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 84). Pokud jde o obsah třetích stran, povinnosti a odpovědnost internetových zpravodajských portálů se mohou pro účely článku 10 do určité míry oproti tradičním vydavatelům lišit vzhledem ke specifické povaze internetu ([Delfi AS proti Estonsku](#), č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015, §113). I když internetové zpravodajské portály nejsou v tradičním slova smyslu vydavatelem komentářů třetích stran, mohou za určitých okolností odpovídat za obsah vytvořený uživateli ([Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku](#), č. 22947/13, rozsudek ze dne 2. února 2016, § 62). Závěrem Soud připomněl, že absence dostatečného vnitrostátního právního rámce, který by umožnil novinářům využívat informace získané z internetu bez obav ze sankcí, brání vykonávání nezbytné úlohy tisku jako ‚veřejného hlídačícího psa‘ ([Editorial Board of Pravoye Delo a Shtetel proti Ukrajině](#), č. 33014/05, rozsudek ze dne 5. května 2011, § 64).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud zdůraznil význam hypertextových odkazů pro plynulý chod internetu, jelikož zpřístupňují informace prostřednictvím jejich vzájemného propojení. Tyto odkazy jako zpravodajská technika se zásadně liší od tradičních forem publikování, neboť nepředstavují samostatný obsah, nýbrž jen odkazují čtenáře na obsah dostupný na jiné webové stránce. Dalším charakteristickým znakem je skutečnost, že osoba, která zveřejní hypertextový odkaz, neuplatňuje kontrolu nad obsahem, ke kterému odkaz směřuje a který může být později změněn. Navíc byl takový obsah již veřejnosti zpřístupněn původním vydavatelem. Vzhledem ke zmíněným charakteristikám hypertextových odkazů Soud nesouhlasil s postupem vnitrostátních soudů, jež sdílení odkazu pokládaly za srovnatelné s šířením hanlivých informací a automaticky s ním spojily odpovědnost za obsah odkazu.

Odpovědnost internetových zpravodajských portálů v případě umístění hypertextového odkazu dle Soudu vyžaduje individuální posouzení, přičemž je nutné zohlednit, zda novinář: (i) schválil napadený obsah, (ii) opakoval obsah, aniž by jej podporoval, (iii) toliko zveřejnil hypertextový odkaz, aniž by jej podporoval nebo opakoval, (iv) věděl nebo mohl rozumně předpo-

Z

kládat, že je obsah hanlivý nebo jiným způsobem nezákonný, a (v) jednal v dobré víře při respektování novinářské etiky a s náležitou péčí.

Soud poznamenal, že stěžovatelka v předmětném článku toliko uvedla, že je na serveru pro sdílení videosouborů k dispozici rozhovor s vedoucím představitelem romské komunity, a poskytla na něj odkaz bez dalšího komentáře, bez opakování obsahu a bez zmínky o politické straně. Článek se nezmiňoval o tom, zda byly komentáře v rozhovoru pravdivé, a nevyjadřoval souhlas s těmito výroky. Autor článku nikde v textu neoznačil výroky za pravdivé, neschválil odkazovaný materiál a ani za něj nepřijal odpovědnost. Autor rovněž nepoužil odkaz v kontextu, který by sám o sobě měl hanlivý význam. Lze proto dospět k závěru, že článek stěžovatelky nepředstavoval souhlas s napadeným obsahem.

Podle Soudu novinář, jenž zveřejnil hypertextový odkaz, mohl v daném okamžiku rozumně předpokládat, že obsah, ke kterému poskytl přístup, byt kontroverzní, zůstane v mezích přípustné kritiky politických stran a

nebude jako takový nezákonný; rozsah přípustné kritiky politiků a politických stran je širší než u běžných jednotlivců. Přestože prohlášení představitele komunity bylo nakonec označeno za pomluvu, jelikož nemělo žádný skutkový základ, je pro Soud dostačující, že takové projevy nemohly být od počátku považovány za zjevně protiprávní.

Dále Soud poznamenal, že vnitrostátní právo, jak bylo vyloženo vnitrostátními soudy, vylučovalo jakékoliv smysluplné posouzení stěžovatelčina práva na svobodu projevu podle článku 10 Úmluvy, a to za situace, kdy jeho omezení vyžadovalo striktní přezkum, jelikož šlo o diskusi o záležitostech veřejného zájmu. Vnitrostátní soudy konstatovaly, že hypertextové propojení představuje šíření informací, na které se uplatňuje objektivní odpovědnost. Takový postup podle Soudu vylučuje jakékoli vyvažování soupeřících zájmů – práva na svobodu projevu stěžovatelky a práva na dobrou pověst politické strany.

Podle Soudu lze předpokládat, že uplatnění této objektivní odpovědnosti může mít negativní důsledky pro tok informací na internetu, jelikož takový postup může

přimět autory a vydavatele k tomu, aby se zdrželi odkazování na materiály

Na základě výše uvedeného dospěl Soud k závěru, že opatření vůči stěžovateli představovalo nepřiměřené omezení jejího práva na svobodu projevu, čímž došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Pinto de Albuquerque v odděleném stanovisku plně souhlasil se závěrem o porušení práv podle článku 10 Úmluvy a dále a hlouběji rozvedl teze, o které se Soud v rozsudku opřel.

Obchodní právo

Rozsudek ze dne 11. prosince 2018 ve věci č. 36480/07 – *Lekić proti Slovinsku*

Velký senát Soudu rozhodl patnácti hlasy proti dvěma, že nedošlo k porušení práva stěžovatele, menšinového společníka a bývalého jednatele obchodní společnosti, na pokojné užívání majetku dle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě tím, že byl dle platné právní úpravy coby ručitel shledán odpovědným za dluh společnosti, která zanikla rozhodnutím soudu o výmazu z obchodního rejstříku bez likvidace poté, co dlouhodobě nevyvíjela žádnou hospodářskou činnost.

Z

O necelý rok později zahájil věřitel společnosti řízení o výkonu rozhodnutí, kterým mu bylo vůči společnosti přiznáno právo na zaplacení peněžité částky. Soudy vycházely z ustanovení zákona, dle něhož za dluhy takto zaniklé společnosti ručily společně a nerozdílně ty osoby, které byly v době zániku společnosti jejími aktivními společníky. Stěžovatel se naopak bránil tím, že byl toliko pasivním společníkem. Dle soudů však stěžovatel svá tvrzení nedoložil. Naopak měly za prokázané, že mu v rozhodné době přináležel obchodní podíl o velikosti 11,1 % a že i po odvolání z funkce jednatele vykonával nikoliv zanedbatelný vliv na jednání společnosti. Poté, co byl vydán příkaz ke srážkám ze mzdy stěžovatele, došlo mezi stranami k uzavření smíru, v jehož rámci byl stěžovatel povinen zaplatit jen necelých 33 tisíc eur. V jakém rozsahu se na úhradě dluhu podíleli zbylí společníci, není zřejmé.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl od roku 1992 společníkem obchodní společnosti L. E. Souběžně s tím ve společnosti působil v několika významných funkcích (ředitel IT oddělení, výkonný ředitel a jednatel). V roce 1996 byl odvolán z pozice jednatele, aniž byl jmenován jeho nástupce. Odvolání nebylo zapsáno do obchodního rejstříku. Společnost posléze přestala vyvíjet hospodářskou činnost. Jako společník tak stěžovatel podal návrh na její zrušení s likvidací. Soud vyzval dotčenou společnost, aby složila zálohu na náhradu souvisejících nákladů. Stěžovatel odpověděl, že společníci upřednostňují, aby soud nařídil likvidaci společnosti z moci úřední, čímž by odpadla povinnost zálohu složit. Jelikož k její úhradě nedošlo, soud návrh zamítl. Společnost odvolání nepodala. Teprve poté, co rejstříkový soud obdržel informaci, že na bankovním účtu společnosti nebyly po dobu 12 po sobě jdoucích měsíců prováděny žádné platby, uznal, že jde o ‚mrtvou schránku‘, a rozhodl o jejím výmazu z obchodního rejstříku bez likvidace. Veškeré písemnosti byly doručovány na adresu sídla společnosti, odkud se vracely jako nedoručené, načež byly zpřístupněny na úřední desce soudu. Proti rozhodnutí nebylo odvolání podáno. Jeho právní mocí společnost zanikla.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Stěžovatel namítal, že došlo k porušení jeho práva na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy tím, že mu nebyly doručovány písemnosti v řízení o výmazu společnosti z obchodního rejstříku. Současně tvrdil, že vyvození osobní odpovědnosti za dluhy společnosti porušilo jeho právo na pokojné užívání majetku dle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě. Vzhledem k požadavku na existenci procesních záruk se Soud rozhodl posoudit stížnost výlučně na poli druhého z těchto ustanovení.

a) Rozsudek senátu

Senát čtvrté sekce ve svém rozsudku ze dne 14. února 2017 porušení práv stěžovatele neshledal. Pravidlo umožňující nečinnou společnost vymazat z obchodního rejstříku bylo z hlediska jejich společníků dostupné a předvídatelné. Řízení bylo nadto doprovázeno zárukami, které měly zajistit, že budou o výmazu zpraveni. Stěžovatel byl spoluzodpovědný za nevyzvedávání

pošty na adrese sídla společnosti. Dané opatření sledovalo legitimní cíl spočívající v udržování stabilního tržního prostředí a nastolení právní jistoty. Současně bylo přiměřené, jelikož v hospodářských otázkách požívají státy širokého prostoru pro uvážení a na stěžovatele nebylo uloženo zjevně nepřiměřené břemeno.

b) K přijatelnosti

Vláda tvrdila, že ústavní stížnost není ve vztahu k řízení o výmazu společnosti účinný prostředkem nápravy, což má zásadní vliv na počátek plynutí šestiměsíční lhůty. Soud uvedl, že ústavní stížnost je v žalovaném státě zpravidla považována za účinný prostředek nápravy, který jsou stěžovatelé povinni vyčerpat před podáním stížnosti. Stěžovateli tak nelze vyčítat, že daný prostředek nápravy vyčerpal. Námitku vlády proto Soud zamítl.

Dle vlády si dále stěžovatel nemohl nárokovat postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy, pokud uzavřel smírné urovnání s věřitelem. Soud nesouhlasil. Stěžovatel sice smír uzavřel, ale až po vyčerpání všech prostředků nápravy. Učinil tak nepochybně ve snaze zmírnit škodu, která mu bezprostředně hrozila, když ho smír vyšel levněji. Samotná skutečnost, že stěžovatel splnil povinnost, která mu byla vnitrostátním rozhodnutím uložena, jej dle Soudu nezabavila postavení oběti.

c) K odůvodněnosti

1. K existenci zásahu a použitelnému pravidlu

Soud připomněl, že článek 1 Protokolu č. 1 obsahuje tři pravidla. První se týká pokojného užívání majetku, druhé jeho zbavení a třetí uvedené ve druhém odstavci umožňuje státům, aby přijímaly zákony s cílem upravit užívání majetku v souladu s obecným zájmem. V projednávané věci nebylo mezi stranami sporné, že byl-li stěžovatel uznán odpovědným za dluhy společnosti, došlo tím k zásahu do pokojného užívání jeho majetku. Strany byly zajedno i v tom, že zásah by měl být posuzován ve světle třetího pravidla. Soud však přihlédl k širšímu pozadí, zejména k výmazu společnosti z obchodního rejstříku, a věc se rozhodl zkoumat coby zásah do pokojného užívání majetku, tedy podle prvního pravidla.

2. Zákonnost zásahu

Jakýkoli zásah do majetkových práv, má-li být ospravedlnitelný, musí být předně stanoven zákonem. Požadavek zákonnosti se nevyčerpává prostou existencí zákonného podkladu a vyžaduje, aby dané ustanovení splňovalo i určité kvalitativní znaky – dostupnost, předvídatelnost a záruky proti svévoli. Osoby, do jejichž majetkových práv bylo zasahováno, musí mít přiměřenou možnost předložit věc k posouzení orgánu, u něhož by se mohly dovolávat ochrany svých práv.

Z

V projednávané věci zákon založil pravidlo společného a nerozdílného ručení společníků obchodní společnosti, která zanikla bez likvidace poté, co byla vymazána z obchodního rejstříku z důvodu, že na jejím bankovním účtu nebyla po dobu 12 měsíců zaznamenána žádná činnost. Zákon byl dostupný v úřední sbírce. Napadené ustanovení bylo určité a jasně formulované, takže z hlediska stěžovatele muselo být zřejmé, jaké důsledky spojuje s podílem v nečinné společnosti. Od podnikajících osob lze přitom očekávat zvýšenou obezřetnost a znalost relevantní právní úpravy. Jako menšinový společník a bývalý jednatel dotčené společnosti si musel být stěžovatel dobře vědom finanční situace společnosti, že stav zápisu v obchodním rejstříku neodpovídá skutečnosti, ale i žaloby, jejímž prostřednictvím se věřitel domáhal uhrazení splatné pohledávky. Podle Soudu lze stěžii přisvědčit stěžovateli, že byl toliko pasivním společníkem. Rozhodovací praxe ústavního soudu považovala za pasivní ty společníky, jejichž obchodní podíl v době zániku společnosti nedosahoval 10 %. Tato hranice přitom nebyla stanovena libovolně. S vlastnictvím takového podílu totiž zákon spojoval

řadu významných práv, jimiž lze částečně uplatňovat kontrolu a vliv na řízení společnosti (být informován o dění ve společnosti, svolat valnou hromadu, navrhnout bod na pořad jednání, právo podat návrh na zrušení společnosti s likvidací atd.). Není bez zajímavosti, že podobné rozlišování na pasivní a aktivní společníky užívá např. i Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj či Mezinárodní měnový fond. Stěžovateli přitom v rozhodné době patřil podíl 11,1 %. K námitce stěžovatele, že mu nebyly doručovány písemnosti v řízení o výmazu společnosti, Soud podotkl, že coby její aktivní společník byl spoluzodpovědný za stav, kdy nebyla vyzvedávána pošta na adrese jejího sídla ([Hennings proti Německu](#), č. 12129/86, rozsudek ze dne 16. prosince 1992, § 26). Nelze navíc opomíjet, že dané řízení se týkalo obchodní společnosti, tedy právnické osoby, jejíž právní subjektivita je odlišná od jejích společníků, a proto nebyl důvod, aby byly písemnosti doručovány stěžovateli. Ten nebyl uznán odpovědným za dluhy společnosti v tomto řízení, ale v řízení zahájeném věřitelem společnosti, který se domáhal zaplacení soudem

uznaného dluhu. V daném řízení byly stěžovateli veškeré písemnosti řádně doručovány.

3. Sledovaný cíl zásahu

Jakýkoli zásah do majetkových práv musí dále sloužit legitimnímu obecnému zájmu. Soud připomněl, že vzhledem k přímé znalosti společnosti a jejích potřeb jsou vnitrostátní orgány v zásadě v lepším postavení než mezinárodní soud, aby posoudily, co je v 'obecném zájmu'. To platí o to víc v oblasti sociální či hospodářské politiky, kde státy požívají zvláště širokého prostoru pro uvážení. Soudu nepřísluší učiněná rozhodnutí vnitrostátních orgánů nahrazovat svými vlastními úvahami, ledaže by hodnocení, co je v obecném zájmu, postrádalo rozumný základ (*Jahn a ostatní proti Německu*, č. 46720/99 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2005, § 91).

Hlavním účelem posuzované právní úpravy bylo zajistit stabilitu na obchodních trzích a finanční kázeň. Dle přípravných prací šlo o opatření zmírňující nepříznivé důsledky přechodu od socialistického hospodářství k tržní ekonomice, kdy na trhu zůstala řada z ekonomického hlediska nečinných společností, které byly prázdnými schránkami bez jakéhokoli jmění. Zákonodárce proto zavedl pravomoc soudů rozhodnout i bez návrhu o jejich výmazu z obchodního rejstříku bez likvidace. Aby byly zároveň chráněny věřitelé, stanovil, že osoby, které

byly v době zániku společnosti jejími aktivními společníky, ručí za závazky takto zanikající společnosti. S přihlédnutím k širokému prostoru pro uvážení Soud nespatořoval důvod zpochybňovat, že sporné opatření bylo přijato v obecném zájmu. Naopak obecně uznal, že trpí-li tržní prostředí v důsledku existence značného množství nečinných společností, může být legitimním zájmem státu přijmout podobná opatření s cílem předejít nevratným hospodářským škodám a ztrátě důvěry ostatních účastníků trhu.

4. Přiměřenost zásahu

Soudu nepřísluší přezkoumávat právní úpravu v abstraktní rovině. Jeho úkolem je určit, zda způsob, jímž byla v konkrétní věci použita, nemohl vyústit v porušení práv stěžovatele. I zde vyzdvihl subsidiární povahu systému Úmluvy. Je především na vnitrostátních orgánech, aby rozhodly, zda a jak je potřebné upravit určitou oblast společenských vztahů. Role Soudu je omezena na zkoumání, zda zvolené řešení bylo v souladu s Úmluvou a zda se zákonodárci podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi obecným zájmem společnosti a individuálními právy stěžovatele. V této rovině se Soud musí zabývat i argumenty, které byly vzaty v rámci zákonodárského procesu na zřetel. Mezi sledovaným obecným zájmem a zvolenými prostředky k jeho dosažení musí existovat rozumný vztah přiměřenosti. Při zkoumání, zda se vnitrostátním orgánům podařilo

Z

nastolit spravedlivou rovnováhu mezi oběma v kolizi stojícími zájmy, je stěžejní posouzení, zda na stěžovatele nebylo uloženo nepřiměřeně tíživé břemeno (*Bronowski proti Polsku*, č. 31443/96, rozsudek velkého senátu ze dne 28. září 2005, § 150).

Ve věci *Agrotexim a ostatní proti Řecku* (č. 14807/89, rozsudek ze dne 24. října 1995) Soud připustil prolomení korporátního závoje, tj. upozadění samostatné právní subjektivity právnických osob, ovšem jen za výjimečných okolností. Těmi mohou být situace, kdy stížnost nemůže z objektivních důvodů podat sama společnost (např. z důvodu uvalení nucené správy), a proto tak jejím jménem činí společníci. Soud také dříve uznal, že prolomení korporátního závoje může být vhodné opatření k ochraně věřitelů tam, kde byla právní osoba zneužita jako zástěrka pro podvodná jednání jejích společníků (*Khodorkovskiy a Lebedev proti Rusku*, č. 11082/06, rozsudek ze dne 25. července 2013, § 877). Při zkoumání, zda byla dodržena spravedlivá rovnováha, je tudíž třeba vycházet ze zásady, že prolomení korporátního závoje, a tedy i založení odpovědnosti společníků za dluhy společnosti, je přípustné jen

s ohledem na výjimečné okolnosti a za předpokladu, že je toto opatření doprovázeno dostatečnými zárukami.

Napadená právní úprava byla přijata jako nástroj k narovnání trhu, kde stále formálně působilo asi 6 500 společností zřízených v dobách socialismu, které byly předlužené a bez jakéhokoli jmění. Důsledky, které zákon spojoval s podílnictvím v těchto společnostech, jakkoli se mohou zdát přísné, sloužily potřebě chránit zájmy věřitelů. Z řad společníků byly postižitelní jen ti aktivní, kteří mohli s ohledem na velikost svých podílů skutečně chod těchto společností ovlivňovat. Zákonodárci, ale později i ústavní soud tak očividně usilovali o nalezení spravedlivé rovnováhy. Dané ustanovení zákona přitom vstoupilo v účinnost teprve rok poté, co bylo přijato. Během takto dlouhé legisvakanní lhůty měli společníci dotčené společnosti více než přiměřenou příležitost zahájit řízení o zrušení společnosti, čímž by se vyhnuli odpovědnosti za její dluhy. Soud navíc nespatořoval důvod, proč považovat za nerozumný skutkový závěr vnitrostátních soudů o tom, že stěžovatel byl v oné společnosti aktivním společníkem. Konečně ani částka, kterou byl stěžovatel nakonec nucen věřiteli uhradit, nebyla

dle Soudu zvláště citelná. Pokud by snad stěžovatel našel, že uhradil ze svého více, než ostatní společníci, po nichž věřitel rovněž dluh vymáhal, mohl vůči nim uplatnit regresní nárok. Za daných okolností měl Soud za to, že se podařilo nastolit vztah přiměřenosti mezi sledovaným cílem a použitými prostředky, jelikož stěžovatel nebyl nucen nést nepřiměřeně tíživé břemeno. K porušení článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě tedy nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudci Raimondi, soudkyně Nussberger, soudci Lemmens, Ravarani, Paczolay a Zalar se přihlásili k závěrům většiny, avšak vyjádřili svůj nesouhlas s tím, že by prolomení korporátního závoje bylo přiměřeným opatřením jen za „výjimečných okolností“ a je-li doprovázeno odpovídajícími zárukami. Dle jejich mínění je třeba důsledně rozlišovat mezi tím, zda jsou prolomením korporátního závoje sledovány zájmy společníků nebo věřitelů. V prvním případě lze souhlasit s tím, že jde o výjimečné opatření (srov. rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci [Barcelona Traction](#) anebo výše citovaný rozsudek Soudu ve věci [Agrotexim a ostatní proti Řecku](#), § 66). Naproti tomu projednávaná věc spadá do druhé kategorie, jelikož k prolomení korporátního závoje došlo v zájmu věřitele. Zde je dle jejich přesvědčení nedůvodné omezovat široký prostor pro uvážení, kterého požívá vnitrostátní zákonodárce, požadavkem na existenci výjimečných okolností.

Z

2008, kdy byla kvůli vážnému zdravotnímu stavu matky dočasně předána prarodičům z matčiny strany do Uzbekistánu. Na konci prosince roku 2008 matka zemřela. Otec odcestoval do USA, odkud se vrátil v březnu 2009. Jelikož prarodiče odmítli vrátit X do jeho péče, otec se obrátil na ruská velvyslanectví a ministerstvo zahraničních věcí se žádostí o pomoc při navrácení dítěte, nicméně dceru osobně navštívil pouze jednou v lednu 2010. V září 2010 se stěžovatel obrátil na soud v Rusku, který ve věci vydal v únoru 2012 rozsudek, kterým odmítl stěžovateli navrátit jeho dceru, a to zejména s odkazem na její přání zůstat s prarodiči. Vzal rovněž v potaz názor orgánu sociálně-právní ochrany dětí a zjištění, že dítěti se u prarodičů dařilo dobře. Rozsudek byl potvrzen odvolacím soudem v květnu 2012. Stěžovatel podal k Soudu stížnost rovněž jménem dcery, v té době čtrnáctileté.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že nenařazením navrácení dcery z péče prarodičů do péče otce došlo ze strany ruských

Soudkyně Turković a Mourou-Vikström ve svém nesouhlasném stanovisku uvedly, že na stěžovatele bylo uvaleno nepřiměřeně tíživé břemeno, a proto došlo i k porušení jeho práva na pokojné užívání majetku. Jejich postoj je založen na úvaze, že jednotlivec nemůže odpovídat za nečinnost a protiprávní jednání společnosti jako celku. Stěžovatel se nadto nemohl účinně bránit výmazu společnosti z obchodního rejstříku, protože mu v tomto řízení nebyly doručovány soudní písemnosti.

Rodinné právo

Rozsudek ze dne 18. prosince 2018 ve věci č. 76598/12 – *Khusnutdinov a X proti Rusku*

Senát třetí sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma rozhodl, že zamítnutím žádosti otce o navrácení dcery X do jeho péče vnitrostátní orgány nepřekročily svůj prostor pro uvážení, když postupovaly v nejlepším zájmu dítěte a respektovaly jím vyslovené přání zůstat s prarodiči v Uzbekistánu. Článek 8 Úmluvy tak nebyl porušen.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel vychovával v Rusku a Spojených státech amerických společně se svou ženou jejich dceru X, a to od jejího narození v roce 1998 až do prosince roku

orgánu k porušení jejich práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Vláda namítala, že stížnost podaná stěžovatelem jménem dcery je neslučitelná s Úmluvou *ratione personae*, jelikož dcera nedala k podání stížnosti souhlas a nadto jednoznačně vyslovila přání zůstat u prarodičů.

Soud připomněl zásadu, že postavení dětí podle článku 34 Úmluvy vyžaduje pečlivé zvážení, neboť děti jsou obvykle odkázány na jiné osoby, aby uplatňovaly jejich nároky a zastupovaly jejich zájmy, a nemusejí mít věk nebo schopnosti potřebné k tomu, aby daly skutečný souhlas s kroky, které mají být jejich jménem učiněny. V této otázce je proto nutno vyvarovat se restriktivního nebo formalistického přístupu. Hlavním ohledem v takových případech je, že by měly být přezkoumány veškeré závažné otázky týkající se respektování práv dítěte ([Hromádka a Hromádková proti Rusku](#), č. 22909/10, rozsudek ze dne 11. prosince 2014, § 118).

Soud dále připomněl, že v případě sporu ohledně zájmů nezletilého mezi jeho biologickým rodičem a osobou ustanovenou státními orgány jednat jeho jménem jako poručník existuje riziko, že se o některých zájmech nezletilého Soud nedozví a nezletilý bude zbaven účinné ochrany práv, která mu podle Úmluvy náležejí. V případě zbavení rodičovské odpovědnosti postačuje k podání stížnosti jménem dítěte prostá skutečnost, že osoba, která podala stížnost, je biologickým rodičem dítěte (*Scozzari a Giunta proti Itálii*, č. 39221/98 a 41963/98, rozsudek velkého senátu ze dne 13. července 2000, § 138, kde matka zbavená rodičovské odpovědnosti jednala jménem svých dětí svěřených do pěstounské péče; *P. C. a S. proti Spojenému království*, č. 56547/00, rozhodnutí ze dne 11. prosince 2001, kde biologičtí rodiče jednali jménem své dcery osvojené jinou rodinou; a *Siebert proti Německu*, č. 59008/00, rozhodnutí ze dne 9. června 2005, kde biologický otec, který nikdy neměl rodičovskou odpovědnost, jednal jménem své dcery, jejíž poručnicí byla její teta).

Soud neshledal důvod se v daném případě odchýlit od své stávající judikatury. Stěžovatel je biologickým otcem druhé stěžovatelky; byl ve sporu s tchýní, která mu odmítla dítě vydat a která byla následně jmenována poručnicí dítěte. Soud považoval za klíčové, že se stejně jako ve výše uvedených případech jednalo o spor týka-

jící se zájmů dítěte mezi jeho biologickým rodičem a poručníkem jmenovaným dítěti státem. Soud považoval za dostačující skutečnost, že stěžovatel je biologickým otcem druhé stěžovatelky, navzdory skutečnosti, že byl zbaven rodičovské odpovědnosti. V opačném případě by hrozilo, že by Soud nemohl posoudit všechny zájmy dítěte (*Scozzari a Giunta proti Itálii*, cit. výše, § 138). Stěžovatel byl proto oprávněn zastupovat dceru v řízení před Soudem.

b) K odůvodněnosti

1. Obecné zásady

Soud na úvod zopakoval, že z hlediska pozitivních závazků států článek 8 Úmluvy zahrnuje jak právo rodičů činit kroky za účelem opětovného shledání s jejich dítětem, tak tomu odpovídající povinnost státních orgánů provést potřebná opatření. To platí i v případech, kdy ohledně kontaktu a pobytu dětí vznikají spory mezi rodiči nebo jinými členy rodiny (*Manic proti Litvě*, č. 46600/11, rozsudek ze dne 13. ledna 2015, § 101). Povinnost státu sloučit rodinu není absolutní, jelikož sloučení rodiče a dětí, které po určitou dobu žily s jinými osobami, může vyžadovat přijetí přípravných opatření, jejichž povaha závisí na okolnostech daného případu. Soud dále připomněl, že jeho úkolem není nahradit rozhodování vnitrostátních orgánů, které mají výhodu přímého kontaktu se všemi zúčastněnými, při

Z

výkonu jejich pravomocí v oblasti péče o dítě a přístupu k němu, ale spíše ve světle Úmluvy přezkoumat, zda dané rozhodování nepřekročilo jejich prostor pro uvážení (*Sahin proti Německu*, č. 30943/96, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2003, § 64). Za tím účelem se Soud musí ujistit, že vnitrostátní soudy provedly důkladný přezkum celé rodinné situace a zohlednily řadu faktorů, zejména skutkové, emocionální, psychologické, materiální či zdravotní povahy, a učinily vyvážené a přiměřené posouzení příslušných zájmů každé osoby za neustálé snahy o určení nejlepšího řešení pro dítě (*Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku*, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2010, § 139).

Soud rovněž musí posoudit, zda byl stěžovatel zapojen do rozhodovacího procesu (*Z. J. proti Litvě*, č. 60092/12, rozsudek ze dne 29. dubna 2014, § 100). V neposlední řadě pak Soud může zohlednit délku vnitrostátního řízení, jelikož účinné respektování rodinného života vyžaduje, aby budoucí vztahy mezi rodičem a dítětem byly stanoveny na základě všech relevantních úvah, a nikoliv pouze na základě plynutí času (*W. proti*

Spojenému království, č. 9749/82, rozsudek ze dne 8. července 1987, § 65).

2. Použití obecných zásad na projednávanou věc

Soud shledal, že X žila s otcem od roku 1998 do matčiny smrti v roce 2008, kdy byla dočasně předána do péče prarodičů z matčiny strany. Otec se od března 2009 snažil získat dceru zpět do své péče, avšak navštívil ji pouze jednou v lednu 2010. Na soudy se obrátil až v září 2010. Ty s ohledem na přání dítěte rozhodly o jeho ponechání v péči prarodičů.

Soud nepochyboval, že vnitrostátní orgány rozhodly v nejlepším zájmu dítěte, když vzaly v úvahu jasné přání X zůstat s jejími prarodiči vyjádřené před uzbeckými soudy za přítomnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí, když jí bylo třináct let, a byla tak schopna zaujmout k věci vlastní postoj a chápat jeho důsledky (*Gobec proti Slovinsku*, č. 7233/04, rozsudek ze dne 3. října 2013, § 138). Za daných okolností Soud konstatoval, že vnitrostátní soudy mohly mít rozumně za to, že vyjádření X odráží její skutečné přání. Odmítl tak námitku stěžovatele, že na výpověď X mohla mít vliv babička, jež

se oni starala, a soudy si tak pro ověření věrohodnosti jejího tvrzení měly vyžádat znalecký posudek. Soud uvedl, že ve všech případech, kdy se soudy zabývají spory o děti, není zapojení psychologa nezbytné. Nutnost jeho přizvání bude záviset na konkrétních okolnostech každého případu s náležitým zohledněním věku a vyspělosti dotyčného dítěte (*Sommerfeld proti Německu*, č. 31871/96, rozsudek velkého senátu ze dne 8. července 2003, § 71). Podotkl rovněž, že nemá informace, že by v rámci řízení stěžovatel o psychologický posudek X žádal.

Ohledně argumentu stěžovatele, dle něhož k rozhodnutí věci de facto vedla nepřiměřené délka řízení na vnitrostátní úrovni, Soud předně přihlédl ke skutečnosti, že stěžovatel, který sám žije na území Spojených států, se sám rozhodl obrátit na ruské soudy, ač mu bylo známo, že jeho dcera pobývá na území Uzbekistánu. Právě nařizování soudních jednání tak, aby se ho mohli zúčastnit všichni účastníci řízení, a zejména žádost o zjištění názoru dítěte v Uzbekistánu, přitom nutně ovlivnily délku řízení. I přes několik prodlev, které mohou být přičteny k tíži ruským orgánům, dospěl Soud k závěru, že řízení, jež trvalo o něco více než jeden rok a osm měsíců, byla ze strany soudů věnovaná náležitá péče.

Soud současně zohlednil, že stěžovatel do podání žaloby na navrácení k ruskému soudu, tedy po dobu jednoho a půl roku od odloučení od dcery, neučinil žádné

smysluplné kroky vedoucí k jejímu navrácení. Nevysvětlil, proč se neobrátil na uzbecké orgány, pod jejichž jurisdikci případ spadal. Pouze se obrátil s několika stížnostmi k ruským konzulárním úřadům, které však zjevně neměly pravomoc ovlivnit situaci v Uzbekistánu (*G. B. proti Litvě*, č. 36137/13, rozsudek ze dne 19. ledna 2016, § 95). Dceru navštívil pouze jednou, ačkoli prarodiče neměli v úmyslu kontaktu bránit. Soud právě tuto počáteční dobu označil za stěžejní a zdůraznil, že již v říjnu 2009, tedy déle než rok před zahájením soudního řízení v Rusku, začala X upřednostňovat pobyt u prarodičů. Rozhodnutí věci proto neovlivnila ani tak délka vnitrostátního řízení jako spíše počáteční pasivita stěžovatele, v jejímž důsledku došlo k oslabení vazby mezi stěžovatelem a jeho dcerou ještě před zahájením samotného řízení.

Podle Soudu proto zamítnutí násilného a okamžitého navrácení dcery, které by bylo v rozporu s jejím přáním, sledovalo nejlepší zájem dítěte, a to s ohledem na délku pobytu u prarodičů, připoutanost k nim a skutečnost, že se u nich cítila být doma (*Hokkanen proti Finsku*, č. 19823/92, rozsudek ze dne 23. září 1994, § 64). Stěžovatel navíc za účelem obnovení jejich vzájemného pouta nepožádal o úpravu kontaktu s dcerou ani se ji nepokusil přesvědčit, aby se k němu vrátila. Soud dále podotkl, že věc byla projednána v rámci kontradiktorního řízení, kde stěžovatel mohl předložit všechny ar-

Z

gumenty na podporu své žádosti. Pohled druhé stěžovatelky na věc byl přitom zohledněn v takové míře, která byla vzhledem k jejímu pobytu v Uzbekistánu možná. Soud považoval důvody uvedené vnitrostátními soudy pro odmítnutí navrácení dcery otci za relevantní a dostatečné a řízení označil za spravedlivé.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti Soud dospěl k závěru, že ruské soudy nepřekročily svůj široký prostor pro uvážení, když odmítly nařídít navrácení dcery stěžovateli. K porušení článku 8 Úmluvy tak nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Keller a soudce Pastor Vilanova v částečně nesouhlasném stanovisku považovali z hlediska zásady rovnosti zbraní za problematickou skutečnost, že i když byla stížnost ve vztahu k druhé stěžovatelce původně podána prostřednictvím jejího otce, resp. jeho právního zástupce, Soud se poté, co dovršila zletilosti, nepřesvědčil, že si v něm přeje pokračovat. Dle jejich názoru to ovšem Soudu znemožnilo získat o předmětné věci potřebné informace, které se mohl dozvědět jen díky

vyjádření druhé stěžovatelky, což je její právo zaručené článkem 38 Úmluvy. Soudci rovněž poukázali na skutečnost, že s přáním druhé stěžovatelky zůstat s jejími prarodiči, nadto vysloveným v jejich přítomnosti, byly vnitrostátní soudy seznámeny pouze prostřednictvím uzbeckého soudu, aniž by věrohodnost vysloveného přání byla později posouzena nezávislým psychologem. Dle disentujících soudců je nejvíce politováníhodné, že druhá stěžovatelka vystupuje v rozsudku Soudu, aniž by mohla na řízení před Soudem participovat.

Soudkyně Schukking ve svém částečně souhlasném stanovisku rovněž vyjádřila znepokojení nad tím, že Soud nezískal od právního zástupce stěžovatelů potvrzení, že je i po dovršení zletilosti druhé stěžovatelky oprávněn ji zastupovat před Soudem. V době vydání rozsudku Soudu jí bylo 20 let a neměla možnost se rozhodnout, zda bude pokračovat v řízení.

Hanobení náboženství

Rozsudek ze dne 25. října 2018 ve věci č. 38450/12 – E. S. proti Rakousku

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že odsouzením stěžovatelky za hanobení proroka Mohameda, kterého opakovaně v rámci veřejně přístupných seminářů označila za pedofila, nedošlo k porušení její svobody projevu dle článku 10 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka organizovala pro veřejnost pod označením ‚Základní informace o islámu‘ několik seminářů v rámci institutu jedné z rakouských politických stran. Semináře byly volně přístupné veřejnosti, kterou k účasti vybízela rozsáhlá inzerce. Jednoho z nich se v utajení zúčastnil i novinář týdeníku N., který posléze prostřednictvím listu upozornil orgány činné v trestním řízení na některé výroky o islámu, které v rámci semináře zazněly. Stěžovatelka v podstatě označila proroka

Mohameda za pedofila, jelikož uzavřel sňatek s šestiletou dívkou, s níž měl mít ve věku devíti let i pohlavní styk. Tímto jednáním se měla stěžovatelka dopustit opakovaného spáchání trestného činu hanobení náboženské věrouky, které bylo způsobilé vyvolat důvodné rozhořčení u vyznavačů islámu. Stěžovatelka byla nakonec shledána vinnou a odsouzena k peněžitému trestu v celkové výši 480 eur a úhradě nákladů řízení. Peněžitý trest mohl být v případě nezaplacení přeměněn na trest odnětí svobody v délce 60 dnů.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Stěžovatelka tvrdila, že odsouzením za výroky o proroku Mohamedovi došlo k porušení její svobody projevu dle článku 10 Úmluvy.

Účastníci řízení se shodli, že odsouzením stěžovatelky došlo k zásahu do zmíněné svobody. Jakýkoli zásah do svobody projevu představuje porušení článku 10 Úmluvy, ledaže byl stanoven zákonem, sledoval alespoň jeden z legitimních cílů, které jsou vypočteny ve druhém

Z

odstavci daného ustanovení, a byl-li zároveň k dosažení vytyčeného cíle nezbytný v demokratické společnosti. O zákonnosti zásahu nebylo sporu, neboť byl založen na příslušném ustanovení trestního zákoníku. Stejně tak se Soud ztotožnil s názorem vlády, že zásah sledoval legitimní cíl spočívající v udržování náboženského smíru, tedy ochraně veřejného pořádku a práv a svobod jiných. Zbývalo tudíž posoudit jeho nezbytnost v demokratické společnosti.

a) Obecné zásady

Svoboda projevu patří k základním pilířům demokratické společnosti. Chrání nejen informace a myšlenky, které jsou příznivě přijímány či považovány za neškodné, ale i ty, které zraňují, šokují anebo znepokojují. Pro omezení politických projevů, které přispívají k diskusi o věcech veřejného zájmu, poskytuje Úmluva jen značně úzký prostor (*Baka proti Maďarsku*, č. 20261/12, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2016, § 159). Soud připomněl, že jednotlivci, kteří se rozhodnou projevovat své náboženské vyznání nebo

přesvědčení navenek, nemohou v demokratické společnosti očekávat, že budou chráněni před jakoukoli kritikou. Naopak musí tolerovat, že i jejich víra a věrouka mohou být jinými osobami kritizovány anebo popírány (*Otto-Preminger-Institut proti Rakousku*, č. 13470/87, rozsudek ze dne 20. září 1994, § 47).

Výkon svobody projevu však s sebou nese také určité povinnosti a odpovědnost. To konkrétně znamená, že kritizující osoba se musí v největší možné míře vyhnout projevům, které jsou vůči náboženství bezdůvodně urážlivé a rouhavé (*Sekmadienis Ltd. proti Litvě*, č. 69317/14, rozsudek ze dne 30. ledna 2018, § 74). Projevy, které překračují meze pouhého kritického odmítnutí náboženského přesvědčení druhých a podněcují k náboženské nesnášenlivosti, mohou vnitrostátní orgány oprávněně vyhodnotit jako neslučitelné s článkem 9 Úmluvy, který ostatním zaručuje svobodu jejich náboženského vyznání a přesvědčení. Vnitrostátní orgány musí totiž dostát pozitivní povinnosti plynoucí z daného ustanovení, aby zajistily náboženský smír mezi vyznavači různých náboženství, včetně bezvěrců.

Prohlášení, která tuto rovnováhu narušují, proto mohou podléhat přiměřeným omezením (Otto-Preminger-Institut proti Rakousku, cit. výše, § 47). Projevy, které šíří, podněcují nebo ospravedlňují nenávist založenou na netoleranci, mj. k určitým náboženským skupinám, nepoživají ochrany článku 10 Úmluvy vůbec.

Při určování, jaká opatření byla v demokratické společnosti nezbytná, mají vnitrostátní orgány prostor pro uvážení. Při střetu svobody projevu a náboženských svobod je třeba usilovat o nalezení spravedlivé rovnováhy mezi nimi. V rámci tohoto posuzování je třeba rozlišovat mezi tím, zda byl sporný výrok skutkovým tvrzením nebo spíše hodnotícím soudem. I toto zhodnocení spadá především do prostoru pro uvážení vnitrostátních orgánů, zejména soudů. Soud jej však může přehodnotit. Rozdíl mezi těmito pojmy spočívá v tom, že u hodnotících soudů lze stěžít dokazovat jejich pravdivost. Při zkoumání, zda bylo opatření přiměřené, však musí být přihlédnuto i k tomu, zda posuzovaný výrok byl opřen o dostatečný skutkový základ. Kromě toho musí být vzata v úvahu také povaha a závažnost sankce, která byla stěžovateli uložena. Pokud vnitrostátní soudy při hledání spravedlivé rovnováhy přihlížely ke kritériím, jež plynou z judikatury Soudu, a založily svá rozhodnutí na dostatečných a relevantních důvodech, musely by existovat zvláště pádné důvody, aby Soud je-

jich závěry přehodnocoval (Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 107).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud úvodem vyzdvihl, že účinky téhož výroku se mohou lišit stát od státu a dle okolností, za nichž byl pronesen. Rakouské soudy jsou schopny posoudit lépe než mezinárodní soud, zda byly výroky stěžovatelky způsobilé narušit náboženský smír, a proto poživaly širokého prostoru pro uvážení, zda a jaká opatření přijmout.

Soud souhlasil s jejich konstatováním, že sporné výroky byly učiněny na veřejnosti. Semináře byly otevřeny všem zájemcům a hojně propagovány rozdáváním letáků, ale i na internetu. Jejich název nadto mohl vyvolávat dojem, že obsahem seminářů budou objektivní informace o islámu. Stěžovatelka tudíž nemohla očekávat, že budou v místnosti pouze osoby, které sdílí její názory, nýbrž i jednotlivci, které mohou předmětné výroky pobouřit a urážet. I to jsou však vyznavači různých náboženství povinni snášet, ledaže – a to bylo klíčové posoudit – by výroky podněcovaly k násilí, nenávisti nebo náboženské nesnášenlivosti. Ostatně sám rakouský trestní zákoník připouštěl postih pouze takových projevů. Vnitrostátní soudy pečlivě odůvodnily, proč měly za to, že stěžovatelčiny výroky mohly vyvolat

Z

opodstatněné rozhořčení, a tudíž narušit náboženský smír.

Stěžovatelka si musela být coby odbornice na islámskou nauku vědoma, že její tvrzení jsou přinejmenším zčásti založena na nepravdivých skutečnostech. Nepokusila se o dané otázce vyjádřit v historických souvislostech a informovat o ní vyváženě a objektivně. Jejím cílem bylo naopak poškodit proroka Mohameda a doložit, že není osobou, která by zasluhovala morální uznání a náboženskou úctu. Takto neobjektivní hodnocení přitom nemohlo jakkoli přispět k diskusi ve veřejném zájmu. Soud souhlasil s vnitrostátními soudy, že stěžovatelčiny výroky lze považovat za hodnotící soudy, pro které neexistuje dostatečný skutkový základ. Přitom platí, že projevy, které jsou založeny na zjevně nepravdivých skutečnostech, nepoživají ochrany článku 10 Úmluvy (Medžlis Islamske Zajednice Brčko a ostatní proti Bosně a Hercegovině, č. 17224/11, rozsudek velkého senátu ze dne 27. června 2017, § 117). Navíc nebyl dle Soudu nerozumný ani závěr vnitrostátních soudů, že předmětné výroky svou povahou a obsahem podněcovaly k náboženské netoleranci.

Pokud jde o sankci, která byla stěžovatelce uložena, Soud považoval peněžitý trest ve výši 480 eur spolu s povinností uhradit náklady řízení za přiměřený, a to i vzhledem k tomu, že se stěžovatelka daného jednání dopustila opakovaně.

Vnitrostátní soudy tudíž pečlivě vyvažovaly obě vzájemně protichůdná práva a svá rozhodnutí opřely o relevantní a dostatečné důvody. Soud proto s přihlédnutím ke všem zmíněným okolnostem učinil závěr, že soudy nevybočily z mezí širokého prostoru pro uvážení, který jim přináležel. K porušení článku 10 Úmluvy tedy nedošlo.

Přístup k obhájci v přípravném řízení

Rozsudek ze dne 9. listopadu 2018 ve věci č. 71409/10 – *Beuze proti Belgii*

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl, že trestní řízení, v němž byl stěžovatel odsouzen na doživotí za

vraždu a pokus o vraždu, přičemž během přípravného řízení byl vyslýchán bez přítomnosti obhájce, aniž byl náležitě informován o svém právu nevyprávět, a jeho výpovědi byly následně použity jako jeden z důkazů jeho viny, nebylo jako celek spravedlivé, čímž došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

V prosinci 2007 byl stěžovatel na základě evropského zatýkáckého rozkazu vydaného pro podezření z trestných činů vraždy a pokusu vraždy předán z Francie do Belgie. V den předání byl stěžovatel vyslýchán policií a později téhož dne i vyšetřujícím soudcem. Při výsleších mj. uvedl, že v okamžiku vraždy byl na místě činu, avšak dotyčnou ženu zabil její syn. Vypovídal i k dalším okolnostem a k pokusu o druhou vraždu a vyjádřil se i k výpovědím jiných osob a dalším materiálům, se kterými ho policie a soudce konfrontovali. Při výsleších stěžovatel nebyl zastoupen advokátem. Vyšetřující soudce následně stěžovatele obvinil z vraždy a pokusu o vraždu a stěžovatel byl vzat do vazby.

V následujících měsících se stěžovatel mohl radit s obhájcem, avšak ten se nemohl zúčastnit žádného z dalších deseti výslechů stěžovatele k dané věci ani jiných vyšetřovacích úkonů vykonaných během přípravného řízení, například rekonstrukce činu.

obviňovat sebe sama. Dále namítal, že jeho obhájce nebyl přítomen ani při následných vyšetřovacích úkonech provedených během přípravného řízení, zejména jeho dalších výsleších ze strany policie a vyšetřujícího soudce.

a) K obecným zásadám

1. Obecně k trestní složce článku 6 Úmluvy

Soud připomněl, že článek 6 Úmluvy se ve své trestní složce počíná uplatňovat od okamžiku, kdy je jednotlivci příslušným orgánem úředně sděleno, že je podezírán ze spáchání trestného činu, případně od okamžiku, kdy je jeho postavení podstatně ovlivněno úkony příslušných orgánů provedenými v důsledku daného podezření (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, č. 50541/08 a další, rozsudek velkého senátu ze dne 13. září 2016, § 249). Soulad s článkem 6 Úmluvy je třeba posoudit z hlediska řízení jako celku, a nikoli na základě jednotlivého aspektu či události, ačkoli nelze vyloučit, že takový aspekt může být natolik zásadní, že bude možné spravedlivost řízení posoudit ještě před skončením řízení (*Salduz proti Turecku*, č. 36391/02,

Na úvod řízení před soudem stěžovatelův obhájce navrhl, aby byly ze spisu vyřazeny všechny protokoly z výslechů stěžovatele, jelikož během nich stěžovatel neměl k dispozici právní pomoc. Soud shledal, že stěžovatel během výslechu sám sebe neobvinil, nebyl na něj vyšetřovateli vyvíjen žádný nátlak, nebyl během výpovědi ve stavu zvláštní zranitelnosti, mohl se svobodně vyjadřovat a měl možnost nevyprávět. Po každém výslechu se mohl poradit s obhájcem a obžaloba byla navíc vystavěna především na jiných důkazech než výpovědích stěžovatele. Soud proto návrh obhajoby zamítl a po provedeném řízení stěžovatele v únoru 2010 odsoudil za vraždu a pokus o vraždu k trestu doživotí. Stěžovatel následně s námitkou proti nedostatku právního zastoupení během přípravného řízení neuspěl asi v dovolacím řízení.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Senát druhé sekce Soudu, jemuž byla stížnost původně přidělena, se vzdal pravomoci ve prospěch velkého senátu.

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A ODS. 3 PÍSM. C) ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že během zadržení na policii po svém předání z Francie neměl přístup k obhájci a nebyl dostatečně informován o svém právu nevyprávět a ne-

rozsudek velkého senátu ze dne 27. listopadu 2008, § 50). Minimální záruky spravedlivosti trestního řízení zakotvené v čl. 6 odst. 3 Úmluvy nejsou cíli samy o sobě, ale jejich účelem je zajištění spravedlivosti řízení jako celku (*Correia de Matos proti Portugalsku*, č. 56402/12, rozsudek velkého senátu ze dne 4. dubna 2018, § 120).

2. K právu na obhájce

Právo být účinně zastoupen obhájcem je základním prvkem spravedlivého procesu (*Salduz proti Turecku*, cit. výše, § 51). Toto právo jednotlivců požívá od okamžiku, kdy je z důvodu podezření zadržen (*Simeonovi proti Bulharsku*, č. 21980/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. května 2017, § 111, 114 a 121). Toto právo slouží též k předcházení justičním omylům a zajištění rovnosti zbraní. Představuje důležité vyvážení zranitelnosti zadržených osob a pojistku proti nátlaku a špatnému zacházení ze strany policie (*Salduz proti Turecku*, cit. výše, § 54). Jedním z poslání obhájce je zajistit respektování práva neobviňovat sebe sama (*tamtéž*). O právu nevyprávět a neobviňovat sebe sama musí být jednotlivců poučen, bez čehož by dané právo nebylo

Z

praktické a účinné (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 272). Pro opomenutí poučení v zásadě nemohou existovat dostatečné důvody. Soud nicméně i v těchto případech zkoumá spravedlivost řízení jako celku. Okamžitý přístup k obhájci, jenž by jednotlivce o jeho právech poučil, předejde narušení spravedlivosti řízení vyplývajícím z absence poučení. Pakliže však je jednotlivci přístup k obhájci umožněn až v pozdější fázi řízení, potřeba, aby příslušné orgány jednotlivce poučily o jeho právu na obhájce, právu nevypovídat a právu neobviňovat sebe sama, je o to naléhavější (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 273).

Ustanovení obhájce jako takové nicméně nezajistí účinnost obhajoby. Musí být proto mj. splněna následující minimální kritéria: (i) jednotlivec musí mít možnost hovořit s obhájcem před započítím prvního výsledku (*Brusco proti Francii*, č. 1466/07, rozsudek ze dne 14. října 2010, § 54) a radit se s ním v soukromí (*Lanz proti Rakousku*, č. 24430/94, rozsudek ze dne 31. ledna 2002, § 50); a (ii) jednotlivec má právo, aby jeho obhájce byl fyzicky přítomen úvodnímu výsledku ze strany policie i následným výsledkům během přípravného řízení (*Adamkiewicz proti Polsku*, č. 54729/00, rozsudek ze dne 2. března 2010, § 87).

3. Ke vztahu mezi důvody odepření přístupu k obhájci a celkovou spravedlivostí řízení

Jednotlivec má právo na přístup k obhájci od prvního výsledku policí, ledaže by existovaly naléhavé důvody pro omezení tohoto práva. I pokud výjimečně takové důvody existují, je právo obhajoby nenapravitelně poškozeno, jsou-li během výpovědi bez obhájce učiněna sebeobviňující prohlášení, jež jsou následně použita pro odsouzení (*Salduz proti Turecku*, cit. výše, § 55). Samotné zákonné ustanovení, které v obecné rovině omezuje přístup k obhájci během přípravného řízení, nelze považovat za naléhavý důvod. I v těchto případech je však třeba zkoumat důsledky zařazení výpovědí učiněných bez přítomnosti obhájce mezi důkazy pro celkovou spravedlivost řízení (*Salduz proti Turecku*, cit. výše, § 52 a 57–58; *Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 257–262).

4. K naléhavým důvodům

Sohledem na zásadní povahu a důležitost včasného přístupu k obhájci, zejména při prvním výsledku policí, jsou omezení přístupu k obhájci přípustná jen za výjimečných okolností, musí být dočasná a založená na individuálním posouzení věci. Naléhavými důvody mohou být prokázána naléhavá potřeba odvrátit vážné ohrožení života, zdraví či fyzické integrity osob (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 259).

Z

5. K posouzení celkové spravedlivosti řízení

Absence naléhavých důvodů pro omezení přístupu k obhájci sama o sobě nevede k porušení článku 6 Úmluvy (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 262). Pakliže však nebyly naléhavé důvody dány, jde o významný aspekt svědčící pro závěr o porušení článku 6 Úmluvy a je nutný velmi přísný přezkum. V řízení před Soudem pak bude na vládě, aby přesvědčivě prokázala, že za specifických okolností věci výjimečně nebyla celková spravedlivost řízení nenávratně porušena (*Ibrahim a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 265). Pakliže byl jednotlivci přístup k obhájci umožněn až v pozdější fázi a nebyl poučen o právu na právní pomoc a právu nevypovídat a neobviňovat sebe sama, bude pro vládu o to těžší prokázat, že řízení bylo jako celek spravedlivé (*tamtéž*).

Při posouzení celkové spravedlivosti řízení z judikatury Soudu vyplývá následující neuzavřený výčet faktorů, které je třeba zohlednit (*Simeonovi proti Bulharsku*, cit. výše, § 120):

- (i) zda byl stěžovatel ve zvláště zranitelném postavení, například z důvodu věku či duševního stavu;
- (ii) právní rámec přípravného řízení a přípustnosti důkazů během řízení před soudem, včetně skutečnosti, zda byl právní rámec dodržen;
- (iii) zda měl stěžovatel příležitost zpochybnit autenticitu důkazu a brojit proti jeho použití;
- (iv) kvalita důkazu, a zda okolnosti, za nichž byl obstarán, vrhají pochybnosti na jeho přesnost a spolehlivost;
- (v) zda byl důkaz obstarán nezákonně, případně jaká byla povaha nezákonnosti, včetně toho, zda bylo porušeno i některé z práv zakotvených v Úmluvě;
- (vi) povaha předmětné výpovědi, a zda byla následně rychle odvolána či změněna;
- (vii) zda hrál důkaz významnou roli pro odsouzení a jaká byla síla ostatních důkazních prostředků;
- (viii) zda bylo posouzení viny provedeno soudci či laickými porotci a jaké bylo poučení, jehož se porotcům dostalo;

(ix) váha veřejného zájmu na vyšetření a potrestání dané trestné činnosti;

(x) ostatní procesní záruky, které měl stěžovatel k dispozici.

b) Použití těchto obecných zásad na okolnosti projednávané věci

Soud úvodem konstatoval, že si je vědom, že výsledky stěžovatele v přípravném řízení proběhly předtím, než Soud vydal první klíčový rozsudek k dané problematice (*Salduz proti Turecku*, cit. výše), a trestní řízení proti stěžovateli bylo ukončeno předtím, než byla příslušná judikatura Soudu konsolidována rozsudkem ve věci *Ibrahim a ostatní proti Spojenému království* (cit. výše). Uznal, že vnitrostátní soudy, mají-li dostát takto souběžně či postupně se utvářejícím standardům, jsou v obtížné situaci. Ocenil též snahu soudu první stupně i dovolacího soudu vypořádat se se zásadami stanovenými ve věci *Salduz proti Turecku* (cit. výše).

1. K existenci omezení stěžovatelova práva na přístup k obhájci

Soud konstatoval, že omezení stěžovatelova práva na přístup k obhájci byla v projednávané věci obzvláště rozsáhlá. Stěžovatel neměl přístup k obhájci před oběma úvodními výsledky realizovanými v den předání z Francie policií a vyšetřujícím soudcem ani během nich.

existovaly jiné okolnosti, které by ho činily zvýšeně zranitelným. Výsledky navíc netrvaly neobvykle či nadměrně dlouho.

Dále Soud konstatoval, že na stěžovatele nebyl ze strany vnitrostátních orgánů vyvíjen žádný nátlak.

Ohledně právního rámce Soud uvedl, že stěžovatel mohl mimo výsledky s obhájcem komunikovat volně, měl k dispozici protokoly z výsledků, a mohl tak připravit strategii své obhajoby. Dle Soudu je však klíčové, zda tyto záruky mohly v praxi vyvážit nepřítomnost obhájce během výsledků. V této souvislosti Soud zdůraznil, že stěžovatelovo jednání během výsledků mohlo mít takové důsledky pro vidinu úspěchu jeho obhajoby, které záruky v podobě dodatečné právní pomoci obhájce a kontradiktorní formy soudního řízení nemohly napravit. Navíc stěžovatel nebyl upozorněn předem na data svých výsledků, a tak se před jejich konáním na ně nemohl se svým obhájcem připravit; mohl obhájci jen následně vylíčit, jak výsledek probíhal, a konzultovat, co z toho pro něj vyplývá do budoucna. Dohled soudu nad průběhem vyšetřování byl neúčinný, jelikož soud nijak

Zákon mu umožňoval konzultaci s obhájcem až poté, co soud rozhodl o jeho vzetí do vazby. Ačkoli dále mohl volně s obhájcem komunikovat, během dalších výsledků i ostatních vyšetřovacích úkonů v přípravném řízení jeho obhájce přítomen být nemohl.

2. K existenci naléhavých důvodů omezení přístupu k obhájci

Výše uvedená omezení přístupu k obhájci plynula přímo z příslušné vnitrostátní právní úpravy. Potřeba omezení tedy nebyla nijak individuálně posuzována. Žádné výjimečné okolnosti, které by daná omezení mohly z pohledu článku 6 Úmluvy odůvodnit, v projednávané věci nebyly dány. Neexistovaly tedy naléhavé důvody pro omezení přístupu stěžovatele k obhájci.

3. K spravedlivosti řízení jako celku

Soud s ohledem na absenci naléhavých důvodů přistoupil k velmi přísnému přezkumu spravedlivosti řízení jako celku ve světle výše uvedených deseti kritérií v rozsahu, v jakém byly relevantní v kontextu skutkových okolností věci.

Soud v první řadě shledal, že stěžovatel nebyl zvláště zranitelný. Dle posudku znalce sice měl omezené verbální dovednosti a snížené mentální schopnosti, avšak jeho vyjadřování bylo i tak v normě. Stěžovatel ostatně nikdy neuváděl, že by měl obtíže s vyjadřováním či že by

nezhojil tyto procesní nedostatky, byť si jich měl být vědom. Nedostatky nezhojil ani soud prvního stupně, který na úvod zamítl stěžovatelův návrh, aby protokoly z výsledků nebyly zařazeny do spisu, s tím, že stěžovatel se před soudem dostane spravedlivého procesu. Dovolací soud pak toliko konstatoval, že stěžovatel během výsledků nečinil žádná sebeobviňující prohlášení a že v dalším průběhu přípravného řízení nebyl nikdy nucen taková prohlášení učinit a vždy se mohl vyjadřovat volně.

K povaze stěžovatelových výpovědí Soud zdůraznil, že právo neobviňovat sebe sama se nezužuje jen na výpovědi, které jsou přímo obviněním vlastní osoby. Za sebeobviňující je třeba považovat i výroky, které dostatečně negativně ovlivňují stěžovatelovu pozici. V projednávané věci se stěžovatel nikdy k činu nepřiznal, avšak podal podrobný popis událostí, který ovlivnil průběh výsledků. Přiznal mj., že byl na místě činu a že následně vyhrožoval jednomu ze svědků. V průběhu času navíc stěžovatel opakovaně měnil své výpovědi, což podkopalo jeho celkovou věrohodnost. Jeho úvodní vý-

Z

pověď před vyšetřujícím soudcem proto byla velmi důležitá. Těmto skutečnostem je dle Soudu třeba přiznat významnou váhu při posouzení celkové spravedlivosti řízení.

Stěžovatel sice byl před každým výsledkem poučen, že jeho prohlášení budou moci být později použita jako důkaz. To nicméně podle Soudu nelze považovat za dostatečně jasné sdělení, které by stěžovateli umožnilo být si skutečně vědom a využít své právo nevypovídat a neobviňovat sebe sama.

Pokud jde o složení soudu, který přijal verdikt o vině stěžovatele, jeho součástí byli i laičtí porotci. Jak vyplývá z rozhodnutí porotců, jejich závěr o tom, že se stěžovatel dopustil pokusu o předem promyšlenou vraždu, byl založen i na stěžovatelových výpovědích. Porotci přitom nebyli soudcem poučeni o tom, jakou váhu by měli přiznat stěžovatelovým výpovědím, a jak by jejich význam měli zhodnotit s ohledem na skutečnost, že byly učiněny bez právní pomoci. Tuto skutečnost je podle názoru Soudu třeba hodnotit jako velké procesní pochybení.

Dále Soud zohlednil, že na stíhání stěžovatele existoval s ohledem na činy, z nichž byl obviněn, rozumný a pevný veřejný zájem.

Konečně, co se týká dalších záruk, které měl stěžovatel eventuálně k dispozici, Soud neshledal žádné takové,

kterými by se již nezabýval v rámci hodnocení předěšlých kritérií.

4. Závěr Soudu

Soud při zvážení výše uvedeného shrnul, že v projednávané věci neexistovaly naléhavé důvody pro omezení stěžovatelova práva na přístup k obhájci. Řízení před soudem nezhojilo pochybení, ke kterým došlo v přípravném řízení, jelikož (i) omezení, kterým stěžovatel čelil, byla zvláště rozsáhlá, (ii) stěžovatel neobdržel před výsledky dostatečně jasnou informaci o právu nevypovídat, (iii) stěžovatel při výsleších uvedl skutečnosti, které, ačkoli nebyly bezprostředně sebeobviňující, významně ovlivnily jeho pozici zejména ve vztahu k obvinění z pokusu vraždy, (iv) všechna jeho prohlášení byla přijata mezi důkazy, aniž by soud náležitě zkoumal okolnosti, za nichž byly učiněny, a dopad absence přítomnosti obhájce, (v) výpovědi stěžovatele hrály důležitou roli v jeho obžalobě a v případě pokusu o vraždu byly nedělitelnou součástí důkazního materiálu, na základě něhož byl shledán vinným, a (vi) porotci nedostali žádné pokyny, jak mají posoudit důkazní hodnotu stěžovatelových výpovědí. Kombinace těchto faktorů Soud přivedla k závěru, že trestní řízení vedené proti stěžovateli nebylo jako celek spravedlivé, a došlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy.

Z

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Yudkivska a Turković a soudci Vučinić a Hüseyinov ve společném souhlasném stanovisku vyjádřili názor, že se rozsudek v projednávané věci odchyluje od judikatury započaté ve věci *Salduz proti Turecku* (cit. výše) a rozvinuté ve stovce následných rozsudků. Dle názoru disentujících soudců v takových případech, jako byl ten projednávaný, kdy je omezení přístupu k obhájci dáno zákonem, dojde vždy k porušení čl. 6 odst. 1 a odst. 3 písm. c) Úmluvy a není třeba zkoumat celkovou spravedlivost řízení. Omezení přístupu k obhájci je totiž přípustné jen na základě individuálního zhodnocení všech okolností věci a lze k němu přistoupit jen ve výjimečných případech z naléhavých důvodů, kdy je nezbytně nutné odvrátit nebezpečí pro život, zdraví či fyzickou integritu jednotlivce či více osob. Omezení navíc musí být přiměřené, tedy nejmenší možné, a musí být časově omezeno na minimum. Konečně, každé takové omezení musí být nařízeno soudem.

Zabezpečovací detence

Rozsudek ze dne 4. prosince 2018 ve věci č. 10211/12 a 27505/14 – *Ilseher proti Německu*

Velký senát Soudu rozhodl patnácti hlasy proti dvěma, že nedošlo k porušení práva na osobní svobodu dle čl. 5 odst. 1 Úmluvy, když byla stěžovateli trpčícímu duševní poruchou ve formě sexuálního sadismu, jenž se v minulosti dopustil brutální vraždy, uložena po vykonání trestu odnětí svobody následná zabezpečovací detence. Velký senát Soudu dále shledal čtrnácti hlasy proti třem, že výkonem tohoto opatření nedošlo k porušení článku 7 Úmluvy, neboť detence nepředstavovala trest ve smyslu Úmluvy. Velký senát jednomyslně shledal, že nedošlo k porušení čl. 5 odst. 4 Úmluvy z důvodu délky řízení o překzumu zákonnosti zbavení svobody, a konečně patnácti hlasy proti dvěma naznal, že nedošlo ani k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy pro namítanou podja-

tost soudce rozhodujícího v řízení před soudem prvního stupně, když z jeho poznámky nebylo možné dovodit, že by nebyl nestranný.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatel byl v roce 1999 odsouzen k deseti letům odnětí svobody za brutální sexuálně motivovanou vraždu ženy, kterou přepadl a uškrtil, když si byla venku zaběhat. Následně její tělo zčásti obnažil a ukájel se nad ním. Vraždy se stěžovatel dopustil v roce 1997 ve věku devatenácti let. Dva soudní znalci z oboru lékařství v trestním řízení konstatovali, že stěžovatel byl v době spáchání trestného činu plně přičetný, a neshledali, že by trpěl sexuální deviací. V roce 2008 poté, co vykonal celý trest odnětí svobody, byla stěžovateli na základě nové právní úpravy o soudnictví ve věcech mládeže uložena zabezpečovací detence, když bylo psychiatrem a kriminologem shledáno, že stěžovatel trpí sadistickými sexuálními fantaziemi, a přetrvává tak velké riziko, že by se mohl dopustit závažného trestného činu proti životu nebo důstojnosti v sexuální oblasti. Stěžovatel se proti uložení opatření odvolal. Uložení zabezpečovací detence však bylo opakovaně vnitrostátními soudy potvrzeno jako nezbytné opatření. Ústavní stížnost stěžovatele byla zamítnuta.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. POSUZOVANÝ ROZSAH STÍŽNOSTI PŘED VELKÝM SENÁTEM

Jelikož rozsudkem senátu došlo k vyškrtnutí stížnosti č. 10211/12 ze seznamu případů z důvodu jednostranného prohlášení vlády o porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy a článku 7 Úmluvy v období, kdy stěžovatel vykonával zabezpečovací detenci ve zvláštním oddělení věznice, předmětem posuzování velkého senátu byla toliko druhá stížnost vztahující se k detenci v nově vybudovaném zařízení při věznici Straubing v období po 20. červnu 2013.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 5 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že zabezpečovací detence, která mu byla uložena ‚retroaktivně‘, představovala porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.

a) Obecné zásady

1. Důvody pro zbavení svobody

Pojem ‚*duševně nemocná osoba*‘, již je možné na základě čl. 5 odst. 1 písm. e) zbavit svobody, má autonomní význam (Glién proti Německu, č. 7345/12, rozsudek ze dne 28. října 2013, § 78 a násl.). Duševně nemocnou osobu je možné zbavit svobody pouze za splnění tří

Z

podmínek (*Winterwerp proti Nizozemsku*, č. 6301/73, rozsudek ze dne 24. října 1979, § 39). *Zprvé*, diagnóza duševní poruchy musí být ve vztahu k dotyčnému jednotlivci příslušným orgánem konstatována na základě objektivní lékařské zprávy. Tato zpráva musí být v některých případech vypracována lékaři se zvláštní specializací (*C. B. proti Rumunsku*, č. 21207/03, rozsudek ze dne 20. dubna 2010, § 56) a musí být dostatečně aktuální (*Varbanov proti Bulharsku*, č. 31365/96, rozsudek ze dne 5. října 2000, § 47). *Zadruhé*, duševní porucha musí být takového druhu nebo stupně, který vyžaduje zbavení svobody. Této závažnosti porucha dosahuje, pokud pacient vyžaduje terapii, medikaci k léčení či zmírnění svých potíží nebo vyžaduje kontrolu, aby nepůsobil újmu sobě či jinému (*Hutchinson Reid proti Spojenému království*, č. 50272/99, rozsudek ze dne 20. února 2003, § 52). *A zatřetí*, zákonnost pokračujícího zbavení svobody je podmíněna tím, že tato porucha přetrvává (*Stanev proti Bulharsku*, č. 36760/06, rozsudek velkého senátu ze dne 17. ledna 2012, § 145; *Bergmann proti Německu*, č. 23279/14, rozsudek ze dne 7.

ledna 2016, § 96). Změny v duševním stavu osoby zbavené svobody musí být brány v potaz.

2. Zákonnost zbavení svobody

Článek 5 odst. 1 vyžaduje, aby bylo zbavení svobody v souladu ‚s postupem předepsaným zákonem‘, čímž odkazuje na vnitrostátní právní řád, jehož hmotně-právní i procesní pravidla musejí být dodržena. Soulad detence s vnitrostátním právem však není sám o sobě postačující. Aby detence nebyla svévolná, je nezbytné, aby se jednalo o opatření, které je za daných okolností nezbytné, neboť mírnější opatření by nebylo k zajištění soukromého i veřejného zájmu dostatečné (*C. B. proti Rumunsku*, cit. výše, § 48). Pro naplnění požadavku zákonnosti je dále nezbytný vztah mezi důvody, pro které byla osoba zbavena svobody, a místem a podmínkami detence. Detence duševně nemocné osoby tak bude zákonná ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) pouze za předpokladu, že bude vykonávána v nemocnici či jiném vhodném zařízení (*Hutchinson Reid proti Spojenému království*, cit. výše, § 49). Soud dále poukázal na to, že jelikož se zdravotní stav pacienta může v průběhu času

měnit, pro posouzení Soudu není rozhodující jeho stav v okamžiku zbavení svobody, ale stav, ve kterém se nacházel v době probíhajícího řízení před Soudem.

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

1. Důvody pro zbavení svobody

Soud úvodem objasnil, proč nelze zbavení svobody stěžovatele opřít o důvody uvedené v čl. 5 odst. 1 písm. a) a c) Úmluvy. První ustanovení není použitelné, jelikož o zabezpečovací detenci bylo rozhodnuto až následně a na základě samostatného rozsudku soudu. Mezi ním a zbavením svobody stěžovatele po odsouzení tudíž neexistuje dostatečná příčinná spojitost. Pokud jde o písmeno c), Soud připomněl, že dané ustanovení sice připouští zbavení svobody za účelem zabránění ve spáchání trestného činu, neslouží však jako nástroj generální prevence, neboť vyžaduje bezprostřední hrozbu spáchání konkrétního trestného činu, který je určitelný z hlediska místa a času.

Ohledně výjimky dle čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy Soud podotkl, že duševní poruchu stěžovatele spočívající v sexuálním sadismu potvrdili dva psychiatři. Vnitrostátní soud z jejich zprávy o sexuálních fantaziích stěžovatele s mrtvými ženami zjistil, že duševní porucha je závažné povahy a že byla příčinou brutální vraždy, kterou spáchal. Stěžovatele tak bylo možné označit za du-

ševně nemocného ve smyslu zákona o terapeutické detenci. Soud odmítl námitku intervenující organizace, že vnitrostátní soud přistoupil k příliš širokému výkladu pojmu *duševně nemocná osoba*, když jej vztáhl i na osoby, jejichž trestní odpovědnost nebyla, tak jako v případě stěžovatele, duševní nemocí při spáchání trestného činu ovlivněna. Soud nevyžaduje, aby pojmy vnitrostátního práva byly vykládány shodně s pojmy obsaženými v Úmluvě. Stěžovatel konečně nepředložil žádné důvody, proč by povolání psychiatři nebyli kompetentní jeho zdravotní stav posoudit.

Soud při posuzování první podmínky zbavení svobody připustil, že v trestním řízení o spáchané vraždě nedospěli soudní znalci k závěru, že by se stěžovatel dopustil skutku pro duševní poruchu ve formě sexuálního sadismu. Stěžovatel totiž svůj sadistický motiv úspěšně skrýval. Až vnitrostátní soud rozhodující o nezbytnosti zabezpečovací detence upozornil na nově zjištěné skutečnosti o stěžovatelově duševní poruše, která jej vedla ke spáchání trestného činu. Svě závěry opřel o zjištění dvou znalců, jimž se stěžovatel teprve v letech 2005 až 2006 svěřil se svými sexuálními představami. Soud připomněl, že při rozhodování o zbavení svobody osoby trpící duševní poruchou nehraje roli její zdravotní stav v okamžiku spáchání trestného činu, ale je nutné vycházet z nebezpečí, které osoba představovala ke dni vy-

Z

dání rozhodnutí a v budoucnu. Soud tak uznal, že detenci stěžovatele je možné označit za následnou po jím spáchaném zločinu a odsouzení. Soud dal dále vnitrostátním soudům zapravdu v tom, že povaha a závažnost duševní poruchy dosahovala intenzity vyžadující zbavení svobody, čímž byla naplněna i druhá podmínka detence. Z dostupných dokumentů přitom nic nenasvědčovalo tomu, že by se riziko, které stěžovatel pro společnost představoval, v mezidobí snížilo. Byla tak naplněna i třetí podmínka, tedy že duševní porucha přetrvávala. Soud proto dospěl k závěru, že stěžovatel byl duševně nemocnou osobou pro potřeby článku 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

2. Zákonnost zbavení svobody

Vnitrostátní soud rozhodl na základě platné právní úpravy o umístění stěžovatele do zabezpečovací detence, aniž by určil, v jakém zařízení má být vykonána. Zákonnost zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) však vyžaduje, aby byla duševní poruchou stížená osoba umístěna do odpovídajícího zařízení. Stejný závěr vyplýval také z klíčového nálezu ústavního soudu.

Předmětem stížnosti bylo toliko období po 20. červnu 2013, kdy byl stěžovatel přemístěn do nově vybudovaného ústavu zabezpečovací detence při věznicí Straubing, kde mu byla poskytována odborná péče specializovanými zdravotními pracovníky. Stěžovatel zde měl k dispozici řadu terapeutických individuálních i skupinových programů a byla mu poskytována plně individualizovaná péče vycházející z jeho zvláštních potřeb.

Soud dále konstatoval, že z okolností případu mohly vnitrostátní soudy dospět důvodně k závěru, že existovalo značné riziko, že by se stěžovatel mohl opakovaně dopustit spáchání jednoho z nejzávažnějších trestných činů; mírnější opatření by v dané situaci nebyla postačující a zbavení svobody stěžovatele tak bylo nezbytné.

Soud učinil závěr, že následná zabezpečovací detence ve specializovaném ústavu uložená stěžovateli, který byl duševně nemocnou osobou ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, byla odůvodněná a zákonná. Proto nedošlo ani k porušení jeho práv chráněných čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 7 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že retroaktivním uložením zabezpečovací detence došlo k porušení článku 7 Úmluvy, který zapovídá, aby byl uložen trest přísnější, než jaký bylo možno uložit v době spáchání trestného činu.

a) Obecné zásady

Soud nejprve připomněl, že záruky obsažené v článku 7 Úmluvy jsou základními kameny právního řádu a v systému ochrany lidských práv a základních svobod zaujímají přední místo. To je patrné i z toho, že od nich nelze odstoupit ani v době války či jiného veřejného ohrožení. Pojem ‚trestu‘ obsažený v článku 7 je nutné pro účely Úmluvy vykládat a uplatňovat takovým způsobem, aby byly zajištěny záruky proti svévolnému stíhání, odsouzení a trestání (Kafkaris proti Kypru, č. 21906/04, rozsudek velkého senátu ze dne 12. února 2008, § 137). Jedná se o autonomní pojem; Soudu proto přísluší, aby sám posoudil, zda určité opatření představuje ‚trest‘ ve smyslu článku 7 Úmluvy. Výchozím bodem je otázka, zda předmětné opatření bylo uloženo po odsouzení za ‚trestný čin‘. Další okolnosti, které je nutné zvažovat, jsou: a) povaha a účel předmětného opatření, b) jeho kvalifikace ve vnitrostátním právu, c) řízení spojené s jeho přijetím a výkonem a také d) jeho závažnost

(Welch proti Spojenému království, č. 17440/90, rozsudek ze dne 26. února 1996, § 28; Van der Velden proti Nizozemsku, č. 29514/05, rozhodnutí ze dne 7. prosince 2006). Pro závěr, zda určité opatření představuje trest ve smyslu článku 7 Úmluvy, jsou také důležité zvláštní podmínky jeho výkonu. V některých vzácných případech Soud dříve připustil, že může dojít k tomu, že pokud se podmínky výkonu opatření uloženého jedním rozhodnutím v průběhu času významně změní, může se změnit i závěr Soudu o tom, zda opatření představuje trest ve smyslu článku 7 (W.P. proti Německu, č. 55594/13, rozsudek ze dne 6. října 2016, § 76–80). Velký senát zdůraznil, že Soud musí vzít v potaz případnou změnu způsobu a podmínek výkonu trvajících opatření, a tedy změnu jeho povahy. Úkolem Soudu je tudíž posoudit všechna uvedená kritéria, z nichž některá jsou ‚statická‘, jako např. zda opatření následovalo po trestním odsouzení, zatímco jiná ‚dynamická‘, jako je povaha a účel opatření anebo jeho závažnost, která se mohou v čase měnit. Soud přitom musí zkoumat, jaký byl skutečný způsob výkonu daného opatření. Z tohoto důvodu je nerozhodné, kdy bylo opatření vydáno, neboť je třeba posuzovat období, kdy bylo vůči stěžovateli uplatňováno.

Z

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

1. Závěry Soudu v předchozích případech týkajících se zabezpečovací detence

Při posouzení, zda je napadené opatření trestem ve smyslu článku 7 Úmluvy, musí Soud vzít úvahu kvalifikaci srovnatelných opatření v jiných státech Úmluvy. Ve věci M. proti Německu (č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009) dospěl Soud k závěru, že zabezpečovací detenci spočívající v detenci ve zvláštním křídle věznic, aniž by vyžadovala přítomnost duševní poruchy, je nutné označit za trest. Ve věci Bergmann proti Německu (cit. výše) rozhodoval Soud o následně prodloužené zabezpečovací detenci, která byla vykonávána v novém ústavu z důvodu potřeby léčit duševní poruchu stěžovatele, což byla podmínka nové právní úpravy. Aniž by Soud vyloučil předchozí závěr, že preventivní detence představuje zpravidla trest, uvedl, že povaha a účel detence se v tomto případě natolik změnil, že následná zabezpečovací detence již nenaplnovala pojem trestu ve smyslu článku 7 Úmluvy.

2. Opatření uložené v návaznosti na odsouzení za trestný čin

Opatření sice nebylo stěžovateli uloženo v řízení o trestném činu, ale o několik let později ve zvláštním řízení, avšak jeho uložení mělo dle Soudu s původním odsouzením zřejmou souvislost. Detence byla označována jako ‚následná‘ a pro její uložení bylo nezbytné splnit zákonné podmínky, včetně spáchání závažného trestného činu proti životu, fyzické integritě či důstojnosti v sexuální oblasti. Soud vzal na zřetel, že vnitrostátní soud uložil následnou detenci v zařízení, jehož podmínky se měly co nejvíce blížit běžným podmínkám života a které mělo být schopno zajistit stěžovateli lékařskou péči plně vycházející z jeho potřeb.

3. Povaha opatření dle vnitrostátního práva

Zabezpečovací detence nikdy nebyla dle vnitrostátního práva žalovaného státu považována za trest, a tudíž na ni nebylo nutné vztahovat ústavní zásadu zákazu retroaktivity trestní sankce. I když ústavní soud ve svém klíčovém nálezu potvrdil východisko, že zabezpečovací detence není trestem, připustil, že platná právní úprava

dostatečně nerozlišovala mezi opatřeními ochrannými a nápravnými, jako je zabezpečovací detence, a trestními sankcemi. Ústavní soud proto ve svém nálezu vyzval k přijetí nové právní úpravy, která by tyto odlišnosti patřičně odrážela.

4. Povaha a účel opatření

Stěžovatel vykonával zabezpečovací detenci v nově zbudovaném ústavu, a nikoliv ve věznici. V zařízení mu byla k dispozici zdravotní péče reagující na jeho potřeby. Stěžovatel pobýval v prostředí s výrazně lepšími materiálními podmínkami, než jaké panovaly ve věznicích. Obýval celu o velikosti 15 m², ve které byla kuchyňská linka a oddělená koupelna. Mohl se volně pohybovat po prostorách ústavu, kde měl možnost se účastnit různých volnočasových činností. Pečoval o něj odborný zdravotnický personál, měl k dispozici individuální i skupinovou terapii a intenzivní program pro sexuální delikventy. Ačkoli stěžovatel začal tyto terapie využívat až po době rozhodné pro tuto stížnost, nic to nemění na skutečnosti, že přiměřený a dostatečný léčebný program mu byl k dispozici od doby, kdy byl přemístěn do tohoto ústavu.

Soud ocenil široce pojatá opatření, která byla v Německu přijata v návaznosti na nález ústavního soudu s cílem uzpůsobit výkon zabezpečovací detence požadkům ústavy a Úmluvy. Soud vyjádřil spokojenost

s tím, že výkon zabezpečovací detence nově směřuje k tomu, aby dotčené osoby mohly být co nejdříve propuštěny na svobodu. Nová právní úprava nadto stanovila pro následné uložení zabezpečovací detence podmínku v podobě závěru o přítomnosti duševní poruchy. Ta je přitom nezávislá na původní sankci uložené za spáchaný trestný čin. Tím zákonodárce zásadně rozlišil mezi ochranným opatřením ukládaným v rámci trestního řízení coby sankcí za spáchaný skutek a zabezpečovací detencí následnou, jejímž účelem je poskytnutí nezbytné terapeutické péče osobě s trestní minulostí, aby se mohla znovu začlenit do společnosti. Soud proto rozhodl, že následná zabezpečovací detence, která byla uložena stěžovateli za účelem léčby jeho poruchy, není svou povahou a účelem trestem, zatímco běžnou zabezpečovací detenci je stále nutné považovat za trest ve smyslu článku 7 Úmluvy.

5. Postupy při ukládání a výkonu zabezpečovací detence

Soud podotkl, že následná detence byla stěžovateli uložena trestním soudem, a nikoli soudem občanskoprávním, což by více zdůrazňovalo terapeutickou funkci tohoto opatření. Připustil však argumentaci vlády, která upozorňovala, že trestní soudy mají v oblasti hodnocení duševního stavu pacientů, kteří se dopustili trestné činnosti, dlouhodobě největší zkušenosti a odbornost. Kritéria pro uložení detence by byla stejná, i kdyby byla posuzována občanskoprávními soudy.

Z

6. Závažnost opatření

Soud připustil, že zabezpečovací detence, která nemá stanovenou žádnou maximální délku trvání, patří mezi nejzávažnější opatření, která lze uložit. Dodal však, že toto opatření je v praxi používáno jako prostředek *ultima ratio*, o čemž svědčí skutečnost, že v roce 2017 vykonávalo toto opatření v celém Německu s 81 mil. obyvatel pouze 591 osob. Z hlediska stěžovatele byla absence absolutní délky trvání opatření závažnější s ohledem na jeho nízký věk v době, kdy mu byla zabezpečovací detence poprvé uložena. V teoretické rovině by tak mohl strávit v zabezpečovací detenci delší část života než osoby v pokročilejším věku. Závažnost opatření však není sama o sobě rozhodující. V dané věci navíc existovaly významné okolnosti, které závažnost tohoto opatření mírnily. Propuštění stěžovatele bylo závislé na zjištění soudu, že jeho propuštění již nepředstavuje riziko spáchaní závažného trestného činu z důvodu duševní poruchy. Délku trvání detence tak mohl stěžovatel významnou měrou ovlivnit tím, že se účast-

nil léčebných terapií. Jeho duševní stav konečně podléhal pravidelnému přezkumu soudů v krátkých intervalech.

7. Závěr

Soud tak ve světle výše uvedených úvah dospěl k závěru, že zabezpečovací detenci uloženou stěžovateli, jejíž výkon se řídil novým právním rámcem, nelze označit za trest ve smyslu článku 7 Úmluvy. Stěžovateli byla zabezpečovací detence uložena pro potřebu léčit jeho duševní poruchu s ohledem na jeho trestní minulost. Povaha a účel této *následné* zabezpečovací detence se přitom zásadně lišily od *běžné* zabezpečovací detence ukládané bez ohledu na duševní poruchu. Sankční element zabezpečovací detence byl v případě stěžovatele natolik potlačen, že opatření již nebylo možné považovat za trest ve smyslu článku 7 Úmluvy. S ohledem na tento závěr již nebylo nutné se dále zabývat otázkou, zda byla vůči stěžovateli retroaktivně použita trestní sankce přísnější než sankce použitelná v době, kdy spáchal trestný čin. K porušení článku 7 Úmluvy nedošlo.

D. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 4 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že vnitrostátní soudy nepřezkoumaly jeho žádost o přezkum zákonnosti prozatímní zabezpečovací detence dostatečně rychle.

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že právo zahájit řízení o přezkumu zákonnosti zbavení svobody dle čl. 5 odst. 4 Úmluvy v sobě zahrnuje také právo na urychlené projednání takové žádosti a nařízení propuštění osoby, pokud by se zbavení svobody ukázalo jako nezákonné (*Mooren proti Německu*, č. 11364/03, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2009, § 106). Splnění požadavku rychlosti je třeba zkoumat ve světle konkrétních okolností případu a s přihlédnutím ke kritériím, jimiž se posuzuje projednání v „přiměřené lhůtě“ dle čl. 5 odst. 3 a čl. 6 odst. 1 Úmluvy. K těm náleží: a) složitost věci, b) procesní chování stěžovatele, c) postup vnitrostátních orgánů a d) význam předmětu řízení z hlediska stěžovatele. Byla-li věc projednávána na více stupních, je třeba zkoumat jeho délku z hlediska řízení jako celku. Tam, kde vnitrostátní právní řád umožňuje přezkum odvolacím orgánem, je však Soud ochoten tolerovat delší přezkum ze strany takového orgánu (*Lebedev proti Rusku*, č. 4493/04, rozsudek ze dne 25. října 2007, § 96). To samé platí také pro řízení před ústavním soudem

(*Žúbor proti Slovinsku*, č. 7711/06, rozsudek ze dne 6. prosince 2011, § 89), byť i na ně se čl. 5 odst. 4 uplatní (*Smatana proti České republice*, č. 18642/04, rozsudek ze dne 27. září 2007, § 124–131). Z dosavadní judikatury plynou poměrně přísné standardy: odvolací řízení, které trvalo 3 až 4 týdny, může být již vnímáno jako porušení daného ustanovení (*Lebedev proti Rusku*, cit. výše, § 98–102).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud shrnul, že z celkové doby přezkumu zákonnosti prozatímní zabezpečovací detence, která zabrala na třech stupních 11 měsíců a jeden den, trvalo řízení před okresním soudem 5 dnů, před odvolacím soudem 43 dnů a před ústavním soudem 8 měsíců a 23 dnů. Přiměřenost délky řízení před soudem prvního stupně byla nesporná. Soud připomněl, že v případech, kdy řízení zahrnuje složité lékařské či jiné otázky, je ochoten pro zachování požadavků čl. 5 odst. 4 Úmluvy tolerovat i delší dobu řízení. Na druhou stranu ani složitost řízení a velký objem spisu vnitrostátní orgány nezabavují povinnosti dostát svým závazkům na poli tohoto článku (*Musiak proti Polsku*, č. 24557/94, rozsudek ze dne 25. března 1999, § 47). Soud podotkl, že v případě stěžovatele se skutečně o značně složité řízení jednalo po stránce skutkové i právní. Odvolací soud se musel vyrovnat s nově vydaným klíčovým nálezem ústavního soudu a své rozhodnutí podrobně odůvodnit. Dle

Z

Soudu tak odvolací řízení dostalo požadavku na urychlené projednání.

Při posuzování délky řízení před ústavním soudem si Soud povšiml, že soud vydal již po 47 dnech prozatímní rozhodnutí o žádosti o odklad uložené detence. Ústavní soud se otázkou zabezpečovací detence zabýval v případě stěžovatele poprvé od svého klíčového nálezu, což přispělo ke složitosti přezkumu. Soud dále zohlednil, že ústavní soud předložil ústavní stížnost bavorské vládě, předsedovi spolkového nejvyššího soudu či nejvyššímu státnímu zástupci, kteří k věci zaslali svá vyjádření, na něž stěžovatel následně dostal možnost reagovat. Soud považoval za významné, že ústavní soud není pouhou další instancí. Jím prováděný přezkum je omezen na otázky ústavnosti, nikoliv běžné zákonnosti. Odlišné postavení tohoto soudu se promítá také do skutečnosti, že rozhodnutí nabývají právní moci poté, co rozhodl odvolací soud. Podstatné je, že jednotlivci zbavení svobody nemusí vyčkávat na rozhodnutí ústavního soudu. Naopak se mohou domáhat nového přezkoumání zákonnosti zbavení svobody před obecnými

soudy, i když nebylo dřívější řízení o téže otázce u ústavního soudu skončeno (srov. *Şahin Alpay proti Turecku*, č. 16538/17, rozsudek ze dne 20. března 2018, § 137). Soud podtrhl, že standardy, které vyplývají z jeho dosavadní judikatury, se tudíž na řízení před ústavními soudy neuplatní se stejnou přísností. S ohledem na složitost a zvláštní povahu řízení před ústavním soudem dospěl Soud k závěru, že požadavek na rychlost přezkumu zákonnosti zbavení svobody ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy byl i v tomto případě zachován. K porušení tohoto článku tak nedošlo.

E. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces chráněného čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když soudce, který v jeho věci rozhodoval o uložení zabezpečovací detence, byl podjatý, čímž byla porušena zásada nestrannosti soudu.

Soud připomněl, že splnění kritéria nestrannosti vyžaduje absenci podjatosti či předpojatosti, která se určuje dvěma způsoby, a to subjektivním testem, který cílí na

osobní přesvědčení a chování konkrétních soudců, a objektivním testem, který se zaměřuje na soudní orgán jako celek a jeho složení, zejména zda orgán nabízí dostatečné záruky k vyloučení důvodných pochybností o jeho nestrannosti. Při subjektivním testu je nestrannost soudce presumována, dokud není prokázán opak (*Morrel proti Francii*, č. 34130/96, rozsudek ze dne 6. června 2000, § 41).

Důvodem podjatosti soudce měl být výrok, který pronesl po vydání rozsudku při neformální rozpravě s dalšími soudci a obhájci stěžovatele. Soudce údajně konstatoval, že obhájkyň stěžovatele by měla být v případě propuštění stěžovatele opatrná, aby jej nenášla, jak na ni čeká před dveřmi, aby jí osobně „poděkoval“. Dle Soudu tato poznámka toliko potvrzovala závěry, ke kterým soud v právě vydaném rozsudku dospěl, a nelze z ní dovozovat osobní zaujatost soudce vůči stěžovateli, která by mohla zpochybnit jeho nestrannost. Ani skutečnost, že soudce byl členem senátu, který ve věci rozhodoval po třech letech opětovně, nestačí ke vznesení důvodných pochybností o jeho nestrannosti, když soud v pozdějším řízení provedl nové důkazy, aby posoudil, zda byla detence stěžovatele nezbytná. Soud tak učinil závěr, že i kdyby se soudce této vrcholně nevhodné poznámky dopustil, nelze z ní dovodit, že by byl vůči stěžovateli osobně zaujatý a mohly tak vzniknout důvodné pochybnosti o

jeho nestrannosti v řízení. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tak nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Ravarani ve svém souhlasném stanovisku podotkl, že při posouzení kritéria vnitrostátní kvalifikace opatření pro potřeby článku 7 je třeba přistoupit k třístupňovému testu. *Zaprvé*, zda je opatření dle vnitrostátního práva označováno jako terapeutické, *zadruhé*, jaké jsou aspekty právní úpravy výkonu tohoto opatření, *a konečně* zhodnotit, zda praxe výkonu tohoto opatření také vylučuje, aby bylo na opatření nahlíženo Soudem jako na „trest“ v autonomním významu tohoto pojmu. Teprve po tomto testu by měl Soud přistoupit k dalším kritériím pro posouzení, zda opatření představuje trest.

Soudce Sicilianos ve svém stanovisku vyjádřil nesouhlas se závěrem většiny, že uložená zabezpečovací detence nepředstavovala trest ve smyslu článku 7 Úmluvy. Poukázal přitom na to, že podle judikatury Soudu je předním kritériem, zda bylo opatření uloženo v souvislosti se spáchaným trestným činem, což bylo v případě stěžovatele splněno. Dále konstatoval, že závažnost opatření by měla být hodnocena podobně jako dle tzv. Engelovských kritérií se zohledněním nejzávažnějšího opatření, jehož uložení stěžovateli hrozilo. S ohledem

Z

na absenci maximální délky detence i okolnost, že stěžovatel je v detenci ke dni vydání rozsudku Soudu již více než 10 let, byl toho názoru, že i tento argument hovoří pro hodnocení opatření jakožto trestu. Dodal, že terapeutický cíl detence, který většina označila za stěžejní, by neměl být schopen převážit jiné okolnosti hovořící pro kvalifikaci opatření jakožto trestu. Shledal proto, že opatření spadalo do působnosti článku 7, který byl v dané věci porušen.

Soudce Pinto de Albuquerque rovněž zaujal názor, že zabezpečovací detence měla být většinou považována za trest ve smyslu článku 7 Úmluvy. Zdůraznil přitom, že toto teoreticky celoživotní pseudoterapeutické opatření uložené stěžovateli retroaktivně bylo v rozporu se zásadou *nulla poena sine lege praevia*, která je součástí právních řádů všech demokratických právních států.

Trestné činy z nenávisti

Rozsudek ze dne 11. prosince 2018 ve věci č. 655/16 – *Lakatošová a Lakatoš proti Slovensku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že v případě vyšetřování střelby policisty na stěžovatele a jejich rodinné příslušníky, osoby romského původu, při níž tři lidé zemřeli, došlo k porušení zákazu diskriminace zaručeného článkem 14 Úmluvy ve spojení s právem na život dle článku 2 Úmluvy, jelikož nebylo řádně vyšetřeno, zda se jednalo o rasově motivovaný čin.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé jsou manželé romského původu. V červnu 2012 došlo ve městě Hurbanovo, kde žila asi tisícovka obyvatel romského původu, ke střelbě. Městský policista, který nebyl ve službě, bez varování zastřelil na dvoře rodinného domu stěžovatelů nelegálně drženou zbraň tři členy rodiny stěžovatelů a stěžovatele vážně

zranil. V úvodu vyšetřování policista uvedl, že přijel k domu s cílem ‚vyřešit všechno, včetně Romů‘ a že si vybral dům stěžovatelů, jelikož na dvoře bylo více Romů. Jeden ze svědků vypověděl, že několik dní před střelbou měl policista konflikt s jednou ze zastřelených osob, kterou přistihl při krádeži. Dle znalců se v policišti dlohodobě hromadilo emoční napětí způsobené frustrací z nemožnosti vyřešit pořádek ve městě ve vztahu k romské menšině a střelil ve stavu zmenšené přičetnosti. Znalci nepotvrdili jednoznačnou rasovou pohnutku.

Policista byl v prosinci 2012 obžalován z trestného činu vraždy a nedovoleného ozbrojování. Jediným přitěžujícím faktorem bylo, že střelba zasáhla pět osob. V březnu 2013 se konalo hlavní líčení, na kterém se advokát stěžovatelů pokusil dotázat svědků na možnou rasovou pohnutku činu, což mu nebylo umožněno s ohledem na postavení stěžovatelů jako poškozených, kteří mohli v trestním řízení uplatnit pouze nárok na náhradu škody. V březnu 2013 soud vydal zjednodušený rozsudek, který neobsahoval odůvodnění, jelikož se policista i státní zástupce vzdali práva na odvolání. Policista byl odsouzen pro trestné činy uvedené v obžalobě k trestu odnětí svobody v trvání devíti let. Trest byl snížen z důvodu jeho zmenšené přičetnosti. Odvolání stěžovatelů ohledně neodůvodnění rozsudku a chybějící

rasové pohnutky bylo zamítnuto s tím, že se mohou odvolat pouze proti výroku o náhradě škody. Jejich ústavní stížnost byla odmítnuta.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 2 ÚMLUVY

Stěžovatelé s poukazem na článek 14 ve spojení s článkem 2 Úmluvy namítali, že státní orgány nevedly účinné vyšetřování možné rasové pohnutky trestného činu, který byl spáchan vůči nim a členům jejich rodiny.

a) Obecné zásady plynoucí z judikatury Soudu

Dle Soudu závazek chránit právo na život podle článku 2 Úmluvy vyžaduje, aby existovala určitá forma účinného úředního vyšetřování, jestliže jednotlivci byli usmrceni v důsledku použití síly (*Nachova a ostatní proti Bulharsku*, č. 43577/98 a 43579/98, rozsudek velkého senátu ze dne 6. července 2005, § 110). Účinné vyšetřování musí být způsobilé vést ke zjištění skutkových okolností a identifikaci a potrestání odpovědných osob (*Paul a Audrey Edwards proti Spojenému království*, č. 46477/99, rozsudek ze dne 14. března 2002, § 71). Povinnost vést účinné vyšetřování se týká použitých prostředků, a nikoli určitého výsledku. Nejbližší příbuzní oběti musí mít možnost se účastnit vyšetřování

Z

do té míry, aby mohli chránit své oprávněné zájmy (*Mižigárová proti Slovensku*, č. 74832/01, rozsudek ze dne 14. prosince 2010, § 93 a 95).

Soud připouští, že je v praxi mnohdy velmi obtížné prokázat rasovou pohnutku. Státní orgány mají nicméně učinit všechny kroky za účelem vyšetření možné rasové pohnutky násilného skutku, které jsou za daných okolností přiměřené, zejména shromáždit důkazy, využít všechny praktické možnosti za účelem zjištění pravdy a vydat odůvodněné a nestranné rozhodnutí, bez opomenutí skutečností, které mohou svědčit o rasově motivovaném násilí (*Bekos a Koutropoulos proti Řecku*, č. 15250/02, rozsudek ze dne 13. prosince 2005, § 69).

b) Použití obecných zásad na projednávanou věc

Soud předně uvedl, že příslušná ustanovení trestního zákoníku umožňovala uložit za plánované úmyslné usmrcení osob z důvodu jejich příslušnosti k určité skupině trest odnětí svobody až na 25 let nebo trest doživotí. Právní řád tedy v zásadě disponoval právním mechanismem na zabezpečení přijatelné úrovně ochrany obětí rasově motivovaného trestného činu

vraždy. Zbývalo posoudit, zda byl v projednávané věci způsob použití trestněprávních mechanismů přiměřený (*Škorjanec proti Chorvatsku*, č. 25536/14, rozsudek ze dne 28. března 2017, § 62).

Soud uvedl, že bezprostředně po střelbě započalo vyšetřování, v jehož průběhu policista vypověděl, že přijel k domu rodiny stěžovatelů s cílem ‚vyřídit si to s Romy‘. Rovněž vypověděl, že uvažoval nad radikálním řešením, že hledal dvůr s větším počtem Romů a že znal některé členy rodiny stěžovatelů. Jeden ze svědků popsal konflikt policisty s romskými dětmi, který střelbě předcházel. Znalci nepotvrdili rasovou pohnutku, nicméně jako důvod jednání uvedli pokračující frustraci z výkonu práce policisty, kterému se nedařilo vyřešit problémy veřejného pořádku ve městě způsobené Romy. Podle názoru znalců policista věřil, že může vyřešit ‚romskou otázku‘.

Dle judikatury Soudu je konkrétní informace napovídající o rasové pohnutce postačující k zahájení vyšetřování možné příčinné souvislosti mezi údajným rasistickým

postojem a úmrtím. Takovou informací mohou být zjištěné rasistické nadávky (*Škorjanec proti Chorvatsku*, cit. výše, § 65), příslušnost útočníků ke skupině, jež je svou podstatou ovládána extremistickou či rasistickou ideologií (*Abdu proti Bulharsku*, č. 26827/08, rozsudek ze dne 11. března 2014, § 49), ale také situace tvrzené rasové pohnutky násilného jednání tam, kde jiná pohnutka nebyla prokázána (*Fedorchenko a Lozenko proti Ukrajině*, č. 387/03, rozsudek ze dne 20. září 2012, § 67), nebo situace, v nichž byla spletnost skutkových okolností nahlížena ve světle obecně známých a doložených předsudků a nepřátelství vůči Romům (*Ciorcan a ostatní proti Rumunsku*, č. 29414/09 a další, rozsudek ze dne 17. ledna 2017, § 163).

V projednávané věci měli vyšetřovatelé a státní zástupci k dispozici hodnověrnou informaci zakládající potřebu vyšetřit možnou rasovou pohnutku. Vyšetřovatelé sice vyslechli policistu a svědky ohledně možného rasistického pozadí jeho útoku, již však důkladně nezkoumali, že policista krátce před střelbou použil násilí vůči romským dětem, ačkoli znalci naznačovali možné spojení mezi touto událostí a střelbou. Soud zopakoval, že vyjde-li při vyšetřování najevo jakýkoli důkaz o rasovém předsudku pachatele, musí být ověřen, a pokud se potvrdí, je nutné přezkoumat všechny okolnosti s cílem odhalit jakékoli možné rasové pohnutky činu (*Balázs proti Maďarsku*, č. 15529/12, rozsudek ze dne

20. října 2015, § 61). Vnitrostátní orgány v projednávané věci však neuskutečnily žádné procesní kroky za účelem potvrzení či vyvrácení důkazů, v obžalobě byla uvedena pouze přitěžující okolnost spočívající ve spáchání útoku proti více osobám.

V řízení před soudem advokát stěžovatelů otevřel otázku možné rasové pohnutky, avšak nebylo mu dovoleno klást v tomto směru otázky. Znalec uvedl, že rasismus nepatří do předmětu zkoumání psychiatrické expertízy, nicméně návrh advokáta na vypracování dalšího znaleckého posudku byl zamítnut. Zjednodušený rozsudek obsahoval pouze krátký popis skutku a uložený trest, otázku pohnutky neřešil. Stěžovatelé v postavení poškozených mohli klást pouze otázky ohledně náhrady škody a nemohli ovlivnit vydání zjednodušeného rozsudku ani se odvolat do výroku o vině a trestu.

Role státního zástupce, který dozoruje vyšetřování, tak byla zásadní, nicméně státní zástupce nedal v průběhu vyšetřování pokyn k vyšetření možného rasového podtextu, ačkoli již první výpověď policisty obsahovala zjevnou rasovou pohnutku. Rasová pohnutka nebyla zmíněna ani v obžalobě, byť byl zřejmý z důkazů shromážděných v průběhu vyšetřování. Státní zástupce se nadto vzdal práva na odvolání.

Z

Soud připomněl, že s ohledem na jeho subsidiární úlohu není jeho úkolem rozhodnout o správném použití vnitrostátního práva či o vině obžalovaného, případně nahradit hodnocení skutkových okolností věci provedené vnitrostátními orgány vlastním úsudkem. Musí však ověřit, zda příslušné orgány podrobily věc náležitěmu přezkumu, který vyžadují procesní závazky vyplývající z článků 2 a 14 Úmluvy (*Škorjanec proti Chorvatsku*, cit. výše, § 69). V projednávané věci vnitrostátní orgány nepřezkoumaly možnou rasovou pohnutku navzdory silným náznakům toho, že mohla být přítomna, a především nijak neodůvodnily, zda střelba byla motivována rasovou nenávistí. Nesplnily tak povinnost vést důkladné vyšetřování za účelem odsouzení rasismu ve společnosti s cílem zachovat důvěru menšin ve schopnost státních orgánů chránit je před hrozbou rasového násilí (*Koky a ostatní proti Slovensku*, č. 13624/03, rozsudek ze dne 12. června 2012, § 239). Došlo proto k porušení článku 14 ve spojení s článkem 2 Úmluvy.

Výslech svědků obhajoby

Rozsudek ze dne 18. prosince 2018 ve věci č. 36658/05 – *Murtazaliyeva proti Rusku*

Velký senát Soudu poměrem patnácti hlasů proti dvěma rozhodl, že nedošlo k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy tím, že nebylo vyhověno návrhu obhajoby na výslech svědků přítomných při prohlídce jejích osobních věcí, při níž byla objevena trhavina. Námitku absence výsledku jiného svědka v rámci hlavního líčení soud považoval za zjevně neopodstatněnou, jelikož se stěžovatelka práva na jeho výslech před soudem vzdala. Soud dospěl dále k závěru o neporušení čl. 6 odst. 1 písm. b) Úmluvy v otázce tvrzené nemožnosti stěžovatelky shlédnout v řízení před soudem videozáznam pořízený při sledování jejího bytu, aby mohla ověřit přesnost jeho přepisu, neboť k danému účelu bylo postačující, že stěžovatelka nahrávku slyšela.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka je čečenského původu a její dětství bylo silně poznamenáno tamním ozbrojeným konfliktem. Jelikož existovalo podezření, že může být napojena na čečenské teroristické skupiny, dostal policista A. za úkol, aby s ní v utajení navázal vztah. Policista A. zprostředkoval stěžovatelce ubytování v zařízení, kde byla se svolením soudu nainstalována skrytá kamera a prostorový odposlech. Zde stěžovatelka pobývala se dvěma kamarádkami V. a Ku., s nimiž navštěvovala mešitu. Když při zběžné pouliční kontrole v březnu 2004 vyšlo najevo, že vypršela platnost jejího povolení k pobytu, byla zadržena a odvezena na policejní stanici. Při prohlídce jejích osobních věcí byly v tašce nalezeny dva balíčky obsahující výbušniny. Při následné domovní prohlídce v bytě stěžovatelky byl zajištěn její deník obsahující poznámky oslavující bombové atentátníky, nenávislné projevy vůči ruské vládě a jejímu obyvatelstvu, odhodlání vydat se na cestu džihádu a zemřít mučednickou smrtí, jakož i několik fotografií eskalátoru v jednom z moskevských nákupních center. Přepis nahrávek ze sledovacích zařízení v jejím bytě dokládá radikalizaci stěžovatelky a pokusy přesvědčit i její spolubydlící, aby sdílely její osud.

Soud v trestním řízení vycházel z řady věcných a listinných důkazů, z výpovědí svědků – zejména policistů přítomných při zadržení stěžovatelky a jejích dvou spolubydlících –, ale také z protokolu o výpovědi A. pořízené v rámci přípravného řízení. K žádosti stěžovatelky soud rovněž na jednání přehrával videonahrávku pořízenou v rámci sledování jejího bytu. V řízení se stěžovatelka neúspěšně domáhala výslechu svědků B. a K., kteří byli přítomni jako přízvaní nezávislí pozorovatelé k prohlídce jejích osobních věcí na policejní služebně. Soud měl za to, že by jejich výpověď nemohla výsledek řízení ovlivnit. Stěžovatelka byla za přípravu teroristického útoku, snahu o radikalizaci spolubydlících a přechovávání trhavin odsouzena k trestu odnětí svobody v trvání devíti let.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

V řízení před Soudem stěžovatelka namítala, že trestní řízení nebylo spravedlivé, protože: a) v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b) Úmluvy neměla účinnou možnost zhlédnout nahrávku ze skryté kamery přehrávanou v soudní síni, b) soud v rozporu s čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy nevyhověl jejímu návrhu na výslech svědka A., u něhož připustil jako důkaz záznam o výpovědi z přípravného řízení, a c) zamítl návrh obhajoby na výslech svědků B. a K., kteří byli přízvaní k prohlídce jejích osobních věcí na policejní stanici.

Z

Senát třetí sekce Soudu v rozsudku ze dne 9. května 2017 rozhodl jednomyslně o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. b), čtyřmi hlasy proti třem o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) ve vztahu ke svědkovi A. a pěti hlasy proti dvěma o neporušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) ve vztahu ke svědkům B. a K. Věc byla postoupena velkému senátu na žádost stěžovatelky.

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 A 3 PÍSM. B) ÚMLUVY

Velký senát se v zásadě ztotožnil s argumentací senátu třetí sekce, jenž ve věci dříve rozhodoval. Připomněl, že dané ustanovení Úmluvy musí být vnímáno jako celek zaručující právo obviněného účastnit se aktivně trestního řízení, které je proti němu vedeno, což zahrnuje nejen právo být osobně přítomen jednání před soudem, nýbrž i právo slyšet a sledovat průběh řízení (*Stanford proti Spojenému království*, č. 16757/90, rozsudek ze dne 23. února 1994, § 26). Zásada kontradiktornosti řízení poté vyžaduje, aby obžaloba i obhajoba měly stejnou možnost seznámit se všemi stanovisky a důkazy

předloženými soudem s cílem ovlivnit jeho rozhodnutí a aby jim byla dána příležitost se k nim také vyjádřit.

Soud porušení uvedených zásad neshledal. Obhajoba v rámci řízení požadovala přehrávání jednoho záznamu, aby mohla ověřit správnost jeho písemného přepisu. Její žádosti bylo vyhověno. Stěžovatelka blíže neuvědla, v čem měly spočívat údajné technické nedostatky při přehrávání záznamu, které jí měly znemožnit jeho porovnání s přepisem založeným ve spise. Vzhledem k účelu, pro který měla být nahrávka přehrávána, lze považovat za postačující, že byl obhajobě puštěn zvukový, nikoliv současně obrazový záznam. Dle protokolu z jednání navíc obhajoba nevznesla vůči způsobu, jakým byl záznam přehráván, ani vůči jeho kvalitě žádné námitky. V této rovině tedy k porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 PÍSM. D) ÚMLUVY VE VZTAHU KE SVĚDKOVI A.

Soud se zabýval převážně námitkou ruské vlády, podle níž se stěžovatelka fakticky vzdala svého práva na výslech svědka A. Soud připomněl, že jde z povahy věci

o předběžnou námitku vůči přijatelnosti stížnosti, kterou je třeba se zabývat v kterémkoli stádiu řízení. Velký senát přitom není vázán dříve vysloveným názorem senátu stran přijatelnosti stížnosti ([Regner proti České republice](#), č. 35289/11, rozsudek velkého senátu ze dne 19. září 2017, § 97).

Znění ani duch článku 6 Úmluvy v zásadě nebrání tomu, aby se jednotlivec mohl svobodně vzdát dílčích náležitostí práva na spravedlivý proces. Takové rozhodnutí však musí být jednoznačné, doprovázené minimálními zárukami odpovídajícími významu daného práva a nesmí odporovat veřejnému zájmu. Postačí i konkludentní projev vůle za předpokladu, že si musel být obviněný vědom důsledků svého rozhodnutí.

Po zvážení všech okolností Soud dospěl k závěru, že se stěžovatelka svým jednáním nepřímou vzdala práva na výslech svědka A. Jak plyne ze spisu, obhajoba jednoznačně souhlasila s přečtením jeho výpovědi z přípravného řízení. Pokud následně nebylo vyhověno jejímu návrhu z posledního dne dokazování na výslech dotyčného svědka z důvodu, že byl dle informací soudu nedostupný, obhajoba nevznesla proti čtení jeho výpovědi z přípravného řízení žádné námitky. Před skončením dokazování se předseda senátu dotázal stran, zda považují i přes nepřítomnost některých svědků dokazování za úplné a postačující, načež obhajoba nevznesla žádné námitky. Ani stěžovatelka neuvedla, že

trvá na výslechu daného svědka. V případě uplatnění takové námitky by se přitom soudy podle platné právní úpravy musely přinejmenším pokusit svědka A. předvolat či předvést.

Soud přihlédl k tomu, že stěžovatelka byla po celou dobu zastoupena dvěma obhájci, které si sama zvolila. Těm musely být případné důsledky jejich počínání zřejmé. Obhajoba navíc tuto námitku neuplatnila ani v odvolacím řízení. Jednání stěžovatelky a jejích obhájců, kteří shodně souhlasili s připuštěním písemné výpovědi A. z přípravného řízení, tak podle Soudu představovalo vzdání se práva na výslech tohoto svědka. Takový postup navíc neodporoval veřejnému zájmu. Soud proto stížnost v rozsahu dané námitky odmítl pro zjevnou nepodstatnost ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy.

C. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 PÍSM. D) ÚMLUVY VE VZTAHU KE SVĚDKŮM B. A K.

a) K pojmu svědka

Soud úvodem podotkl, že ruská úprava trestního řízení rozlišuje mezi svědky události samotné a svědky, kteří byli jakožto nestranní pozorovatelé vyšetřujícími orgány přizváni k provedení určitého procesního úkonu. Ti nemají žádné povědomí o případu, nejsou způsobilí vypovídat o skutkovém pozadí věci ani o otázce viny. Jejich přítomnost na hlavním líčení proto zpravidla není

Z

vyžadována, aniž by tím byla dotčena celková spravedlivost řízení (srov. [Shumeyev a ostatní proti Rusku](#), č. 29474/07 a další, rozhodnutí ze dne 22. září 2015, § 37). Projednávaná věc se odlišuje od případů dříve rozhodnutých tím, že se obhajoba domáhala jejich výslechu v rámci hlavního líčení. Jejich výpověď měla přitom podpořit domněnku, že trhavina mohla být stěžovatelce nastrážena do tašky při provádění osobních prohlídek. Dle Soudu bylo proto nezbytné pohlížet na B. a K. jako na „svědky ve prospěch“ stěžovatelky ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy.

b) Dosavadní obecné zásady

Soud dále připomněl obecné zásady týkající se práva na výslech svědků navržených obhajobou, které byly shrnuty ve věci [Perna proti Itálii](#) (č. 48898/99, rozsudek velkého senátu ze dne 6. května 2003, § 29 a 32). Otázka přípustnosti důkazu je podle něj především záležitostí vnitrostátního práva a vnitrostátních soudů. Jeho úkolem je toliko zkoumat celkovou spravedlivost řízení.

K posouzení, zda nepřipuštěním výpovědi svědka navrženého obhajobou došlo k porušení článku 6 Úmluvy, Soud stanovil dvoustupňový test. Podle něho je třeba zkoumat, zda stěžovatel v návrhu na předvolání svědka odůvodnil, v čem spatřuje význam jeho výpovědi z hlediska zjištění pravdy, a dále zda odmítnutím vyslechnout svědka na hlavním líčení nedošlo k narušení celkové spravedlivosti řízení. Soud dále vytýčil pravidlo, že jakmile vnitrostátní soudy připustí, že výslech svědka může být relevantní, jsou povinny přijmout účinná opatření, aby zajistily jeho účast na hlavním líčení, a to přinejmenším jeho předvoláním či předvedením za součinnosti policie ([Polufakin a Chernyshev proti Rusku](#), č. 30997/02, rozsudek ze dne 25. září 2008, § 207).

c) Vyjasnění těchto zásad velkým senátem

Stěžovatelka se před velkým senátem domáhala přehodnocení tohoto přístupu. Poukazovala zejména na mechanické používání dvoustupňového testu v praxi, nepřiměřené břemeno, které ukládá na jednotlivce, a posun v rozhodovací činnosti jiných mezinárodních kontrolních orgánů. Soud k tomu podotkl, že většina

jiných orgánů vychází z podobných, ne-li přímo stejných standardů, které stanovil ve věci [Perna proti Itálii](#) (cit. výše). Současně připustil, že v mezidobí došlo k určitému vývoji v jeho vlastní judikatuře. Kromě dvou shora citovaných kroků totiž Soud ve většině stížností zkoumal také způsob, jakým se vnitrostátní soudy s návrhem stěžovatele na předvolání svědka v jeho prospěch vypořádaly. Aby vyjasnil a sjednotil dosavadní praxi, rozhodl se tento prvek výslovně do testu zahrnout. Skutečnost, zda vnitrostátní soudy zvažovaly význam výpovědi a zda své rozhodnutí nevyhovět návrhu na jeho předvolání opřely o přesvědčivé důvody, musí být dle Soudu vnímána jako samostatná a neoddělitelná součást tohoto testu. Napříště tak bude poměřovat postup vnitrostátních soudů v otázce zamítnutí návrhu obhajoby na předvolání svědka těmito kritérii: a) zda byl návrh obhajoby dostatečně odůvodněn co do relevance výpovědi z hlediska předmětu obžaloby, b) zda vnitrostátní soudy posoudily relevanci jeho výpovědi a náležitě odůvodnily své rozhodnutí o zamítnutí návrhu na jeho předvolání a c) zda byla tímto rozhodnutím narušena celková spravedlivost řízení.

Význam výsledku by měl být posuzován ve vztahu k podstatě obvinění, které bylo proti stěžovateli vzneseno, a k způsobnosti výpovědi ovlivnit výsledek řízení. Tentýž standard se dle Soudu uplatní nejen v případě, že výslech svědka navrhla obhajoba, ale pokaždé, kdy

jde o svědka, u něhož lze rozumně očekávat, že by svou výpověď mohl posílit postavení obhajoby. Jakmile stěžovatel na relevanci výsledku svědka upozornil, je dle druhého kritéria třeba zkoumat, zda se jí zabývaly také vnitrostátní soudy a zda předložily dostatečné důvody pro zamítnutí návrhu. Odůvodnění musí být přiměřené rozsahem i mírou podrobnosti. Nelze však vyžadovat, aby se soudy obsáhle vyjadřovaly ke každému jednotlivému argumentu stěžovatele (srov. [Van de Hurk proti Nizozemsku](#), č. 16034/90, rozsudek ze dne 19. dubna 1994, § 61). Obecně platí, že čím pádnější jsou důvody, na něž poukázala obhajoba, tím pečlivější musí být také přezkum a tím přesvědčivější musí být i zdůvodnění, které soudy použily pro své zamítavé rozhodnutí.

d) K použití těchto zásad na projednávanou věc

Prizmatem nově stanoveného tříbodového testu Soud přezkoumal i věc stěžovatelky.

K prvnímu kroku testu podotkl, že obhajoba v rámci vnitrostátního řízení jen velmi stručně poukázala na možnou relevanci výpovědi svědků B. a K. Stěžovatelka sama přitom uvedla, že na jejich výpovědi netrvá, jelikož byla přesvědčena, že k umístění trhaviny do její tašky došlo dříve, než byla vyzvána k osobní prohlídce. Návrh svých obhájců nicméně podpořila. Obhajoba však nepředložila žádný právní ani skutkový argument,

Z

jak by jejich výslech mohl podpořit pozici stěžovatelky v řízení.

Ve světle druhého kroku soudy sice jednoznačně pochybily, když neuvedly žádné důvody, proč návrh obhajoby zamítly. Tato procesní vada však byla zhojena nejvyšším soudem, který objasnil, že výslech těchto svědků byl nadbytečný, jelikož sama stěžovatelka tvrdila, že pokud jí byly trhaviny podstrčeny, muselo se tak stát dříve, než byli svědci povoláni k prohlídce jejich osobních věcí. Jejich výpověď proto nemohla být z hlediska výsledku řízení relevantní.

U posledního bodu testu Soud konstatoval, že stěžovatelka byla po celou dobu zastoupena dvěma obhájci, jejichž prostřednictvím jí byla zajištěna účinná obhajoba. Měla tak příležitost vyslyšet svědky, vyjadřovat se k prováděným důkazům, navrhnout důkazy apod. Její odsouzení bylo nadto založeno na značném množství provedených důkazů. Nevyhovění návrhu na předvolání a výslech svědků B. a K. proto nemohlo narušit celkovou spravedlivost řízení. K porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy tedy nedošlo.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Částečně nesouhlasné stanovisko připojil k rozsudku soudce Bošnjak, podle něhož došlo k porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy z důvodu absence výsledku svědků B. a K. Disentující soudce sice souhlasil s přechodem k třístupňovému testu, avšak dle jeho mínění vnitrostátní soudy ve všech jeho krocích selhaly. Oproti němu se soudce Pinto de Albuquerque postavil kriticky k samotnému testu, který byl stanoven v přelomovém rozsudku ve věci [Perna proti Itálii](#), a proto nesouhlasil ani s jeho doplněním, které provedla většina soudců. Ve svém nesouhlasném stanovisku rozvedl, proč dle jeho názoru došlo k porušení práva stěžovatelky na výslech svědků ve svůj prospěch jak ve vztahu ke svědkům B. a K., tak ve vztahu ke svědkovi A.

Zdravotnictví

Rozsudek ze dne 4. října 2018 ve věci č. 18568/12 – *Pojatina proti Chorvatsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že skutečnost, že systém zdravotní péče neumožňuje zajistit porodní asistentku pro domácí porod, nezákládá porušení práva stěžovatelky na respektování soukromého života chráněného podle článku 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka je matkou tří dětí narozených v nemocnici. Když v roce 2011 znovu otěhotněla, chtěla dítě porodit doma. Když kontaktovala Chorvatskou komoru porodních asistentek („komora“) s dotazem, zda jí může porodní asistentka asistovat u domácího porodu, bylo jí sděleno, že není zřejmé, zda chorvatský právní řád umožňuje asistenci u domácího porodu, a tuto službu proto oficiálně neposkytuje žádná porodní asistentka. Komora rovněž odkázala na prohlášení ministerstva

zdravotnictví, z něhož jasně vyplývalo, že v současnosti není asistence u domácích porodů možná. Přesto stěžovatelka porodila doma za přítomnosti porodní asistentky ze zahraničí. Stěžovatelku a její dítě nejprve odmítli vyšetřit lékaři, nakonec se jim ale podařilo vyhledat lékařskou péči. Stěžovatelce se rovněž podařilo zapsat narození jejího dítěte do matriky a získat rodný list.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka především namítala, že chorvatské právo odrazovalo zdravotníky od asistence u jejího porodu doma, a to v rozporu s jejím právem na soukromý život chráněným článkem 8 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

Soud předně řešil otázku použitelnosti článku 8 Úmluvy na projednávanou věc. Třebaže toto ustanovení nemůže být vykládáno tak, že zahrnuje právo na domácí porod, skutečnost, že ženy prakticky nemají možnost získat odbornou asistenci u domácího porodu, spadá

Z

do rozsahu jejich práva na respektování soukromého života (*Dubská a Krejzová proti České republice*, č. 28859/11 a 28473/12, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016, § 163).

Soud dále posuzoval, zda stěžovatelka vystupovala v postavení oběti namítaného porušení Úmluvy. Úmluva nepřipouští *actio popularis* a úkolem Soudu není provádět abstraktní přezkum (*N. C. proti Itálii*, č. 24952/94, rozsudek velkého senátu ze dne 18. prosince 2002, § 56). Stěžovatelka musí prokázat, že byla přímo dotčena namítaným opatřením. S odkazem na závěry velkého senátu ve věci *Dubská a Krejzová* (cit. výše) dospěl Soud k závěru, že stěžovatelka vystupuje v postavení oběti.

b) K odůvodněnosti

Obdobně jako ve věci *Dubská a Krejzová* (cit. výše, § 165) Soud rozhodl posoudit projednávanou věc pod úhlem negativních povinností státu, a tedy ve světle čl. 8 odst. 2 Úmluvy, který vyžaduje, aby zásah byl stanoven zákonem, sledoval jeden ze stanovených legitimních cílů a splňoval podmínku přiměřenosti.

1. Zákonnost zásahu

Soud nejprve zopakoval, že zásah musí mít základ ve vnitrostátním právu. Jedna z dílčích podmínek zákonnosti zásahu spočívá v požadavku, aby byla relevantní vnitrostátní právní úprava dostatečně předvídatelná, což bylo mezi účastníky řízení sporné.

Podle chorvatského práva rodit doma zakázáno nebylo. Zákon o zdravotním pojištění zřejmě umožňoval zdravotníkům asistovat u domácích porodů. Zákon o porodních asistentkách připouštěl, že mohou vykonávat soukromou praxi, ale nestanovil postup zřizování takové praxe. Ve výsledku žádní zdravotníci oficiálně neasistovali u domácích porodů. Ministerstvo zdravotnictví se vyjádřilo v tom smyslu, že rodit lze jen v porodnici, porod v domácnosti upraven není a asistence u domácích porodů je trestný čin. Žádná porodní asistentka však nikdy stíhána nebyla. Komora stěžovatelku informovala, že právní úprava je nekonzistentní, ale že porodní asistentky nemohou asistovat u domácích porodů.

Soud poukázal na pochybnosti, které mohly panovat kolem existence systému asistovaných domácích porodů v Chorvatsku. Z toho důvodu vyzval chorvatské orgány, aby tuto otázku výslovně a jednoznačně upravily. V projednávané věci však měl Soud za to, že stěžovatelka byla s nemožností asistence u domácího porodu jednoznačně obeznána prostřednictvím dopisu Komory a vyjádření ministerstva zdravotnictví, které obdržela v době svého těhotenství. Zásah tedy byl pro stěžovatelku předvídatelný a byl v souladu se zákonem.

2. Legitimní cíl zásahu

Podle Soudu není důvod pochybovat o tom, že chorvatská státní politika podpory nemocničních porodů byla vytvořena k ochraně zdraví a bezpečnosti matek a dětí během porodu a po něm.

3. Nezbytnost zásahu v demokratické společnosti

Soud nejprve odkázal na shrnutí použitelných obecných zásad ve věci *Dubská a Krejzová* (cit. výše, § 174–179).

V projednávané věci musel zaprvé určit, zda skutečnost, že stěžovatelka prakticky neměla možnost získat ke svému domácímu porodu porodní asistentku, nastoluje spravedlivou rovnováhu mezi jejím právem na respektování soukromého života podle článku 8 a zájmem státu na ochraně zdraví a bezpečnosti matek a

dětí během porodu a po něm. Zadruhé musel Soud ověřit, zda žalovaný stát nepřekročil svůj prostor pro uvážení, když údajně odmítl poskytnout stěžovatelce a jejímu dítěti narozenému doma poporodní péči a ztížil zápis dítěte do matriky.

O první otázce Soud rozhodl prakticky shodně jako ve věci *Dubská a Krejzová proti České republice*. Poznamenal mimo jiné, že není jeho úkolem nahradit názor vnitrostátních orgánů na nejvhodnější úpravu porodnictví názorem svým, ale rozhodnout o tom, zda stát vyhověl stanovenému testu proporcionality. Vzal v úvahu, že stěžovatelčina svoboda volby ohledně okolností porodu byla velice omezena, jakož i argumentaci žalované vlády, podle níž domácí porod může být pro matku příjemnější, ale stále to není tak bezpečná možnost jako nemocniční porod. Porodnice mohou poskytnout veškerou nezbytnou naléhavou lékařskou péči, což u domácího porodu, a to ani s porodní asistentkou, zajistit nelze. Stěžovatelka se mohla rozhodnout pro kteroukoli porodnici v Chorvatsku, ve které by považovala za nejvíce pravděpodobné, že budou respektována její přání. Třebaže kolem respektování přání rodiček v chorvatských nemocnicích panují určité pochybnosti, jak vyplývá z některých zpráv, a tyto obavy nelze při posuzování spravedlivé rovnováhy přehlížet, došlo v Chorvatsku v posledních letech ke zlepšení. Soud vyzval chorvatské orgány k dalšímu pokroku tím, že podrobí

Z

příslušná právní ustanovení neustálému přezkumu s cílem zajistit, že odrážejí vědecký vývoj, plně respektují ženská práva v oblasti reprodukčního zdraví a zajišťují odpovídající podmínky jak pro pacienty, tak pro zdravotnický personál v porodnicích po celé zemi.

Podle Soudu nepřijetím právní úpravy, která by v praxi ženám zajistila asistenci zdravotního personálu u domácích porodů, žalovaný stát nepřekročil široký prostor pro uvážení. Ačkoli by mohl umožnit plánované domácí porody, není povinen tak učinit na základě Úmluvy, jak je v současné době vykládána Soudem. Mezi právními úpravami smluvních států přetrvávají značné rozdíly a Soud nadále respektuje postupný vývoj práva v této oblasti.

Ke druhé námitce stěžovatelky založené na tom, že jí ani dítěti nebyla poskytnuta poporodní péče, Soud podotkl, že stěžovatelka tuto skutečnost nikdy neoznámila žádnému vnitrostátnímu orgánu, takže nejsou dokumenty, které by umožňovaly ověřit toto tvrzení. Kromě toho vnitrostátní právo postihuje lékaře, kteří

by nezákonně odmítli poskytnout lékařskou péči. Stěžovatelce i jejímu dítěti se potřebné poporodní péče dostalo. Lékaři byli podle ministerstva zdravotnictví povinni děti vyšetřit, ale nebyli oprávněni zapisovat údaje, které sami nebyli s to ověřit. Požadavek, aby ženy, které porodily doma a žádají o zápis dítěte do matriky, předložily lékařské doklady k prokázání mateřství, je podle Soudu pochopitelný, protože slouží k předcházení zneužití v situacích, v nichž chybí oficiální informace o narození dítěte nebo o jeho biologických rodičích.

Podle Soudu nebyl zásah do soukromého života stěžovatelky za okolností projednávané věci nepřiměřený a k porušení článku 8 Úmluvy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Stěžovatelka dále namítala, že tím, že odborná asistence u domácích porodů nebyla řádně upravena, neměla k dispozici účinné prostředky nápravy ohledně své námitky porušení práva na respektování soukromého života.

Podle Soudu však článek 13 Úmluvy nevyžaduje prostředek nápravy umožňující před vnitrostátními orgány napadnout vnitrostátní zákony pro rozpor s Úmluvou ([Vallianatos a ostatní proti Řecku](#), č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 94). Tato námitka stěžovatelky je tudíž zjevně neopodstatněná.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudkyně Koskelo ve svém souhlasném stanovisku argumentovala ve prospěch posouzení stížnosti na poli pozitivních, a nikoli negativních povinností státu.

Soudce Wojtyczek brojil proti prohlášení stížnosti za přijatelnou a vysvětlil, že je obtížné určit, zda věc spadá pod článek 8 Úmluvy, když obsah jím chráněných práv nebyl Soudem jasně vymezen. Nadto poukázal na určitou nekonzistentnost v argumentaci většiny, pokud jde o otázku předvídatelnosti zásahu.

Transgender

Rozsudek ze dne 11. října 2018 ve věci č. 55216/08 – S. V. proti Itálii

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že tím, že stěžovatelce nebylo po dobu dvou a půl roku, kdy čekala na chirurgickou změnu pohlaví,

umožněno změnit jméno z mužského na ženské, ačkoli již dlouho žila v ženské identitě, což bylo potvrzeno rozsudkem soudu schvalujícím operaci, došlo k porušení práva stěžovatelky na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka, trans žena, byla při narození zapsána v matrice jako muž se jménem začínajícím na L. Ztotožňovala se však s ženskou identitou a žila ve společnosti v této roli. Kolegové na pracovišti ji tak od roku 1999 oslovovali ženským jménem začínajícím na S.; na průkazové fotografii z roku 2000 již působila jako žena. V roce 1999 zahájila stěžovatelka proces změny pohlaví s pomocí hormonální léčby. O dva roky později soud rozhodnutím schválil, aby stěžovatelka podstoupila operaci směřující k chirurgické změně pohlaví.

V roce 2001 během čekání na operaci požádala stěžovatelka o změnu jména s odůvodněním, že s ohledem na její vzhled pro ni představovalo mužské jméno v osobních dokladech častý zdroj ponížení a trapných situací. Žádost stěžovatelky o změnu jména byla zamítnuta s tím, že dosud nebyl vydán rozsudek potvrzující ukončení procesu změny genderové identity. V důsledku toho musela stěžovatelka čekat až do října 2003, kdy soud potvrdil, že podstoupila chirurgickou změnu pohlaví. Na základě tohoto rozsudku byl stěžovatelce

Z

správním orgánem údaj o pohlaví a jméně v dokladech změněn.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že zamítnutí její žádosti o změnu jména z mužského na ženské z důvodu, že dosud nepodstoupila operativní změnu pohlaví, představovalo porušení článku 8 Úmluvy, který zaručuje právo na respektování soukromého života.

a) K použitelnosti článku 8 Úmluvy

Soud podotkl, že ve vztahu k transsexuálům patří právo na svobodu určení genderové identity mezi nejzásadnější složky práva na sebeurčení. Dodal, že právo na sebeurčení a fyzickou a duševní integritu transsexuálů jsou právy chráněnými článkem 8 Úmluvy ([Van Kück proti Německu](#), č. 35968/97, rozsudek ze dne 12. března 2003, § 69 a 73).

Judikatura Soudu se doposud zabývala tématy právního uznání změny pohlaví osoby, která podstoupila

chirurgickou změnu pohlaví ([Rees proti Spojenému království](#), č. 9532/81, rozsudek pléna ze dne 17. října 1986; [Cossey proti Spojenému království](#), č. 10843/84, rozsudek pléna ze dne 27. září 1990), podmínkami pro přístup k operaci ([Van Kück proti Německu](#), cit. výše; [Y. Y. proti Turecku](#), č. 14793/08, rozsudek ze dne 10. března 2015) a právním uznáním změny pohlaví osob, které nepodstoupily vnitrostátními orgány schválenou chirurgickou operaci nebo které tuto operaci nechtěly podstoupit ([A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#), č. 79885/12 a další, rozsudek ze dne 6. dubna 2007). Projednávaná věc se týká změny jména osoby před ukončením fyzické přeměny, což je otázka, ke které Soud dosud neměl příležitost se vyjádřit, která však bezesporu spadá do působnosti článku 8 Úmluvy. V obecnější rovině se předmět stížnosti týká volby nebo změny jména fyzické osoby, což je také oblast spadající do působnosti tohoto článku ([Golemanova proti Bulharsku](#), č. 11369/04, rozsudek ze dne 17. února 2011, § 37).

b) K odůvodněnosti stížnosti

Soud zopakoval, že v otázkách změny jména má stát velký prostor pro uvážení. Ačkoli může mít osoba skutečné důvody, proč chce ke změně jména přistoupit, Soud připouští, že může být ve veřejném zájmu – sloužícím například vedení přesné evidence obyvatelstva, ochraně prostředků k identifikaci osob či potřebě spojit nositele jména s jeho rodinou – možnost změny jména omezit ([Golemanova proti Bulharsku](#), cit. výše, § 39). Dodal však, že genderová identita představuje jednu z nejintimnějších oblastí soukromého života, a státy tak mají v této oblasti pouze omezený prostor pro uvážení ([Hämäläinen proti Finsku](#), č. 37359/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. července 2014, § 67).

V projednávané věci bylo klíčové posoudit, zda vnitrostátní orgány nastolily v rámci prostoru pro uvážení spravedlivou rovnováhu mezi veřejným zájmem a zájmem stěžovatelky na získání jména odpovídajícího její genderové identitě. Soud podotkl, že vnitrostátní právo připouští právní změnu pohlaví při změně osobního statusu. Stěžovatelka však musela k získání souhlasu se změnou svého jména vyčkat do podstoupení chirurgické operace a potvrzení této skutečnosti soudem. Operaci přitom na rozdíl od stěžovatelek ve věci [A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#) absolvovat plánovala a chtěla. Nenamítala, že by k operaci byla nucena, a v projednávané věci tak není předmětem stížnosti zásah

do fyzické integrity stěžovatelky. Soud se proto zabýval otázkou, zda bylo nepřiměřeným zásahem do jejich práv neudělení souhlasu se změnou jména před operací: stěžovatelce nebyl udělen souhlas se změnou jména po rozsudku z května 2001, kterým bylo schváleno, že může operativní změnu pohlaví podstoupit, a musela tak v souladu s vnitrostátní právní úpravou vyčkat až do rozhodnutí soudu v říjnu 2003, kterým bylo potvrzeno podstoupení chirurgické operace a uznána změna jejího pohlaví.

Soud podotkl, že mu nepřísluší nahrazovat vnitrostátní orgány v rozhodnutí o tom, zda by rozhodování o změně osobního statusu transsexuálů mělo příslušet správním orgánům či soudům. Připustil, že existuje veřejný zájem na zachování zásady neměnitelnosti, spolehlivosti a konzistentnosti osobního statusu či obecněji řečeno na právní jistotě, který odůvodňuje přísné postupy týkající se ověření motivace pro změnu právní identity jednotlivce ([A. P., Garçon a Nicot proti Francii](#), cit. výše, § 142). V projednávané věci Soud nicméně shledal, že zamítnutí žádosti o změnu jména bylo založeno toliko na zcela formálních argumentech a osobní situace stěžovatelky nebyla vzata v úvahu. Vnitrostátní orgány nijak nezohlednily, že stěžovatelka byla již dlouho v procesu změny pohlaví, žila s ženskou visáží a její sociální identita byla rovněž ženská. Podle Soudu za

Z

daných okolností nebyly žádné důvody veřejného zájmu, které bránily po dobu více než dva a půl roku tomu, aby stěžovatelce bylo jméno v osobních dokladech změněno, když její ženská sociální identita byla již v roce 2001 uznána soudem. Soud poznamenal, že uvedená nepružnost systému stěžovatelku po nepřiměřeně dlouhou dobu vystavila pocitům zranitelnosti, ponížení a strachu ([Christine Goodwin proti Spojenému království](#), č. 28957/95, rozsudek ze dne 11. července 2002, § 77–78). Soud přitom odkázal na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy k opatřením k boji proti diskriminaci na základě pohlaví a pohlavní identity [CM/Rec(2010)5], které smluvním státům doporučuje, aby změnu jména a pohlaví v osobních dokumentech umožnily rychlou, dostupnou a transparentní cestou.

Soud shrnul, že tím, že stěžovatelce nebyl po dobu dvou a půl roku udělen souhlas se změnou jména s odůvodněním, že proces její změny pohlaví nebyl dosud uzavřen podstoupením chirurgické operace, stát nedostál svému pozitivnímu závazku zaručit právo na respektování soukromého života. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

Policie

Rozsudek ze dne 22. října 2018 ve věci č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12 – S., V. a A. proti Dánsku

Velký senát Soudu rozhodl patnácti hlasy proti dvěma, že krátkodobé preventivní zadržení stěžovatelů, známých fotbalových výtržníků, před zápasem a po dobu zápasu, aniž by byli následně obviněni či postaveni před soud, tedy výlučně s cílem zabránit jim v rozdmýchávání pouličních nepokojů, bylo odůvodněné na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy. K porušení jejich práva na osobní svobodu a bezpečnost nedošlo.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé přicestovali do Kodaně, kde se měli zúčastnit mezinárodního fotbalového utkání mezi výběry Dánska a Švédska. Policie obdržela od zpravodajských služeb informaci, že skalní příznivci obou mužstev (tzv. *hooligans*) záměrně dorazí do dějiště zápasu dříve, aby

se stačili posilnit alkoholem a následně střetnout v pouličních bitkách. Policie vyslala do terénu antikonfliktní týmy a posílila hlídky. Dle zákona byla oprávněna zadržet osoby na dobu až šesti hodin, aby zabránila bezprostředně hrozícímu násilí. Proto nebylo žádoucí zadržet fotbalové chuligány příliš brzy, jelikož by museli být propuštěni v době trvajících rizika, že se zapojí do dalších šarvátek. V 15:41 hodin vypukla první pouliční potyčka mezi fanoušky. Druhý a třetí stěžovatel byli coby organizátoři zadrženi, i když se potyčky přímo neúčastnili, neboť byli spatřeni, jak rozdávali pokyny ostatním. První stěžovatel byl zadržen jen o chvíli později na jiném místě, když po telefonu svolával příznivce svého klubu a podněcoval je k násilí. Pro policii byli stěžovatelé známými osobami, které byly v minulosti opakovaně přistiženy za podobných okolností. V průběhu dne bylo zadrženo celkem 138 osob. Stěžovatelé strávili v policejních celách sedm až osm hodin a byli jednotlivě propuštěni teprve po půlnoci, kdy se situace v ulicích města zklidnila. Obvinění proti nim nebylo nikdy vzneseno. Právní zástupkyně stěžovatelů následně podala žalobu, jíž se domáhala přezkoumání zákonnosti zbavení osobní svobody a odškodnění svých klientů. Vnitrostátní soudy žalobu zamítly.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODST. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že byli nezákonně zbaveni osobní svobody v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

a) K čl. 5 odst. 1 Úmluvy obecně

Soud na úvod připomněl, že jakékoli zbavení osobní svobody musí být opřeno o některý z důvodů dle prvního odstavce článku 5, musí být zákonné – tedy provedeno v souladu s hmotněprávními a procesními ustanovení vnitrostátního právního řádu – a nesmí být svévolné. Za svévolné lze považovat zbavení svobody, které vykazuje známky zlé víry nebo klamu (*Mooren proti Německu*, č. 11364/03, rozsudek velkého senátu ze dne 9. července 2009, § 77–79) nebo kde vnitrostátní orgány jednaly při uplatňování relevantních ustanovení právního řádu nedbale (srov. *Liu proti Rusku*, č. 42086/05, rozsudek ze dne 6. prosince 2007, § 82). Jde-li o důvody přípustného zbavení svobody podle čl. 5 odst. 1 písm. b) až e) Úmluvy, musí jít navíc o opatření, které je vzhledem k okolnostem nezbytné. Zbavení svobody lze ospravedlnit pouze tehdy, pokud byla zvažována jiná, méně omezující opatření, která by za daných okolností nebyla dostatečná k dosažení cíle, jenž je tímto opatřením sledován. Požadavek nezbytnosti tudíž vyžaduje, aby byly vnitrostátní orgány schopny předložit relevantní a dostatečné důvody,

Z

proč je pokračující zbavení osobní svobody opodstatněné. V projednávané věci musel Soud posoudit, zda bylo preventivní zbavení svobody stěžovatelů zákonné, tj. zda spadalo pod některý z důvodů podle čl. 5 odst. 1 písm. b) a c) Úmluvy, jak tvrdila žalovaná vláda.

b) K použitelnosti čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy

Toto ustanovení připouští zbavení svobody k zajištění splnění povinnosti stanovené zákonem. Cílí tím na případy, kdy je osoba zadržena s cílem přimět ji ke splnění konkrétní povinnosti, které se vyhýbá, i když je jí zákonem uložena. Zbavení svobody z tohoto důvodu musí sloužit výhradně k zajištění splnění dané povinnosti, nikoliv coby sankce za její nesplnění (*Göthlin proti Švédsku*, č. 8307/11, rozsudek ze dne 16. října 2014, § 57). Povinnost, k jejímuž splnění může být osoba prostřednictvím zbavení svobody nucena, však sama musí být slučitelná s Úmluvou. Jakmile byla splněna, přestává být zbavení svobody opodstatněné (*Lolova-Karadzova proti Bulharsku*, č. 17835/07, rozsudek ze dne 27. března 2012, § 29). Opatření v podobě zbavení svobody musí být přiměřené, tj. musí nastolit spravedlivou

rovnováhu mezi zájmem na splnění zákonem uložené povinnosti na straně jedné a právem na osobní svobodu a bezpečnost na straně druhé. Přihlédnout lze k takovým kritériím, jako jsou povaha dané povinnosti, její smysl a účel, osobní poměry dotčené osoby, okolnosti, za nichž byla svobody zbavena, a délka trvání tohoto opatření (*Iliya Stefanov proti Bulharsku*, č. 65755/01, rozsudek ze dne 22. května 2008, § 72). Výjimku z práva na osobní svobodu dle písmene b) nelze vykládat široce kvůli riziku svévole.

Jde-li o povinnost zdržet se páčání trestné činnosti, Soud v minulosti připustil, že může odůvodnit potřebu zadržetí, avšak jen za předpokladu, že: a) hrozí spáchání trestného činu, který je dostatečně konkrétní a určitý z hlediska místa a času spáchání, b) dotčená osoba byla upozorněna na jednání, kterého je povinna se vyvarovat, a c) dala najevo neochotu výzvy uposlechnout (*Schwabe a M. G. proti Německu*, č. 8080/08 a 8577/08, rozsudek ze dne 1. prosince 2011, § 73 a 82). Povinnost nedopustit se trestného činu v blízké budoucnosti nelze považovat za dostatečně konkrétní a určitou, aby umožňovala použít výjimku dle písmene b),

dokud vůči dotčené osobě nebyla přijata adresná opatření vyzývající ji ke splnění zákonné povinnosti (tamtéž, § 82; *a contrario Ostendorf proti Německu*, č. 15598/08, rozsudek ze dne 7. března 2013, § 95).

Stěžovatelé před svým zadržením nebyli vyzváni, aby např. opustili místo nepokojů. Stejně tak nebyli poučeni ani o následcích, kterým se vystavují v případě neuposlechnutí. Vláda tvrdila, že jim muselo být už jen z přítomnosti značného množství policistů zřejmé, že byli povinni zdržet se podněcování k násilí, jinak dojde k zásahu, při němž mohou být i zadrženi. Podle Soudu je však zvýšená koncentrace policistů běžná u všech masových společenských událostí. Jejich přítomnost na místě však nemůže nahradit význam upozornění na konkrétní jednání, od něhož má osoba upustit (srov. *Ostendorf proti Německu*, cit. výše, § 95). Zbavení svobody stěžovatelů proto nemohlo být odůvodněno na základě čl. 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy.

c) K použitelnosti čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy

1. Obecné zásady

Toto ustanovení připouští zbavení svobody, mj. „existují-li oprávněné důvody se domnívat, že je nutné zabránit osobě ve spáchání trestného činu“. Jeho smyslem není všeobecná prevence u osob, které jsou orgány vnímány – ať už oprávněně, nebo mylně – jako nebezpečné či mající sklon k páčání trestné činnosti. Cílem

zbavení svobody musí být zabránit spáchání konkrétního trestného činu, jenž je určitý z hlediska času, místa a obětí (*M. proti Německu*, č. 19359/04, rozsudek ze dne 17. prosince 2009, § 89 a 102). Pojem trestného činu přitom není omezen jen na jednání, která jsou za trestná označena vnitrostátním právem (*Steel a ostatní proti Spojenému království*, č. 24838/94, rozsudek ze dne 23. září 1998, § 46–49 a 55). Aby bylo zbavení svobody opodstatněné, a nikoliv svévolné, musí být vnitrostátní orgány schopny doložit zvýšenou míru pravděpodobnosti, že nebytí zadrženi, dotčená osoba by se dopustila určeného protiprávního jednání. Zvláštní význam má proto pečlivé odůvodnění rozhodnutí, jímž bylo zbavení svobody nařízeno.

2. Vyjasnění dosavadní judikatury velkým senátem

Soud dospěl dříve k závěru, že na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) nelze ospravedlnit zbavení svobody za okolností, které se podobaly projednávané věci, tedy aby se předešlo řádění fotbalových chuligánů (*Ostendorf proti Německu*, cit. výše, § 83). Při vědomí, že smluvní strany dlouhodobě hledají účinné nástroje, jimiž by mohly čelit násilnostem, které doprovází sportovní události, fotbalová utkání zvláště, se velký senát rozhodl vyjasnit dosavadní judikaturu v dané oblasti.

Článek 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy obsahuje tři výjimky z práva na osobní svobodu: a) důvodné podezření ze

Z

spáchání trestného činu, b) lze-li to důvodně považovat za nezbytné, aby se zabránilo jeho spáchání, a c) je-li to nezbytné k zamezení útěku po jeho spáchání. Ve vztahu k druhé výjimce lze v dosavadní judikatuře najít tři rozdílné přístupy. Dle prvního pojetí je tato výjimka použitelná jen v souvislosti s trestním řízením (*Ostendorf proti Německu*, cit. výše; *Schwabe a M. G. proti Německu*, cit. výše). To je dovozováno ze samotného znění písmene c), podle něhož lze osobu zbavit svobody „za účelem předvedení před příslušný soudní orgán“, jakož i z čl. 5 odst. 3 Úmluvy, který podobně vyžaduje, aby byla ihned předvedena před soudce. V tomto smyslu je daná výjimka použitelná typicky v případě trestných činů ve stádiu pokusu a přípravy, tedy aby se předešlo jejich dokonání. Druhá linie judikatury potvrzuje, že čl. 5 odst. 1 písm. c) může odůvodnit preventivní zbavení svobody, avšak za předpokladu, že je sledovaným účelem postavit osobu před soud. Je-li tato podmínka splněna, lze k preventivnímu zadržení přistoupit i mimo rámec trestního řízení (*Lawless proti Spojenému království*, č. 332/57, rozsudek ze dne 14. listopadu 1960). Třetí pojetí vychází z toho, že se požadovaný

účel postavení osoby před soud vztahuje pouze ke zbavení svobody pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu, nikoliv však na zadržení s cílem předejít jeho spáchání (*Steel a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše).

Velký senát se přiklonil k druhému pojetí. Jazykovým a historickým výkladem dovodil, že čl. 5 odst. 1 písm. c) zahrnuje tři samostatné důvody přípustného zbavení svobody, z nichž druhý (lze-li se důvodně domnívat, že je nutné zabránit osobě ve spáchání trestného činu) je použitelný i mimo rámec trestního řízení. Tento závěr Soud učinil s přihlédnutím k potřebě neklást policejním orgánům nepřekonatelné překážky při plnění jim svěřených úkolů, a to za předpokladu dodržování hlavní zásady plynoucí z článku 5 Úmluvy, jíž je ochrana jednotlivců před svévolí.

Soud dále potvrdil, že požadavek účelu (postavit osobu před soud) sice platí pro všechny důvody zbavení svobody dle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, avšak musí být uplatňován s určitou mírou flexibility. Mohou totiž na-

stat situace, kdy záměr postavit osobu před soud později pomine. Skutečnost, že zadržený nebyl nikdy obviněn ani postaven před soud, nutně neznamená, že účel zadržení byl neslučitelný s daným ustanovením. Podobně flexibilně musí být požadavek účelu vnímán i ve vztahu k preventivnímu zbavení svobody. Je-li osoba propuštěna po krátké době – ať už proto, že nebezpečí pomínulo, nebo z důvodu, že předepsaná lhůta uplynula –, neměl by požadavek na její předvedení před soud bránit tomu, aby mohla být krátkodobě zbavena svobody s cílem zabránit jí ve spáchání trestného činu. Tento závěr učinil Soud s přihlédnutím k povinnosti, kterou vnitrostátním orgánům ukládají články 2 a 3 Úmluvy, přijmout přiměřená opatření k zajištění účinné ochrany životů a zdraví osob, je-li jim známo, že mohou být ohroženy (viz např. [Opuz proti Turecku](#), č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. června 2009, § 159).

Použití preventivního zbavení svobody je však omezeno obecnými zárukami, které vyplývají z čl. 5 odst. 1 Úmluvy. Jde zejména o požadavky zákonnosti, nezbytnosti zbavení svobody a absence svévole. Vnitrostátní orgány musí navíc disponovat informacemi, z nichž by bylo objektivnímu pozorovateli zřejmé, že nebyť zadržení, spáchala by dotčená osoba v daném čase a místě konkrétní trestný čin namířený vůči určitému okruhu obětí.

Další záruky předepisují čl. 5 odst. 3 a 5 Úmluvy. Osoba musí být ihned předvedena před soudce nebo jinou úřední osobu, která by přezkoumala zákonnost zbavení svobody, včetně existence důvodného podezření, že by se zadržený jinak dopustil trestného činu. Z dikce ‚předvést‘ nebo ‚propustit‘ lze dovodit, že předvedení před soudce není třeba tam, kde byl zadržený propuštěn na svobodu dříve, než jej bylo možné postavit před soud. Doba přesahující čtyři dny je bez dalšího v rozporu s čl. 5 odst. 3 Úmluvy ([Magee a ostatní proti Spojenému království](#), č. 26289/12 a další, rozsudek ze dne 12. května 2015, § 78). Avšak i kratší lhůta může představovat porušení tohoto ustanovení. Soud uznal, že určitá prodleva mezi zadržením a předvedením před soud může mít praktický význam např. kvůli obstarání důkazů dokládajících nezbytnost zajištění. Tyto úvahy se ale stěží uplatní u zadržení z čistě preventivních důvodů, jehož cílem od počátku není zahájení úkonů trestního řízení, a proto není ani třeba zajišťovat důkazy. Z povahy věci by tudíž měla být lhůta pro předvedení osoby k soudci podstatně kratší – v řádu hodin spíše než dní. Tam, kde k propuštění došlo urychleně do té míry, že nebyla zákonnost zadržení přezkoumána soudem, je zvláště významná záruka plynoucí z čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Podle něho má každý, kdo byl zadržen nebo zbaven svobody v rozporu s čl. 5 odst. 1 až 4, vymaha-

Z

telné právo na odškodnění. Rozhodnutí o takovém návrhu bude totiž zpravidla předcházet i posouzení zákonnosti zbavení svobody.

3. Použití těchto zásad na projednávanou věc

Stěžovatelé byli zadrženi, aby jim bylo zabráněno v podněcování násilností, nikoliv s cílem zahájit proti nim úkony trestního řízení. Zbavení svobody sledovalo čistě preventivní účel a délka jeho trvání nepřesáhla u žádného z nich osm hodin. Dle Soudu lze mít za to, že byli propuštěni relativně brzy, a tedy ve lhůtě kratší, než aby čl. 5 odst. 3 Úmluvy vyžadoval jejich předvedení před soudce. Stěžovatelé měli a využili příležitosti nechat přezkoumat zákonnost zbavení svobody v řízení před soudy, v němž se mohli, byli-li by úspěšní, domoci odškodnění ve smyslu čl. 5 odst. 5 Úmluvy. Vzhledem k těmto zárukám a brzkému propuštění na svobodu měl Soud za to, že zbavení svobody stěžovatelů bylo provedeno na základě čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.

Dále se zabýval otázkou zákonnosti, tj. souladu opatření s hmotněprávními a procesními ustanoveními vni-

trostátního právního řádu. Dle zákona o policii bylo takové opatření přípustné v rozsahu až šesti hodin za podmínky, že bylo po celou dobu s ohledem na okolnosti nezbytné. Dle důvodové zprávy šlo hranici šesti hodin překročit jen výjimečně, zpravidla v souvislosti s událostmi, při nichž je zadržen značný počet osob, jako tomu bylo v projednávané věci. Soud považoval za podstatné, že policejní orgán si byl těchto omezení náležitě vědom a přizpůsobil jim i plánování celé operace. Záměrně proto vyčkával se zadržováním osob až na pozdější čas, aby nemusely být propuštěny v době, kdy by se mohly záhy zapojit do dalších násilností. Policie situaci průběžně sledovala. Dokud to bylo jen možné, užívala ke zklidnění situace mírnějších prostředků. K zadržení stěžovatelů došlo, až když vypuklo první násilí, k němuž tito podněcovali. Stanovená lhůta šesti hodin byla sice překročena, stalo se tak ovšem s ohledem na pokračující nepokoje. Jakmile bylo po půlnoci zjištěno, že se situace zklidnila, stěžovatelé byli jednotlivě propuštěni.

Vzhledem k obecné zásadě, že výklad a používání vnitrostátního práva je především úlohou vnitrostátních

orgánů, ledaže by se dopustily svévole nebo byly jejich závěry zjevně nerozumné, považoval Soud zbavení svobody stěžovatelů za zákonné. Podobně odmítl také argumentaci stěžovatelů, že jejich zadržení bylo svévolné. Stěžovatelé byli zadrženi teprve poté, co propukly první nepokoje. Byli přítomni přistižení, jak rozdávali jejich účastníkům pokyny a rozkazy, případně svolávali další příznivce svého klubu, aby je podpořili. Popsané jednání stěžovatelů, pokud by nebyli zadrženi, přitom jednoznačně směřovalo ke spáchání hned několika činů označených za trestné v příslušném zákoníku. Jejich oběťmi se mohl stát prakticky každý z účastníků bitky, jakož i kdokoli z náhodných kolemjdoucích. Požadavek, aby hrozilo spáchání konkrétního trestného činu určeného místem, časem i oběťmi, měl tudíž Soud také za splněný. Z pohledu objektivního pozorovatele měla policie dobré důvody předpokládat, že nebytí zadrženi stěžovatelů, bylo by spácháno hned několik trestných činů.

Zbavení svobody bylo s ohledem na okolnosti také nezbytné. Z postupu policie je patrné, že byla zvažována méně radikální opatření. V ulicích byly nasazeny anti-konfliktní týmy, oba tábory drželi od sebe těžkooděnci, kteří bránili jejich otevřenému střetu mj. i tím, že ulici přehradili s pomocí služebních vozidel. Teprve když se objevily první projevy násilí, policie neváhala stěžovatele coby jejich organizátory zadržet. Tato strategie se

ukázala jako účinná, jelikož se zadržením vůdčích osobností obou klubů došlo i ke zklidnění celé situaci. S ohledem na závažnost trestných činů, k jejichž spáchání jednání stěžovatelů směřovalo (v sázce byly životy, zdraví a značné škody na majetku), šlo o opatření zcela přiměřené. Soud vyzdvihl, že situace byla i nadále pečlivě sledována a průběžně vyhodnocována. Jakmile po půlnoci došlo ke zklidnění, stěžovatelé byli jednotlivě propuštěni. Jejich zadržení tedy trvalo jen po dobu nezbytně nutnou. Vnitrostátním orgánům se tak podařilo nastolit spravedlivou rovnováhu mezi právem na osobní svobodu a bezpečnost na straně jedné a zájmem zabránit stěžovatelům v podněcování pouličního násilí mezi příznivci obou klubů na straně druhé. K porušení čl. 5 odst. 1 Úmluvy tedy nedošlo.

III. ODDĚLENÉ STANOVISKO

Soudci De Gaetano a Wojtyczek nesohlasili se závěrem většiny o neporušení článku 5 Úmluvy. Jejich námítky směřují v první řadě k metodologii výkladu Úmluvy, k níž se Soud uchýlil, když s použitím jazykového a historického výkladu Úmluvy rozšířil použitelnost jedné z výjimek přípustného omezení osobní svobody. Úmluva coby mezinárodní smlouva musí být vykládána v souladu s obecnými výkladovými pravidly v člancích 31 až 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Přípravné práce (*travaux préparatoires*) jsou v článku 32

Z

Úmluvy výslovně uvedeny jako podpůrné výkladové vodítko pro případ, kdy hlavními výkladovými metodami nelze dospět k jednoznačnému závěru. Většina se přitom nepokusila o teleologický výklad daného ustanovení, tj. hledání jeho smyslu a účelu, a to třeba i s využitím jiných pramenů mezinárodního práva. Flexibilní výklad výjimky dle čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy nadto považují za neslučitelný s obecně uznávanou zásadou *in dubio pro libertate*. Je přitom známo, že jakékoli výjimky ze základních práv musí být vykládány restriktivně. Za problematický označili závěr, že první a třetí důvod zbavení svobody dle čl. 5 odst. 1 písm. c) se vztahují k trestnímu řízení, zatímco důvod druhý nutně nikoliv. Dle jejich mínění sice druhý důvod připouští zbavení svobody, i když nebyl trestný čin dokonán, jednání však muselo dospět alespoň do stádia pokusu či přípravy. Smysl a účel zbavení svobody lze poté spatřovat v zabránění jeho dokonání. Nevýznamná není ani skutečnost, že řadě právních řádů není institut preventivní detence vůbec známý. A přesto dokáží účinně čelit společenskému jevu, který stojí na pozadí stížnosti např. tím, že popsání jednání přímo kriminalizují.

Kárná odpovědnost soudců

Rozsudek ze dne 6. listopadu 2018 ve věci č. 55391/13, 57728/13 a 74041/13 – Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku

Velký senát Soudu jednomyslně rozhodl o porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jelikož se jí v rámci řízení o kárném provinění nedostalo veřejného projednání před soudem, který by byl nadán úplnou přezkumnou pravomocí. Většinou jedenácti hlasů proti šesti Soud naopak zamítl námitku stěžovatelky na porušení požadavku nezávislosti a nestrannosti soudu.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelka je soudkyně, proti níž byla vznesena tři kárná obvinění. První se týkalo údajně neuctivých poznámek, jichž se měla dopustit v rámci telefonního rozhovoru s kolegou, který byl pověřen hodnocením její výkonnosti. Druhé kárné provinění měla spáchat tím, že v prvním řízení vědomě použila nepravdivé výpovědi. Předmětem třetího řízení bylo její ovlivňování soudce pověřeného vyšetřováním, aby nezahajoval kárné řízení proti svědku, který vypovídal nepravdivě. Dle vnitrostátní právní úpravy jsou kárná řízení ve věcech soudců dvoustupňová. V prvním stupni rozhoduje nejvyšší rada soudnictví jakožto orgán soudcovské samosprávy. O opravném prostředku rozhoduje ve druhém stupni zvláštní senát nejvyššího soudu. Nejvyšší rada soudnictví shledala stěžovatelku vinnou ve všech třech kárných řízeních. Stěžovatelka namítala zejména nesprávné zjištění skutkového stavu. Prostřednictvím odvolání se proto domáhala jeho přezkoumání ze strany zvláštního senátu nejvyššího soudu. Zároveň žádala, aby za tímto účelem nařídil veřejné jednání. Nejvyšší soud tento návrh zamítl s tím, že jeho přezkoumání pravomoc je omezena na právní stránku věci. Vzhledem k nemožnosti provádět vlastní dokazování považoval veřejné jednání za zbytečné. V odůvodnění současně označil skutkové závěry orgánu rozhodujícího v prvním stupni za rozumné. Nejvyšší soud odvolání nevyhověl a

potvrdil prvostupňové rozhodnutí. Stěžovatelce bylo uloženo souhrnné kárné opatření ve formě pozastavení výkonu funkce v délce 240 dnů. Ve skutečnosti byla z důvodu promlčení postavena mimo službu jen 100 dní.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

Stěžovatelka tvrdila, že v kárných řízeních došlo k četným porušením záruk spravedlivého procesu. Konkrétně namítala, že její záležitost nebyla ani na jednom stupni veřejně projednána, i když o to výslovně žádala, že oba rozhodující orgány nebyly dostatečně nezávislé a nestranné a že přezkum ze strany odvolacího orgánu byl z hlediska rozsahu značně omezený, jelikož odmítl posoudit skutkové otázky. Stěžovatelka také namítala, že po změně právní kvalifikace nebyla podrobně informována o povaze a důvodech obvinění, která proti ní byla vznesena, a proto neměla ani dostatečný čas a možnosti k přípravě obhajoby.

A. K DOSAVADNÍMU PRŮBĚHU ŘÍZENÍ

Senát páté sekce Soudu dospěl v rozsudku ze dne 21. června 2016 k jednomyslnému závěru o porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Věc byla postoupena velkému senátu Soudu z podnětu žalované vlády.

Z

B. K PŘIJATELNOSTI

a) Nedodržení šestiměsíční lhůty

Dle čl. 35 odst. 4 Úmluvy je Soud oprávněn posoudit otázku přijatelnosti stížnosti v kterémkoli stádiu řízení. Ani skutečnost, že vláda námitku opožděnosti nevznesla, nebrání Soudu, aby se jí nemohl samostatně zabývat. Za nepřijatelné z důvodu nedodržení pravidla šestiměsíční lhůty Soud v minulosti označil ty námitky, které byly poprvé uplatněny až v odpovědi na vyjádření vlády ke stížnosti ([Majski proti Chorvatsku](#), č. 33593/03, rozsudek ze dne 1. června 2006, § 34) nebo ještě později v průběhu řízení. Soud vyzdvihl, že zásada, dle níž „soud nejde nad návrhy stran“, patří k základním pilířům soudního řízení na vnitrostátní i mezinárodní úrovni. Předmět řízení je tudíž vymezen námitkami, které jsou obsaženy ve stížnosti podané k Soudu. Jakákoli další tvrzení jdoucí nad rámec stížnosti lze vzít v potaz jedině tehdy, pokud mají souvztažnost k původním stížnostním námitkám ([Fabián proti Maďarsku](#), č. 78117/13, rozsudek velkému senátu ze dne 5. září 2017, § 94). Skutečnost, že se stěžovatelka dovolávala už ve stížnosti

porušení některých záruk spravedlivého procesu, ji dle Soudu neopravňuje k tomu, aby mohla později rozšířit předmět řízení o další námitky na poli článku 6 Úmluvy ([Adam a ostatní proti Německu](#), č. 290/03, rozhodnutí ze dne 1. září 2005). Rozsah působnosti tohoto ustanovení je velmi široký. Proto musí být i přezkum Soudu vždy omezen na konkrétní námitky uváděné ve stížnosti. Námitku údajného porušení práva na spravedlivý proces z důvodu, že nejvyšší radu soudnictví nelze s ohledem na její složení považovat za nezávislý a nestranný soud, stěžovatelka na rozdíl od obdobné námitky vztahující se ke zvláštnímu senátu nejvyššího soudu uplatnila teprve v řízení před velkým senátem. Z toho plyne, že tato námitka byla vznesena po uplynutí předepsané šestiměsíční lhůty od konečného vnitrostátního rozhodnutí, a je tudíž nepřijatelná pro opožděnost.

b) Nevyčerpání všech vnitrostátních prostředků nápravy

Ve světle výše uvedeného Soud považoval za bezpředmětné zabývat se námitkou vlády, že nebyly v tomto

ohledu vyčerpány všechny vnitrostátní prostředky nápravy. Dále zamítl námitku vlády také ve vztahu k tvrzením stěžovatelky o porušení požadavků nezávislosti a nestrannosti ze strany zvláštního senátu nejvyššího soudu a ohledně jeho omezeného přezkumu. Vláda totiž nepředložila žádné věrohodné vysvětlení, co jí bránilo vznést tyto námitky už v řízení před senátem.

c) Neslučitelnost *ratione materiae*

Velký senát se dále zabýval námitkou, že stěžovatelka neměla v rozporu s čl. 6 odst. 3 písm. a) a b) Úmluvy dostatečný čas a možnosti k přípravě obhajobě, jelikož nebyla vyrozuměna o povaze a důvodech obvinění proti ní. Mezi účastníky řízení nebylo sporu o tom, že na kárná řízení je článek 6 Úmluvy použitelný ve své občanskoprávní složce (*Baka proti Maďarsku*, č. 20261/12, rozsudek velkého senátu ze dne 23. června 2016, § 104–105).

Vláda však rozporovala, že by šlo svou povahou o řízení o „oprávněnosti trestního obvinění“ v autonomním významu, který tomuto slovnímu spojení judikatura přiznává. Použitelnost trestní větve daného ustanovení Soud zkoumal ve světle kritérií tzv. Engelova testu (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a další, rozsudek pléna ze dne 23. listopadu 1976, § 82). Prvním kritériem je kvalifikace deliktu dle vnitrostátního právního řádu. V projednávané věci se stěžovatelka měla

dopustit kárných provinění, nikoliv trestných činů, na čemž nic nemění ani skutečnost, že na jejich projednávání mohou být trestní předpisy podpůrně použitelné. Řízení probíhalo před kárnými orgány a nebyly na něm zúčastněny orgány činné v trestním řízení. Druhým kritériem je povaha deliktu. Soud zde přihlédl k tomu, že postih za kárné delikty není namířen vůči každému, ale jen zvláštní skupině osob, jimiž jsou v dané věci soudci. Jeho účelem je ochrana profesní cti a pověsti, jakož i ochrana důvěry veřejnosti v soudnictví. Obvinění vznesená vůči stěžovateli tudíž byla svou povahou kárná, nikoliv trestní. Konečně se Soud zabýval také závažností nejpřísnější sankce, jejíž uložení stěžovatelce hrozilo. Všechna zákonem povolená kárná opatření představovala typické kárné sankce. Soud připomněl, že i když citelná pokuta může mít trestní povahu, tato skutečnost bez dalšího nepostačuje k závěru o trestní povaze daného řízení (*Müller-Hartburg proti Rakousku*, č. 47195/06, rozsudek ze dne 19. února 2013, § 47).

Ve světle těchto skutečností Soud shledal, že řízení vedená proti stěžovateli nebyla svou povahou trestní. Tento závěr odpovídá ustálené judikatuře, dle níž zpravidla není na kárná řízení článek 6 Úmluvy v trestní části použitelný (viz např. *Oleksandr Volkov proti Ukrajině*, č. 21722/11, rozsudek ze dne 9. ledna 2013, § 92–95). Z toho důvodu Soud prohlásil stěžovatelčiny námitky

Z

stran porušení jejího práva na seznámení se s podstatou obvinění a práva na dostatečný čas a možnosti k přípravě obhajoby za neslučitelné *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

C. K ODŮVODNĚNOSTI

a) Úvodní poznámky

Kárná opatření uložila stěžovateli nejvyšší rada soudnictví, tedy orgán, který dle účastníků řízení nelze považovat za soud ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Soud předeslal, že pokud správní orgán rozhoduje spory o občanských právech nebo závazcích, aniž by sám splňoval záruky daného ustanovení, neznamená to nutně jeho porušení za předpokladu, že rozhodnutí správního orgánu podléhají následné kontrole ze strany soudního orgánu, který je nadán úplnou přezkumnou pravomocí a nabízí veškeré záruky spravedlivého procesu (*Albert a Le Compte proti Belgii*, č. 7299/75 a 7496/76, rozsudek pléna ze dne 10. února 1983, § 29). Podobně tomu bylo v projednávané věci, v níž stěžovatelka napadla rozhodnutí nejvyšší rady soudnictví odvoláním ke zvláštnímu senátu nejvyššího soudu. Proto bylo třeba dále

zkoumat, zda řízení před tímto orgánem dostalo zárukám spravedlivého procesu. Velký senát oproti senátu zaujal odlišný přístup, když zkoumal jednotlivé námitky stěžovatelky samostatně, nikoliv v jejich souhrnu.

b) K nezávislosti a nestrannosti zvláštního senátu Nejvyššího soudu

Při zkoumání, zda lze určitý ‚soud‘ považovat za ‚nezávislý‘, Soud zohledňuje: (i) způsob ustanovování členů orgánu, (ii) délku výkonu jejich funkce, (iii) existenci záruk proti vnějším vlivům a tlakům, a konečně (iv) zda orgán budí celkově zdání nezávislosti (*Findlay proti Spojenému království*, č. 22107/93, rozsudek ze dne 25. února 1997, § 78). Dále připomněl, že pojem nestrannosti je vnímán jako absence předsudku či předpojatosti, přičemž je třeba zkoumat subjektivní i objektivní hledisko (*Kyprianou proti Kypru*, č. 73797/01, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2005, § 118). U objektivní nestrannosti se posuzuje, zda existují okolnosti, které by mohly vzbuzovat pochybnosti o nestrannosti soudu či soudce. Subjektivní vnímání účastníka řízení je sice důležité, ale nikoli rozhodující.

Klíčové je, jak by situaci mohl vnímat nezávislý pozorovatel ([Micaleff proti Maltě](#), č. 17056/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2009, § 96 a 98).

Jelikož stěžovatelka neuvedla nic, co by mohlo vzbuzovat pochybnosti o subjektivní nestrannosti členů odvolacího orgánu, Soud se dále zabýval toliko otázkou objektivní nestrannosti. Předně odmítl, že by mohla být nezávislost a nestrannost zvláštního senátu zpochybněna skutečností, že předseda nejvyššího soudu je současně předsedou nejvyšší rady soudnictví. Soud vyzdvihl, že předseda sám není členem zvláštního senátu. Stěžovatelka nepředložila nic, co by mohlo nasvědčovat tomu, že by jakkoliv ovlivňoval jeho složení a rozhodování v její věci. Samotná dvojí role předsedy tak nemůže vyvolat pochybnosti o nezávislosti a objektivní nestrannosti zvláštního senátu nejvyššího soudu.

Soud se dále zabýval tím, zda může zavdat důvod k pochybnostem o objektivní nestrannosti členů zvláštního senátu skutečnost, že nejvyšší rada soudnictví je orgánem, který má vůči nim kárnou pravomoc a významný vliv na jejich další karierní postup. Soud předně vysvětlil, že na projednávanou věc nelze mechanicky vztáhnout závěry vyslovené ve věci [Oleksandr Volkov proti Ukrajině](#) (cit. výše, § 117), neboť v té shledal závažné systémové nedostatky co do nezávislosti a fungování tamní soudní soustavy. Následně vyzdvihl, že soudci

nejvyššího soudu jsou zkušení právníci v pozdějších fázích kariéry, kteří zpravidla nemají očekávání dalšího karierního postupu, a tudíž ani nejsou závislí na hodnocení své práce ze strany nejvyšší rady soudnictví. Ani skutečnost, že mohou být kárně stíháni před orgánem soudcovské samosprávy, nemůže bez dalšího vést k závěru o jejich podjatosti. Soud tak nespatořoval objektivní důvody pochybovat o nestrannosti a nezávislosti soudců nejvyššího soudu. V tomto ohledu tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy nedošlo.

c) K absenci veřejného projednání a omezenému rozsahu přezkumu

Nakonec Soud posuzoval námitky stěžovatelky stran nedostatečného rozsahu přezkumu a absence veřejného projednání její věci v řízení před zvláštním senátem nejvyššího soudu. Projednání těchto námitek soud spojil, neboť za daných okolností spolu úzce souvisí.

Soud připomněl, že ‚soud‘ ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy musí být nadán úplnou přezkumnou pravomocí k tomu, aby se mohl zabývat všemi skutkovými nebo právními otázkami, které jsou z hlediska předmětu řízení významné ([Terra Woningen B. V. proti Nizozemsku](#), č. 20641/92, rozsudek ze dne 17. prosince 1996, § 52). Pojem úplné přezkumné pravomoci má autonomní význam. Tento požadavek bude zpravidla spl-

Z

něn, bude-li přezkum řízení, které proběhlo před správním orgánem, dostatečný. Při posuzování dostatečnosti soudního přezkumu je nutno posoudit: a) předmět napadeného rozhodnutí, zejména zda se týkalo otázek, které vyžadují zvláštní odborné znalosti v určité oblasti, a zda bylo založeno na správním uvážení, b) způsob, kterým bylo rozhodnutí přijato, zejména procesní záruky, které byly v řízení před správním orgánem k dispozici, a c) obsah sporu včetně rozsahu soudní žaloby ([Sigma Radio Television Ltd. proti Kypru](#), č. 32181/04 a 35122/05, rozsudek ze dne 21. července 2011, § 154). V neposlední řadě je třeba přihlídnout i ke zvláštní povaze a účelu řízení ve správním soudnictví, v rámci něhož může být skutkový přezkum v zásadě omezený a odvolací soudní orgán se může zaměřit spíše na přezkum předchozího řízení než na přijímání skutkových závěrů. Soudní orgán musí být konečně nadán pravomocí zrušit napadené rozhodnutí a buď vydat nové rozhodnutí, nebo vrátit věc témuž nebo jinému správnímu orgánu zpět k dalšímu řízení ([Kingsley proti Spojenému království](#), č. 35605/97, rozsudek velkého senátu ze dne 28. května 2002, § 32 a 34).

Veřejnost jednání chrání účastníky řízení před kabinetní justicí a podporuje důvěru veřejnosti v řádný výkon soudnictví. Právo na veřejné projednání věci umožňuje účastníkům, aby se mohli vyjádřit k projednávané věci, čímž přispívá k naplňování zásad kontradiktornosti řízení a rovnosti zbraní. Z požadavku veřejného projednání před soudem prvního a jediného stupně vyplývá až na výjimky také právo účastníka řízení na ústní slyšení. Tyto výjimky se musí vztahovat k povaze otázek, které mají být v rámci řízení rozhodovány. Soud v minulosti připustil, že veřejné jednání není třeba tam, kde: a) neexistuje spor ohledně skutkových okolností, které lze u veřejného jednání vyjasnit, takže lze rozhodnout spravedlivě na podkladě samotného spisu, b) jde o čistě právní otázky omezeného rozsahu či nižší míry složitosti nebo za c) jsou předmětem řízení vysoce technické otázky, např. v oblasti sociálního zabezpečení. Nařízení jednání bude v zásadě nezbytné: a) je-li třeba přezkoumat, zda byly správním orgánem správně zjištěny rozhodné skutkové okolnosti, b) kde je třeba, aby si soud učinil vlastní názor na účastníky tím, že jim umožní, aby vylíčili svou osobní situaci, nebo c) pokud

soud potřebuje některé okolnosti blíže ozřejmit. Soud rovněž dříve rozhodl, že nedostatek veřejného projednání věci před orgánem prvního stupně nemůže být zhojen nařízením jednání ze strany odvolacího orgánu, pokud přezkumná pravomoc soudu byla omezena do té míry, že nemohl přezkoumat skutkové okolnosti a posoudit přiměřenost uložené sankce (*Gautrin a ostatní proti Francii*, č. 21257/93 a další, rozsudek ze dne 20. května 1998, § 42). Naopak tam, kde soud rozhoduje s úplnou přezkumnou pravomocí, může tím dodatečně zhojit, že se na nižším stupni veřejné jednání nekonalo (*Buterlevičiūtė proti Litvě*, č. 42139/08, rozsudek ze dne 12. ledna 2016, § 52–54).

V projednávané věci bylo předmětem řízení posouzení, zda stěžovatelka porušila své profesní povinnosti. K rozhodování tak dle Soudu nebyly vyžadovány odborné znalosti nebo zkušenosti. Navrhovaná kárná opatření mohla mít z hlediska stěžovatelky závažné důsledky, jelikož jí v krajním případě hrozilo odvolání z funkce. Vážnosti předmětu řízení by měl odpovídat také rozsah přezkumné pravomoci zvláštního senátu nejvyššího soudu.

Pokud jde o řízení před nejvyšší radou soudnictví, Soud shledal, že řízení doprovázely určité procesní záruky. Stěžovatelce byly řádně doručovány všechny písemnosti a měla dostatečný čas k přípravě své obhajoby. Ří-

zení však bylo písemné, a tudíž se stěžovatelka v žádném jeho stádiu nemohla osobně zúčastnit zasedání rady. Konání veřejného zasedání právní úprava ani nepřipouštěla, a proto také musela být žádost stěžovatelky v tomto směru zamítnuta. Za této situace dle Soudu nelze mít za to, že rozhodnutí prvostupňového orgánu bylo založeno na dostatečném prošetření skutkových okolností případu.

Co se týče řízení před zvláštním senátem nejvyššího soudu, námitky stěžovatelky se týkaly otázek skutkových i právních, přičemž právě skutkové námitky měly rozhodující význam, jelikož stěžovatelka v řízení před orgánem prvního stupně setrvala popírala, že by se dopustila skutků, které jí byly kladeny za vinu. Dle Soudu je právě v řízeních, která mohou vyústit v uložení sankcí, zvláště důležité správné zjištění skutkového stavu. Kárná řízení se soudci nejsou výjimkou, neboť je v sázce důvěra veřejnosti v řádný výkon spravedlnosti. Právní úprava výslovně konání veřejného jednání před zvláštním senátem nevyklučovala, jakkoli není jeho nařízení běžné. Tento orgán také nezamítl žádost stěžovatelky s odkazem na absenci právního základu, ale z důvodu omezeného rozsahu své přezkumné pravomoci a nadbytečnosti provedení stěžovatelkou navrhovaných důkazů. Zvláštní senát nejvyššího soudu nebyl dle právní úpravy nadán pravomocí provádět vlastní dokazování. Byla-li za dané situace přezkumná pravomoc

Z

zvláštního senátu omezena na posouzení zákonnosti napadeného rozhodnutí, aniž by mohl soud zkoumat skutkové otázky, nemohlo odvolací řízení zhojit nedostatky, které nastaly již v prvostupňovém řízení. Soud proto dospěl k závěru, že řízení před vnitrostátními orgány nedostalo požadavkům vyplývajícím z čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudce Raimondi, soudkyně Nussberger a Jäderblom, soudce Møse, soudkyně Poláčková a Koskelo připojili k rozsudku společné souhlasné stanovisko. Dle jejich mínění se většina odchýlila od dosavadních standardů, kterými Soud poměřoval, zda vnitrostátní soud vykonal dostatečný přezkum rozhodnutí správního orgánu, či nikoliv. Porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tito soudci spatřují jen v rovině nenařízení veřejného jednání v rámci třetího kárného řízení proti stěžovatelce.

Soudce Pinto de Albuquerque k rozsudku připojil rovněž vlastní souhlasné stanovisko. Jeho podstatou je

všeobecná kritika posuzovaného systému vedení kárných řízení, který v mnohých ohledech nesplňuje požadavky Úmluvy. Současně však přivítal, že již v průběhu řízení portugalská vláda poukázala na jeho připravované změny.

Konečně soudkyně Yudkivska, soudci Vučinić a Pinto de Albuquerque, soudkyně Turković a soudci Dedov a Hüseyinov připojili k rozsudku společné částečně nesusohlasné stanovisko, v němž se vymezili vůči výroku o neporušení požadavku nezávislosti a nestrannosti zvláštního senátu nejvyššího soudu.

Cizinecké právo

Rozsudek ze dne 11. prosince 2018 ve věci č. 59793/17 – M. A. proti Litvě

Senát čtvrté sekce Soudu čtyřmi hlasy proti třem rozhodl, že tím, že stěžovatelům nebylo umožněno podat na hraničním přechodu žádost o azyl, a jejich navrácením do Běloruska bez přezkoumání jejich

tvrzení, že v případě následného navrácení do Čečenska jim hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení, došlo k porušení článku 3 Úmluvy. Stejným poměrem hlasů shledal i porušení článku 13 Úmluvy, neboť přezkum rozhodnutí o odepření vstupu stěžovatelů správními soudy neměl automatický odkladný účinek.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelé, ruská rodina se třemi malými dětmi, utekli v dubnu 2017 z Čečenska do Běloruska. Posléze na polských hranicích neúspěšně požádali o mezinárodní ochranu. Následně se pokoušeli požádat o mezinárodní ochranu i na hraničních přechodech s Litvou, a to hned třikrát. Před Soudem namítali, že pohraniční stráž jejich žádosti ani jednou nepřevzala a oni byli na základě rozhodnutí o odepření vstupu bez jakéhokoliv individuálního posouzení navráceni zpět do Běloruska. V době rozhodnutí Soudu se stěžovatelé nacházeli na území Polska, kde očekávali rozhodnutí o svých žádostech o azyl.

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelé především namítali, že i když se pokoušeli na hraničních přechodech s Litvou požádat o mezinárodní ochranu, litevské orgány azylové řízení nezahájily

ze dne 12. září 2012, § 128). Následné azylové řízení zahájené v jiném státě, v tomto případě v Polsku, nemůže dle Soudu napravit jednání litevských orgánů, které stěžovatelé napadají.

Soud konečně zamítl námitku nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, neboť dle litevského právního řádu nemá odvolání proti rozhodnutí o odepření vstupu automatický odkladný účinek, a nelze ho tak dle ustálené judikatury Soudu považovat za účinný prostředek nápravy (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, č. 30696/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 2011, § 293).

b) K odůvodněnosti

Soud nejprve zopakoval, že článek 3 Úmluvy ukládá smluvním stranám povinnost nevyhostit cizince do státu, kde existují závažné důvody se domnívat, že mu hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení (*Paposhvili proti Belgii*, č. 41738/10, rozsudek velkého senátu ze dne 13. prosince 2016, § 172–173). To platí i v případě nepřímého *refoulement*, kdy je navracející stát povinen zajistit, že zprostředkující země poskytne dostatečné záruky, že jednotlivce nenavrátil do země původu

a navrátily je do Běloruska, čímž je vystavily skutečnému nebezpečí, že budou navráceni dále do Ruska a tam vystaveni špatnému zacházení v rozporu s článkem 3 Úmluvy.

a) K přijatelnosti

V odpovědi na námitku žalované vlády ohledně neslučitelnosti projednávané stížnosti *ratione personae* s ustanoveními Úmluvy Soud nejprve poznamenal, že všechna rozhodnutí o odepření vstupu na hranicích byla přičitatelná žalovanému státu, jelikož byla přijata jeho orgány. Situace, na niž poukazovali stěžovatelé, tedy spadala dle článku 1 Úmluvy do jurisdikce Litvy. Zároveň v době odepření vstupu stěžovatelů na území nebyly ještě posuzovány jejich žádosti o mezinárodní ochranu podané později v Polsku. Soud tak neshledal důvod pro zbavení žalovaného státu odpovědnosti za přezkum žádostí o azyl, které se stěžovatelé pokusili na hraničních přechodech s Litvou podat v dubnu a květnu 2017.

Soud dále konstatoval, že stěžovatele je i nadále třeba považovat za „oběti“ ve smyslu článku 34 Úmluvy. Připomněl, že ke ztrátě postavení oběti je podle judikatury Soudu zpravidla vyžadováno výslovné či konkludentní uznání porušení Úmluvy a poskytnutí nápravy (*Nada proti Švýcarsku*, č. 10593/08, rozsudek velkého senátu

Z

bez posouzení hrozeb, kterým by tam čelil. To platí tím spíše tehdy, pokud zprostředkující země není smluvní stranou Úmluvy (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, č. 27765/09, rozsudek velkého senátu ze dne 23. února 2012, § 146–147). Za účelem zkoumání obav a posouzení rizik jsou přitom smluvní strany na základě článku 3 Úmluvy povinny mít zavedeny vhodné postupy, které takové posouzení umožní (*Paposhvili proti Belgii*, cit. výše, § 184–185).

Ve světle těchto zásad Soud považoval v projednávané věci za klíčové zodpovědět otázku, zda v případě stěžovatelů litevské orgány provedly odpovídající posouzení jejich tvrzení, že jim v případě navrácení do Čečenska hrozí skutečné nebezpečí špatného zacházení, a to předtím, než je ve dnech 16. dubna, 11. a 22. května 2017 navrátily do Běloruska (*Babajanov proti Turecku*, č. 49867/08, rozsudek ze dne 10. května 2016, § 43). Hlavním rozporem mezi účastníky řízení v projednávané věci přitom bylo, zda stěžovatelé skutečně na hraničních přechodech žádosti o mezinárodní ochranu podali.

K tomu Soud zaprvé uvedl, že jednání stěžovatelů odpovídá jejich tvrzení, že na hraniční přechody s Litvou přišli za účelem podání žádosti o mezinárodní ochranu, když se sami pohraniční strážní přihlásili a nesnažili se zatajit, že nemají povolení ke vstupu na území (*R. H. proti Švédsku*, č. 4601/14, rozsudek ze dne 10. září 2015, § 72).

Co se týče dne 16. dubna 2017, stěžovatelé tvrdili, že na hraničním přechodu žádali pohraniční stráž o azyl nejprve ústně. Následně rovněž napsali slovo ‚azul‘ v cyrilice na podpisové místo všech sedmi rozhodnutí o odepření vstupu. V této souvislosti Soud zdůraznil důležitost tlumočení pro zajištění přístupu k azylovému řízení, a to jak ve světle judikatury Soudu (*M. S. S. proti Belgii a Řecku*, cit. výše, § 301), tak ve světle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/32/EU ze dne 26. června 2013 o společných řízeních pro přiznávání a odnímání statusu mezinárodní ochrany a doporučení vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR). Soud dále poukázal na vyjádření UNHCR, dle kterého pro podání žádosti o azyl není vyžadována žádná specifická forma, a na doporučení Výboru ministrů Rady Evropy, aby pohraniční stráž byla vycvičena za účelem identifikace žadatelů o azyl. Ve světle výše uvedeného Soud konstatoval, že napsání slova ‚azul‘ na všech sedmi rozhodnutích mělo být pro pohraniční stráž dostatečným vodítkem, že si žadatelé přejí požádat o azyl.

Poslední pokus stěžovatelů o zahájení azylového řízení dne 22. května 2017, kdy stěžovatelé pořídili fotografie jejich žádostí o azyl, které se snažili předat litevským pohraničnickům na železničním hraničním přechodu, a jízdenek na vlakové spojení Minsk Vilnius, nebyl vládou rozporován, a Soud ho tak považoval za prokázaný.

U druhého pokusu o podání žádosti o azyl dne 11. května 2017 Soud neměl žádné přímé důkazy pro posouzení jeho věrohodnosti tvrzení stěžovatelů, kteří uváděli, že žádali výhradně ústně. Informace podané stěžovateli o času a dni jejich příjezdu na hraniční přechod nicméně odpovídaly úředním záznamům pohraniční stráž. Jejich vylíčení snahy podat azylovou žádost byla současně konzistentní s vylíčením jejich dalších dvou pokusů, které Soud považoval za věrohodné. Za daných okolností proto Soud učinil závěr, že se stěžovatelé i dne 11. května 2017 snažili požádat o mezinárodní ochranu (*M. O. proti Švýcarsku*, č. 41282/16, rozsudek ze dne 20. června 2017, § 75).

Podle Soudu tedy stěžovatelé v uvedených dnech podali na litevských hranicích žádosti o mezinárodní ochranu, které nebyly ze strany příslušníků pohraniční stráže žalovaného státu přijaty a předány příslušným orgánům pro vedení azylového řízení. Ve svých zprávách nadřízeným se přitom pohraniční stráž nijak nezmínila o přání stěžovatelů o azyl požádat ani se nezabývala jiným důvodem, který by stěžovatelé mohli mít

Z

pro příchod na hranice bez platných cestovních dokladů. Soud též uvedl, že nebylo nijak posouzeno, zda je možné stěžovatele – rodinu s pěti velmi malými dětmi – do Běloruska, které není smluvní stranou Úmluvy a dle dostupných informací ho nelze považovat za bezpečnou třetí zemi pro čečenské žadatele o azyl, navrátit. Stěžovatelé tak byli navráceni do Běloruska bez jakéhokoliv posouzení jejich žádosti o azyl (*Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii*, cit. výše, § 147). Opatření, která žalovaná vláda označila za dostatečné záruky proti svévolnému vyhoštění žadatelů o azyl, jmenovitě dozor nad pohraniční stráží nadřízenými nebo monitorování hranic nevládními organizacemi, nebyla v projednávané věci účinná. Soud proto rozhodl, že došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

Soud s odkazem na posouzení přijatelnosti námítky porušení článku 3 Úmluvy zopakoval, že přezkum rozhod-

nutí o odepření vstupu na území správními soudy neměl automatický odkladný účinek. Došlo proto rovněž k porušení článku 13 Úmluvy.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudci Ravarani, Bošnjak a Paczolay v nesouhlasném stanovisku vyjádřili názor, že situace ‚vyhoštění‘ je třeba odlišovat od ‚odepření vstupu‘, a konstatovali, že Soud měl ve svém posouzení přesně stanovit, jaké povinnosti mají na základě článku 3 Úmluvy smluvní strany v situacích, kdy cizinec žádá o azyl na hranicích, a nenachází se tak ještě na jeho území. Zároveň vyslovili nesouhlas se závěry většiny, že stěžovatelé na litevských hranicích o azyl požádali, jelikož napsání slova ‚azul‘ do kolonky podpisu, když jména stěžovatelů začínají také na písmeno ‚a‘, nebo fotografie písemných žádostí nepovažovali za dostatečně průkazné.

Soudce Pinto de Albuquerque ve svém souhlasném stanovisku vyjádřil podporu závěrům většiny a ocenil, že se Soud neodklonil od své předchozí judikatury ve věcech *Hirsi Jamaa a ostatní proti Itálii* a *Sharifi a ostatní proti*

Rakousku, když v projednávané věci potvrdil jurisdikci státu na jeho hranicích i právo migrantů na individuální posouzení jejich případů a nepřiklonil se k užšímu výkladu pojmu „vyhoštění“, které by nezahrnovalo situace nepřijetí či odepření vstupu cizince na hranicích.

Sociální zabezpečení

Rozsudek ze dne 11. prosince 2018 ve věci č. 65550/13 – *Belli a Arquier-Martinez proti Švýcarsku*

Senát třetí sekce Soudu pěti hlasy proti dvěma prohlásil, že nemožnost vyplácet mimořádný invalidní důchod do zahraničí, jehož výplata nezávisí na předchozím placení příspěvků do systému sociálního zabezpečení, spadá do působnosti článku 8 (a tedy i článku 14) Úmluvy na základě rodinného života, a šesti hlasy proti dvěma rozhodl, že článek 14 Úmluvy zakazující diskriminaci ve spojení s článkem 8 Úmluvy nebyl porušen u osob pobírajících takový mimořádný důchod ve srovnání s osobami, které řádný invalidní důchod, založený na předchozím placení příspěvků do systému, naopak v zahraničí pobírat mohou.

I. SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

Stěžovatelkami jsou švýcarské občanky, a sice dcera, která trpí vrozenou hluchotou a není schopna se o sebe postarat, a její matka, která je současně její poručnicí. První stěžovatelka po dovršení dospělosti začala pobírat mimořádný invalidní důchod (a později i dávku v bezmocnosti; dále bude pro zjednodušení zmiňována jen mimořádný důchod). Tyto dávky podle platné právní úpravy nejsou založeny na předchozím placení příspěvků do systému sociálního zabezpečení a mohou být vypláceny jen osobám s bydlištěm ve Švýcarsku, a to na rozdíl od řádných invalidních důchodů, na které vzniká nárok za předpokladu předchozího placení příspěvků do systému.

Během přezkumného řízení v roce 2009 bylo zjištěno, že se stěžovatelky mezitím přestěhovaly do Brazílie a první stěžovatelka pravidelně jezdila do Švýcarska na návštěvu svého otce. V důsledku toho bylo vyplácení uvedených dávek první stěžovatelce zastaveno. Správní soud zamítl žalobu stěžovatelek s odkazem na zákonná ustanovení a federální soud jejich opravný prostředek následně zamítl s tím, že zrušení nároku na výplatu těchto dávek nespadá pod článek 8 Úmluvy.

Z

II. ODŮVODNĚNÍ ROZHODNUTÍ SOUDU

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 14 VE SPOJENÍ S ČLÁNKEM 8 ÚMLUVY

Stěžovatelky namítaly, že vrozená povaha zdravotního postižení první stěžovatelce brání ve splnění podmínky předchozího placení příspěvků do systému sociálního zabezpečení, a ta tudíž s ohledem na diskriminační podmínku bydliště nemůže pobírat švýcarský mimořádný invalidní důchod v zahraničí.

a) K použitelnosti článku 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy

Soud předně připomněl, že se zákaz diskriminace obsažený v článku 14 Úmluvy uplatní jen při užívání práv a svobod přiznaných Úmluvou a jejími protokoly; to nepředpokládá současné porušení jiného ustanovení, ale skutkové okolnosti musejí spadat do působnosti některého z nich (*Vallianatos a ostatní proti Řecku*, č. 29381/09 a 32684/09, rozsudek velkého senátu ze dne 7. listopadu 2013, § 72). Úmluva nezakládá právo na důchod či dávku sociálního zabezpečení v určité výši (*Youri Romanov proti Rusku*, č. 69341/01, rozsudek ze

dne 25. října 2005, § 45) ani právo na určitou životní úroveň (*Vassilenkov proti Ukrajině*, č. 19872/02, rozsudek ze dne 3. května 2005, § 18). Pojem rodinného života podle článku 8 Úmluvy nezahrnuje jen společenské, morální nebo kulturní vztahy, ale také hmotné zájmy (*Merger a Cros proti Francii*, č. 68864/01, rozsudek ze dne 22. prosince 2004, § 46). Pojem osobní autonomie odráží významnou zásadu, která stojí na pozadí výkladu záruk v článku 8 (*Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 61; *Haas proti Švýcarsku*, č. 31322/07, rozsudek ze dne 20. ledna 2011, § 51).

V projednávané věci je s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem podstatné, že první stěžovatelka není schopna se o sebe postarat a že tuto péči zajišťuje druhá stěžovatelka. Existují tu dodatečné prvky závislosti nad rámec běžných citových pout, které výjimečně vedou k uplatnění záruk vyplývajících z rodinného života podle článku 8 Úmluvy mezi dospělými osobami (obdobně *Emonet proti Švýcarsku*, č. 39051/03, rozsudek ze dne 13. prosince 2007, § 80). Podobně jako ve věci *Di Trizio proti Švýcarsku* (č. 7189/09, rozsudek ze

dne 2. února 2016, § 62) může totiž odepření výplaty důchodu do zahraničí ovlivnit rodinný život stěžovatele, které v takové situaci musejí přijmout obtížná rozhodnutí: buď zůstanou v Brazílii, kde druhá stěžovatelka s novým manželem provozuje hotel, ale přijdou o sporný invalidní důchod, nebo se v zájmu jeho zachování první stěžovatelka vrátí do Švýcarska, což ovšem téměř nevyhnutelně povede k rozdělení rodiny. Proto se na projednávanou věc vztahuje článek 8 a ve spojení s ním i článek 14 Úmluvy.

b) K odůvodněnosti námitky porušení zákazu diskriminace

1. Použitelné zásady

Rozdílné zacházení ve smyslu článku 14 Úmluvy nepředstavuje automaticky porušení tohoto ustanovení; je třeba prokázat, že je s osobami v obdobných nebo srovnatelných situacích zacházeno výhodněji a že tento rozdíl je diskriminační (*Zarb Adami proti Maltě*, č. 17209/02, rozsudek ze dne 20. června 2006, § 71). Tak tomu je, postrádá-li rozdíl v zacházení objektivní a rozumné odůvodnění, což je třeba posoudit s ohledem na cíl a účinky sporného opatření se zřetelem k zásadám obecně platným v demokratické společnosti. Rozdílné zacházení musí sledovat legitimní cíl a musí existovat rozumný vztah přiměřenosti mezi použitými

prostředky a sledovaným cílem (*Zarb Adami proti Maltě*, cit. výše, § 72). Pojem diskriminace obvykle zahrnuje případy, v nichž je s jednotlivcem nebo skupinou bez přiléhavého odůvodnění zacházeno méně příznivě než s ostatními, i když Úmluva nevyžaduje nejpříznivější zacházení (*Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, č. 9214/80 a další, rozsudek pléna ze dne 28. května 1985, § 82).

Státy požívají určitého prostoru pro uvážení, jehož rozsah se liší podle okolností, oblastí a kontextu (*Fretté proti Francii*, č. 36515/97, rozsudek ze dne 26. února 2002, § 40). Úmluva je především mechanismem na ochranu lidských práv a Soud musí brát v potaz vývoj v žalovaném státě a ve smluvních státech obecně. Pro určení šíře prostoru pro uvážení může být relevantní přítomnost či nepřítomnost společného jmenovatele v právních systémech smluvních států (*Glor proti Švýcarsku*, č. 13444/04, rozsudek ze dne 30. dubna 2009, § 75). Státům je obvykle ponechán široký prostor pro přijímání obecných opatření v hospodářské nebo sociální oblasti. Státní orgány jsou obvykle v lepším postavení než mezinárodní soud k tomu, aby v této oblasti stanovily, co je ve veřejném zájmu, ledaže jejich posouzení zjevně postrádá rozumný základ (*Carson a ostatní proti Spojenému království*, č. 42184/05, rozsudek velkého senátu ze dne 16. března 2010, § 61).

Z

2. Jejich použití na projednávanou věc

Úvodem Soud konstatoval, že v projednávané věci je dán diskriminační důvod ve smyslu článku 14 Úmluvy. Jednak je seznam různých důvodů tam uvedený toliko demonstrativní, jednak je tam obsažený zbytkový pojem jiného postavení obvykle vykládán široce (*Carson a ostatní proti Spojenému království*, cit. výše, § 70) a neomezuje se pouze na charakteristiky osobní povahy, jež jsou jednotlivci vlastní nebo vrozené (*Clift proti Spojenému království*, č. 7205/07, rozsudek ze dne 13. července 2010, § 53–58). Druhá stěžovatelka sama nepatří mezi zdravotně postižené, ale za daných okolností může být považována přinejmenším za oběť nepřímou nebo přidruženou (*Guberina proti Chorvatsku*, č. 23682/13, rozsudek ze dne 22. března 2016, § 76–79). Obě stěžovatelky se tudíž mohou dovolávat diskriminačního důvodu podle článku 14. Diskriminace se vztahuje k povaze zdravotního postižení první stěžovatelky ve spojení s příspěvkovým či nepříspěvkovým druhem sporných dávek.

Dále je k posouzení existence rozdílného zacházení mezi osobami v obdobných situacích třeba ověřit, zda se osoby podrobené odlišnému zacházení nacházejí v daném kontextu ve srovnatelných situacích, přičemž rysy odlišných situací a jejich srovnatelnost je třeba posoudit podle dotčené oblasti a účelu namítaného opatření (*Fábián proti Maďarsku*, č. 78117/13, rozsudek velkého senátu ze dne 5. září 2017, § 121). Dotčená oblast se týká možnosti pobírat invalidní důchod v zahraničí, tedy obecných otázek hospodářské sociální politiky, v nichž státy požívají širokého prostoru pro uvážení, ale současně také údajné diskriminace těžce postižené, a tudíž zvláště zranitelné osoby. Oba druhy důchodů zaručují příjem v invaliditě v odlišných případech podle toho, zda dotyčný přispíval, či nikoli do systému sociálního zabezpečení; tato skutečnost není sama o sobě rozhodující, ale je třeba ji vzít v úvahu při odůvodnění rozdílného zacházení. Podle Soudu sice jsou situace osob pobírajících řádný a mimořádný invalidní důchod dostatečně srovnatelné, byť nikoli shodné, a proto byla první stěžovatelka vystavena nerovnému zacházení.

Konečně k odůvodnění tohoto nerovného zacházení Soud uvedl, že jednak stěžovatelky před vnitrostátními orgány plně neuplatnily veškerá svá tvrzení ohledně potíží vznikajících v důsledku nevyplácení mimořádného invalidního důchodu, jednak tyto potíže především pramenily ze svobodného rozhodnutí druhé stěžovatelky opustit Švýcarsko i přes jednoznačná ustanovení vnitrostátní právní úpravy, na jejichž základě musely stěžovatelky zastavení výplaty dávek očekávat. Obě mají jako švýcarské občanky možnost se do země vrátit, první stěžovatelka tam ostatně navštěvuje svého otce, takže tu nejsou nepřekonatelné překážky opětovnému začlenění. Podle Soudu není vazba výplaty mimořádného invalidního důchodu na kritérium bydliště v rozporu s Úmluvou, zejména s ohledem na to, že článek 8 Úmluvy nezaručuje právo na důchod či sociální dávku v určité výši. Tento pohled podporuje i srovnávací analýza řešení zvolených v jiných členských státech Rady Evropy a v unijním právu. Soud ostatně považuje za zvláště relevantní argument žalované vlády, podle něhož je dávka v invaliditě, která se neodvíjí od předchozího placení příspěvků, založena na solidaritě spoluobčanů a má umožnit dotyčné osobě žít ve Švýcarsku, když životní náklady v jiných zemích mohou být výrazně nižší.

S ohledem na značný prostor pro uvážení v hospodářské a sociální oblasti a na zásadu, že Soud *a priori* respektuje státem zvolené pojetí požadavků veřejného

zájmu, není odůvodnění rozdílného zacházení, na které poukazuje vláda, nerozumné. K porušení článku 14 ve spojení se článkem 8 Úmluvy tedy nedošlo.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY SAMOSTATNĚ

Stěžovatelky namítaly, že sporné opatření porušuje článek 8 Úmluvy. Podle Soudu odepření výplaty dávek do zahraničí představuje zásah do práv chráněných článkem 8 Úmluvy, jelikož tyto dávky mohou mít dopad na organizaci rodinného života obou stěžovatelek. Tento zásah však byl stanoven zákonem, sledoval legitimní cíl, a sice solidaritu v sociálním pojištění, a tedy ochranu práv jiných a hospodářský blahobyt země, a současně byl nezbytný v demokratické společnosti. Tuto námitku proto Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

III. ODDĚLENÁ STANOVISKA

Soudkyně Keller a soudce Dedov ve společném souhlasném stanovisku nesouhlasili se závěrem Soudu o použitelnosti článku 8 Úmluvy. Podle nich je jádrem případu peněžité plnění, které chrání jen článek 1 Protokolu č. 1, na jehož základě také Soud zpravidla otázku sociálních dávek posuzuje. Švýcarsko však uvedený protokol neratifikovalo. Je-li podstatné, zda má dávka ze sociálního zabezpečení dopad do rodinné či soukromé sféry jednotlivce, bude toto kritérium vždy splněno. Většina se nezabývala tím, zda mezi spornou dávkou a

Z

rodinným životem existuje úzký vztah, jenž by měl vyplývat z účelu sociálních dávek.

Naopak soudce Serghides ve svém nesouhlasném stanovisku poukázal na to, že je ve věci nově řešena otázka diskriminace mezi různými skupinami zdravotně postižených osob. Podle jeho názoru tu k diskriminaci došlo na základě kritéria výslovně zmíněného v článku 14, a sice narození, když osoby s vrozeným postižením nikdy nemohou uhradit příspěvky do sociálního zabezpečení. Vnitrostátní právo navíc nepřipouští žádnou výjimku ani zmírnění zákazu výplaty do zahraničí. Vnitrostátní soudy případ neposoudily ve světle Úmluvy a nevezaly v úvahu všechny okolnosti. Zákaz diskriminace se navíc použije nejenom na užívání práv chráněných Úmluvou, ale také na jejich omezení. Srovnávací argument by neměl být jediný rozhodující, je také třeba zohlednit povahu opatření a účel omezení.

Nové stížnosti a oznámení proti České republice

V prvním čtvrtletí roku 2019 bylo Soudem vládě České republiky oznámeno sedm níže uvedených stížností. Od Evropského výboru pro sociální práva a smluvních orgánů OSN Česká republika novou stížnost či oznámení v daném období neobdržela.

Rodinný život

Jírová a ostatní (č. 66015/17) – zákaz styku bývalých pěstounů a dítěte odebraného z jejich péče a umístěného do ústavního zařízení a prodloužení ústavní výchovy do devatenácti let věku

Stěžovatelé, bývalí pěstouni a nyní již zletilý muž, který byl v jejich pěstounské péči, namítají, že soudy v rozporu s jejich právem na respektování rodinného života dle článku 8 Úmluvy zakázaly jejich styk. Dále tvrdí, že ústavní výchova třetího stěžovatele, která byla prodloužena i na dobu po dovršení jeho zletilosti, byla v rozporu s článkem 8 Úmluvy, stejně jako skutečnost,

že s prodloužením ústavní výchovy se dle názoru vnitrostátních orgánů automaticky pojal i zákaz styku.

Stručné shrnutí podstaty stížnosti (v režimu IMSI, viz úvodní slovo) a otázky, které Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Hýbková a ostatní (č. 30879/17) – odebrání tří dětí z péče matky a následně navrácení jednoho z dětí do péče matky a ponechání dvou dalších dětí v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Stěžovatelé jsou matka a její dva synové, kteří byli odebráni z její péče a následně ponecháni v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, přičemž jejich sestra byla rozhodnutím jiného senátu téhož soudu v tentýž den do péče matky vrácena. Stěžovatelé namítají porušení svého práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Z

Stručné shrnutí podstaty stížnosti (v režimu IMSI, viz úvodní slovo) a otázky, které Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Dědické právo

Macek (č. 65496/16) – rozhodnutí o nezpůsobilosti být dědicem z důvodu údajného úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, za nějž nebyl nezpůsobilý dědic odsouzen v trestním řízení

Stěžovatel namítá, že vnitrostátní soudy v rozporu s jeho právem na spravedlivý proces dle článku 6 Úmluvy, právem na respektování soukromého a rodinného života dle článku 8 Úmluvy a právem na pokojné užívání majetku dle článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě rozhodly z vlastní iniciativy v dědickém řízení, že je nezpůsobilým dědicem, jelikož se měl dopustit úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, za nějž nebyl nikdy trestním soudem uznán vinným.

Stručné shrnutí podstaty stížnosti (v režimu IMSI, viz úvodní slovo) a otázky, které Soud vládě položil, jsou k dispozici [zde](#).

Regulace nájemného

Stuchlý (č. 63451/16), Volná (č. 33675/17), Jošt (č. 76814/16) a Kolářovi (č. 77399/16) – majitelé domů, kteří z důvodu regulace nájemného nemohli od nájemců vybírat tržní nájemné z bytů

Stěžovatelé tvrdí, že regulací nájemného bez právního základu v letech 2002 až 2006 došlo k porušení jejich práva na ochranu majetku ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě.

Stručné shrnutí podstaty stížností a otázka Soudu dosud nebyly publikovány.

Velký senát Soudu

V prvním čtvrtletí tohoto roku byla bilance velkého senátu vyrovnaná. O čtyřech stížnostech bylo rozhodnuto, čtyři nové se před velký senát dostaly.

Nejprve k věcem, o nichž bylo rozhodnuto. Informaci o věci [Fernandes de Oliveira proti Portugalsku](#) naleznete ve slovu závěrem v tomto Zpravodaji.

Ve věci [Rooman proti Belgii](#) (č. 18052/11, rozsudek velkého senátu ze dne 31. ledna 2019) Soud vyjasnil a blíže rozvedl obsah povinnosti poskytnout osobě v zabezpečovací detenci adekvátní léčbu.

Ve věci [Güzelyurtlu a ostatní proti Kypru a Turecku](#) (č. 36925/07, rozsudek velkého senátu ze dne 29. ledna 2019) Soud hodnotil naplnění povinnosti spolupráce obou žalovaných států při vyšetřování vraždy, která byla spáchána na území kontrolovaném kyperskou vládou, a jejíž pravděpodobní pachatelé následně utekli na území tzv. Severokyperské turecké republiky. Ve vztahu ke Kypru Soud porušení článku 2 Úmluvy neshledal, ve vztahu k Turecku naopak ano.

Konečně, ve věci [Gruzie proti Rusku](#) (č. 1) (č. 13255/07, rozsudek velkého senátu o spravedlivém zadostiučinění ze dne 31. ledna 2019) Soud Ruské federaci uložil zaplatit gruzínské vládě částku 10 mil. eur, jež bude rozdělena mezi gruzínské občany, kteří byli oběťmi porušení práv, která Soud shledal v rozsudku ve věci samé týkající se zatýkání, věznění ve špatných podmínkách a hromadného vyhošťování gruzínských občanů z Ruské federace na podzim roku 2006 [[Gruzie proti Rusku](#) (č. 1), č. 13255/07, rozsudek velkého senátu ze dne 3. července 2014]. Více se o některých z těchto rozsudků dozvíte v příštím čísle Zpravodaje.

Následující věci byly před velký senát Soudu v prvním čtvrtletí letošního roku nově zařazeny:

Z

Sledování mobilní a elektronické komunikace zpravodajskými službami

Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království (č. 58170/13 a další)

Centrum för Rättvisa proti Švédsku (č. 35252/08)

Obě věci byly před velký senát přijaty v únoru 2019, a to na žádost stěžovatelů. Stížnosti se týkají sledování komunikace osob ze strany zpravodajských služeb a jde v nich především o posouzení, zda příslušné zákony, které sledování umožňují, obsahují dostatečné záruky proti zneužití.

Ve věci [Centrum för Rättvisa proti Švédsku](#) senát třetí sekce Soudu rozsudkem ze dne 19. června 2018 jedno-

myslně rozhodl, že příslušná švédská právní úprava signálového zpravodajství, která zpravodajským službám umožňuje hromadné zachycování a zpracování přeshraniční komunikace, obsahuje dostatečné záruky proti svévoli a zneužití, a proto nedošlo k porušení práva stěžovatelky, nevládní organizace, na ochranu její korespondence ve smyslu článku 8 Úmluvy. Rozsudek je k dispozici [zde](#), anotace v českém jazyce [zde](#).

Ve věci [Big Brother Watch a ostatní proti Spojenému království](#) senát první sekce Soudu rozsudkem ze dne 13. září 2018 rozhodl většinou hlasů o porušení článku 8 Úmluvy u režimu tajného sledování včetně hromadného zachycování komunikace a získávání údajů od poskytovatelů komunikačních služeb. Režim zpravodajského sdílení informací s dalšími státy naopak dle senátu Soudu tento článek neporušil. Dle senátu Soudu konečně došlo k porušení článku 10 Úmluvy kvůli nedostatečné ochraně novinářských zdrojů i informací získaných tajným sledováním. Rozsudek je k dispozici [zde](#), anotace v českém jazyce [zde](#).

Vyhoštění na základě utajovaných informací získaných zpravodajskými službami

Muhammad a Muhammad proti Rumunsku (č. 80982/12)

Věc byla velkému senátu Soudu postoupena jedním z jeho senátů v únoru 2019. Stížnost podali dva pákistánští občané, kteří v Rumunsku studovali na univerzitě. V roce 2012 soud na základě návrhu státního zástupce prohlásil oba stěžovatele za nežádoucí osoby a nařídil jejich vyhoštění. Opřel se přitom o informace poskytnuté zpravodajskými službami, které podléhaly režimu utajení a nebyly stěžovatelům zpřístupněny. Z těchto informací vyplývalo, že stěžovatelé byli zapojeni do aktivit, které ohrožovaly národní bezpečnost. Soud bude stížnost posuzovat pod úhlem článku 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě zakotvujícím procesní záruky v případě vyhoštění.

Tiskovou zprávu k postoupení věci velkému senátu je možné nalézt [zde](#).

Vazební stíhání lídra parlamentní opozice

Selahattin Demirtaş proti Turecku (č. 2) (č. 14305/17)

Věc byla před velký senát Soudu přijata v březnu 2019 na základě žádosti stěžovatele i turecké vlády. V rozsudku ze dne 20. listopadu 2018 senát druhé sekce Soudu rozhodl, že stěžovatel, poslanec a místopředseda prokurdské lidové strany, byl vzat do vazby v souladu s článkem 5 Úmluvy, avšak pro její následné prodloužení již chyběly dostatečné důvody a především bylo prokázáno, že bylo motivováno snahou oslabit a umlčet opoziční politickou stranu. Do vazby byl stěžovatel vzat poté, co byla přijata novela ústavy, která poslancům odebrala imunitu ve vztahu ke všem návrhům na její odebrání, jež byly podány před přijetím novely. Novela se dotkla celkem 154 poslanců. Senát Soudu kromě výše zmíněného porušení čl. 5 odst. 3 a článku 18 Úmluvy shledal i porušení článku 3 Protokolu č. 1 k Úmluvě, jelikož stěžovatel v důsledku vazby nemohl po dobu více než roku a půl vykonávat svůj mandát poslance, aniž by soudy skutečně zvažovaly nahrazení vazby alternativním opatřením.

Z

Tiskovou zprávu k postoupení věci velkému senátu i k rozsudku senátu Soudu je možné najít [zde](#). Rozsudek je k dispozici [zde](#).

Informace o ostatních stížnostech, jimiž se aktuálně velký senát Soudu zabývá a které se před tuto rozhodovací formaci dostaly již dříve, najdete v předchozích dvou číslech Zpravodaje, zejména v čísle 3/2018. Přehled všech aktuálně velkým senátem projednávaných případů naleznete [zde](#).

Výkon rozsudků Soudu

Za první čtvrtletí roku 2019 lze ohledně výkonu rozsudků Soudu zmínit následující skutečnosti:

Nedobrovolný pobyt v zařízení sociálních služeb

Červenka proti České republice

V rozsudku ze dne 13. října 2016 Soud mj. konstatoval, že umístěním stěžovatele do zařízení sociálních služeb toliko na základě souhlasu opatrovníka, aniž by stěžovatel disponoval procesní zárukou ve formě soudního přezkumu svého umístění, došlo k porušení čl. 5 odst. 1 a 4 Úmluvy. Rozsudek je k dispozici [zde](#), anotace [zde](#).

Jak jsme informovali v minulém čísle Zpravodaje, v rovině obecných opatření byly naplánovány tři kroky. Novela zákona o sociálních službách a zákona o zvláštních řízeních soudních byla přijata již v roce 2016. Již v listo-

padu 2016 též Nejvyšší státní zastupitelství vydalo metodiku k uplatňování nové netrestní agendy. Zbývající opatření, doporučený postup pro poskytovatele sociálních služeb, byl Ministerstvem práce a sociálních věcí zveřejněn v lednu 2019, dostupný je [zde](#). Výbor ministrů Rady Evropy byl následně informován o přijetí všech potřebných opatření a je očekáváno schválení závěrečné rezoluce, jíž bude dohled nad výkonem rozsudku ukončen.

Právo na kontradiktorní řízení

Colloredo Mansfeldová proti České republice

V rozsudku ze dne 11. ledna 2018 Soud rozhodl, že nepředložením zásadního listinného důkazu stěžovatelce v restitučním řízení k vyjádření byla pošlapána zásada kontradiktornosti řízení, a došlo proto k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy chránícího právo na spravedlivý proces. Rozsudek je k dispozici [zde](#), anotace [zde](#).

Z

Ohledně individuálních opatření k nápravě lze uvést, že stěžovatelka podala podle § 119 odst. 1 zákona o Ústavním soudu návrh na obnovu řízení před Ústavním soudem. Řízení je vedeno pod sp. zn. Pl. ÚS 25/17, když bylo spojeno s návrhem na obnovu řízení podaným Jeromem Colloredo Mansfeldem v obdobné věci (viz rozsudek Soudu ve věci [Colloredo Mansfeld proti České republice](#), č. 15275/11 a 76058/12, rozsudek ze dne 15. prosince 2016).

Jelikož neexistují náznaky toho, že by obdobné porušení článku 6 Úmluvy bylo širší praxí, nebylo třeba nad rámec zveřejnění překladu rozsudku v databázi <http://eslp.justice.cz/> přijímat další obecná opatření.

Výbor ministrů Rady Evropy v rezoluci ze dne 27. února 2019 konstatoval, že všechna opatření, která Česká republika byla povinna na základě čl. 46 odst. 1 Úmluvy přijmout, byla přijata, a ukončil proto dohled nad výkonem rozsudku. Rezoluci je možné nalézt [zde](#).

Užitečné odkazy

**HUDOC – databáze
judikatury ESLP**
<http://hudoc.echr.coe.int/>

**Evropský soud
pro lidská práva**
<http://www.echr.coe.int/>

**Česká databáze vybraných
rozsudků a rozhodnutí ESLP**
<http://eslp.justice.cz/>

**Přehled všech vydání
Zpravodaje KVZ**
<http://www.justice.cz/>

Veřejný ochránce práv
<http://www.ochrance.cz/>

**Nejvyšší soud
České republiky**
<http://www.nsoud.cz/>

**Ústavní soud
České republiky**
<http://www.usoud.cz/>

**Databáze rozhodnutí
smluvních orgánů OSN**
<http://www.ohchr.org/en/>

Rada Evropy
<http://www.coe.int/>

Nejvyšší správní soud
<http://www.nssoud.cz/>

Databáze judikatury web: eslp.justice.cz

Kontakt:

Kancelář vládního zmocněnce
pro zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
kvz@msp.justice.cz, www.justice.cz

Úvodní fotografie: © Paulgrecaud | Dreamstime.com
Fotografie u Slova úvodem © Monika Hanych
Fotografie u Slova závěrem © Vít Alexander Schorm

Zpravodaj KVZ: vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti.

Autoři anotací (v abecedním pořadí): Jan Exner (ČOV), Monika Hanych (KVZ), Eliška Hronová (KVZ), Vladimír Janoušek Pysk (KVZ), Petr Konůpka (KVZ), Petra Lehotská (ÚS), Eva Petrová (KVZ), Lívia Plavcová (NS), Kateřina Radová (KVZ), Vít A. Schorm (KVZ), Jan Strya (NS), Monika Šamová (KVZ).

Obsah Zpravodaje: Petr Konůpka.

Závěrem

Závěrem tradiční stručný přehled toho, co Soud v uplynulém čtvrtletí významného rozhodl.

Ani v prvním čtvrtletí letošního roku se **Česká republika** nedočkala téměř žádného rozhodnutí. Jinak než samosoudcem byla rozhodnuta toliko jedna kauza. Ve věci **Příbil proti České republice** (č. 78612/12, rozhodnutí ze dne 3. března 2019) Soud odmítl námitku brojící proti **postupu soudního exekutora**, v jehož důsledku stěžovatel přišel o svůj podíl v obchodní společnosti, pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy – žaloby na náhradu škody způsobené nesprávným úředním postupem, případně žaloby na škody vznesené přímo proti dotyčnému exekutorovi. Námitku, jíž stěžovatel poukazoval na absenci opravného prostředku proti exekučnímu příkazu, o němž by rozhodoval soud, Soud prohlásil za zjevně neopodstatněnou. Podotkl přitom, že exekuční příkaz lze napadnout ústavní stížností a především pak povinný může během exekučního řízení kdykoli podat návrh na zastavení exekuce, o němž rozhoduje soud.

Ohledně **jiných států** zmiňme v první řadě dva rozsudky zabývající se posílením **pravomocí policie v oblasti boje proti terorismu a extremismu**. Oba se týkají Spojeného království a v obou Soud vyslovil porušení práva na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy. Ve věci **Catt proti Spojenému království** (č. 43514/15, rozsudek ze dne 24. ledna 2019) šlo o **policejní databázi osob spojených s „domácím extremismem“**. Soud shledal, že uchovávání informací o stěžovateli v databázi bylo nepřiměřené zejména proto, že **nebyla** dostatečně omezena doba uchovávání údajů o jeho osobě a nebyla poskytnuta zvýšená ochrana informacím o jeho politických názorech. Ve věci **Beghal proti Spojenému království** (č. 4755/16, rozsudek ze dne 28. února 2019) Soud shledal, že zákon, který policisty opravňoval k zastavení, prohlídce a výslechu osob v přístavech, na letištích a mezinárodních železničních terminálech, neobsahoval dostatečné záruky proti zneužití, a proto ho není možné považovat za zákon ve smyslu článku 8 Úmluvy. K tomuto závěru Soud přivedlo kumulativní působení toho, že zákon nepodmiňoval výkon uvedených pravomocí policisty existencí podezření vůči dané osobě, a toho, že jednotlivec mohl být zadržen až na dobu devíti hodin, během nichž byla povinen pod hrozbou trestního stíhání vypovídat, a to bez přítomnosti právního zástupce.

V lednu velký senát rozhodl věc **Fernandes de Oliveira proti Portugalsku** (č. 78103/14, rozsudek velkého senátu ze dne 31. ledna 2019), která nastolovala obecné otázky poskytování psychiatrické péče. Velký senát se přiklonil k aktuálnímu trendu léčby pacientů v co nejméně omezujícím prostředí a na rozdíl od senátu, který v rozsudku ze dne 28. března 2017 jednomyslně shledal, že psychiatrická nemocnice měla ve vztahu k synovi stěžovatelky přijmout striktnější opatření, kterými by mu zabránila ve spáchání sebevraždy, patnácti hlasy proti dvěma rozhodl, že režim léčby a péče, kterou nemocnice vůči synovi stěžovatelky uplatňovala, byl s ohledem na zmíněné současné trendy **poskytování psychiatrické péče** adekvátní a nemocnice, potažmo žalovaný stát, za úmrtí nenese odpovědnost.

Počátkem roku Soud rozhodl též dva významné případy týkající se migrace, konkrétně **ochrany nezletilých cizinců bez doprovodu**. Ve věci **Khan proti Francii** (č. 12267/16, rozsudek ze dne 28. února 2019) se Soud zabýval adekvátností materiálních podmínek, v nichž stěžovatel, dvanáctiletý hoch z Afghánistánu, žil v táboře v Calais, a zejména pak následnou absenci péče ze strany státu poté, co byl tábor z důvodu nevyhovujících podmínek uzavřen a zbourán. Ve věci **H. A. a ostatní proti Řecku** (č. 19951/16, rozsudek ze dne 28. února 2019) Soud posuzoval praxi řeckých orgánů, které nezletilé cizince bez doprovodu, v projednávané věci chlapce ve věku mezi 14 a 17 lety, po dobu čekání na zajištění místa v ubytovacím zařízení pro děti, jež trvala mezi třemi až pěti týdny, umístily do tzv. ‚ochranné‘ detence do policejních cel. V obou případech Soud shledal porušení článku 3 Úmluvy, v řeckém případě i porušení článku 5 Úmluvy.

Ochrany dětí se týkala i věc **X a ostatní proti Bulharsku** (č. 22457/16, rozsudek ze dne 17. ledna 2019). V ní Soud posuzoval dostatečnost opatření, která dětský domov přijal za účelem **ochrany svěřených dětí před sexuální zneužíváním**. Porušení článků 3 či 8 Úmluvy neshledal.

Hodným pozornosti bezesporu je rozhodnutí ve věci **Ahunbay a ostatní proti Turecku** (č. 6080/06, rozhodnutí ze dne 29. ledna 2019), v němž Soud na pozadí stížnosti brojící proti výstavbě přehrady, jež by měla zaplavit významné archeologické naleziště, konstatoval, že ochrana kulturního dědictví požívá ochrany mezinárodního práva. Shledal však, že mezinárodní právo v současnosti práva spojená s kulturním dědictvím přiznává toliko příslušníkům menšin a původního obyvatelstva, a proto z článků 8 či 10 Úmluvy nelze dovodit univerzální individuální **právo na ochranu konkrétního kulturního dědictví**, jehož ochrany se stěžovatelé domáhali.

Po delší době se Soud zabýval novou otázkou v oblasti **vězeňství**. Ve věci **Ěcis proti Lotyšsku** (č. 12879/09, rozsudek ze dne 10. ledna 2019) konstatoval, že za účelem zajištění faktické **rovnosti mezi muži a ženami** je přípustné či dokonce nezbytné, aby režimy zacházení s odsouzenými muži a ženami byly do určité míry odlišné. Lotyšský systém, který vycházel z premisy, že muži jsou obecně nebezpečnější a agresivnější než ženy, a proto bez jakékoli možnosti individuálního posouzení neumožňoval mužům umístěným do věznic s vyšším stupněm ochrany, na rozdíl od žen umístěných do věznic stejného typu, udělit povolení dočasně opustit věznici (v projednávané věci za účelem účasti na pohřbu otce), nicméně Soud označil za diskriminační, a tedy rozporný s článkem 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy.

Zmíňme i věc **Mifsud proti Maltě** (č. 62257/15, rozsudek ze dne 29. ledna 2019), v níž Soud blíže definoval podmínky, za kterých je přípustné, aby byla domnělému otci uložena v řízení o určení otcovství **povinnost podrobit se testu DNA**.

Konečně, Soud ve věci **Høiness proti Norsku** (č. 43624/14, rozsudek ze dne 19. března 2019) položil další střípek do postupně se skládající mozaiky **právní úpravy odpovědnosti za komentáře umístěné na internetu**. V projednávané věci shledal, že způsob, jakým norské soudy vyvážily právo stěžovatelky na ochranu osobnosti a právo provozovatele internetového zpravodajského portálu a souvisejícího diskuzního fóra na svobodu projevu, neporušil článek 8 Úmluvy.

Více opět v příštím Zpravodaji nebo v naší databázi (<http://eslp.justice.cz/>).

Z Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce